Constantin Fântână

Sentința



Sentința

de ***Constantin Fântână***

Publicată în 2013 *în colecția* Cărți electronice gratis şi legal

Ediție îngrijită, tabel cronologic, link-uri şi note de A Reader

Redactor: A Reader

Tehnoredactare: A Reader, Andrei Fântână

Constantin Fântână - Tabel cronologic

1931, 24 ianuarie - se naşte **Constantin Fântână**, în oraşul Roman.

1941 - 1948 - elev la Liceul Militar din Iaşi (clasele I-VII de liceu).

1944, august - refugiat cu familia la Zimnicea, băiatul de 13 ani e impresionat de luptele de la gară dintre trupele române şi o mică unitate germană de supraveghere antiaeriană, până mai ieri aliaţi.

1948 - 1949 - ultima clasă de liceu în oraşul natal, la Liceul "Roman Vodă".

1949, 26 sau 27 aprilie - este arestat, la 18 ani, într-un lot de elevi, cu 17 zile înainte de bacalaureat. Conform mărturiei unui coleg, Constantin Vlasie, arestat în acelaşi lot:

> *„Făceam propagandă împotriva regimului comunist care abia se instaurase. Eram convinşi că vom reuşi să schimbăm ceva. Eram tineri şi credeam în şansa noastră.*
>
> *Asta până când un prieten, Titi Fântână, a vorbit de faţă cu un coleg de şcoală, Dan Manole. Acesta din urmă ne-a pârât la Securitate şi am fost arestaţi”*

1949, 12 decembrie - este condamnat la 6 ani de închisoare pentru "*uneltire contra ordinei sociale*", prin decizia 1.566 a Tribunalului Militar Iaşi.
Pentru proces este transferat la închisoarea Galata din Iaşi, unde se bucură de prietenia şi sprijinul sufletesc al preotului catolic Leopold Nestmann.

1955 - iese din închisoare la 24 de ani.

1956 - se înscrie la Facultatea de Matematică-Fizică din Iaşi.

1957 - exmatriculat din facultate, va lucra 10 ani ca muncitor pe şantiere.

1967 - se înscrie, din nou, la Facultatea de Matematică-Mecanică din Iaşi.

1971 - termină facultatea la 40 de ani - va lucra la Observatorul Seismologic Muntele Roşu, un loc izolat în vârful muntelui, departe de lume.

1991 - iese la pensie de la Centrul de Fizica Pământului şi Seismologie din Bucureşti, unde lucra în ultimii ani.

2002 - debutează literar la 71 de ani cu cartea "Sentința", editată de Fundația Academia Civică, ficțiune de inspirație autobiografică - "*o sensibilă autobiografie de adolescent, disimulată într-un roman*" (Romulus Rusan).

2005, 1 august - moare la vârsta de 74 de ani.

Scrisoarea domnului M.T.
adresată doamnei Nicole R.

B.,16 mai 1953

Stimată Doamnă,

A trecut mai bine de un an de când am încercat personal să vă găsesc, pentru a vă înmâna acest caiet. Nu mai erați la adresa cunoscută şi, din mai multe motive, n-am putut continua, atunci, eforturile pentru a vă da de urmă. Aşa cum puteți constata, n-am renunțat la tentativa de a împlini această îndatorire de onoare şi de suflet. Între timp, din cauza mai multor boli, mobilitatea şi puterile mi-au scăzut. Era absolut imposibil să transfer această gingaşă şi, în egală măsură, periculoasă misiune asupra altei persoane. Am avut şansa ca singurul om în care am totală încredere, fiul meu, să vină să mă vadă şi să rămână pe lângă mine, într-un concediu mai lung. El a fost cel care v-a dat de urmă, identificându-vă sub noul nume şi descoperind noua adresă. Nu rămâne decât să vă contacteze şi să vă remită acest neprețuit document. Chiar mâine va pleca spre dvs.

Sunt convins că ați dori să ştiți cum am intrat în posesia caietului. Iată, pe scurt, întreaga poveste: în iulie 1951 m-am trezit, din senin, ridicat de la domiciliu de nişte agenți ai Securității din B. După o sumară anchetă în care mi se cerea să recunosc dacă mă numesc, într-adevăr, M.T., dacă sunt ofițer de rezervă (căpitan) şi dacă în primăvara lui 1943 mă aflam cu unitatea mea de infanterie în Crimeea, aproape de Simferopol, am fost acuzat că aş fi ordonat execuția, în condiții ilegale, a unui grup de partizani sovietici. Cum nu era adevărat, am negat vehement, atât verbal cât şi în scris, amestecul meu într-o asemenea afacere. Ghinionul meu era că, din poziția în care mă aflam, nu puteam face mai mult decât să contest aceste acuzații absurde. În afară de cuvântul meu şi de nişte date destul de exacte despre misiunile unității mele, numele unor camarazi care ar fi putut să confirme spusele mele, nu aveam la dispoziție nici un alt argument. Dintr-o superficialitate şi grabă suspecte, consecință, probabil, a unui exces de zel şi a slugărniciei față de sovietici, niciunul dintre anchetatori nu s-a ostenit să verifice declarațiile mele, trimițând, cu grăbire, aşa zisul dosar la judecată. După un simulacru de proces, expediat în mai puțin de 3 ore, în care ca probe s-au folosit declarațiile unui individ de care nu auzisem în viața mea, precum şi declarațiile unor supuşi sovietici care ar fi văzut execuția, am fost condamnat la moarte.

Aşa am ajuns în celula condamnaților la moarte de la închisoarea G. Deşi întreaga situație era de un absurd sinistru, n-am exclus nici o clipă posibilitatea unui final tragic. Singura ființă care, convinsă până la ultima fibră de nevinovăția mea şi de gafa judiciară care se consuma şi care, cu dârzenia Vitoriei Lipan[1], s-a luptat ca o leoaică pentru a mă smulge din ghearele morții, a fost admirabila mea soție. Cu o energie de care nu mi-aş fi închipuit-o nici un moment capabilă, a reuşit să tragă de timp (amânând, cu ajutorul avocatului, recursul, cererea de grațiere,

solicitând noi probatorii) până ce a izbutit să descâlcească, aproape de una singură, ițele unei povești cu intrigă de roman polițist, în care ideea centrală era cea a unei confuzii crase de identitate. Printr-o coincidență nenorocită se aflase în unitățile de infanterie care activau în Crimeea în 1943 un alt M.T. cu date personale (vârstă, grad şi chiar unele semnalmente) apropiate de ale mele. Acela, se pare, fusese implicat în afacerea cu partizanii şi vreme de câțiva ani după aceea fusese obiectul şantajului unui individ (fosta lui ordonanță, care cunoştea întâmplarea) şi care, până la urmă, a făcut denunțul. Cu multă trudă, alergătură şi cheltuială (a vândut tot ce se putea vinde) soția mea a reuşit să determine administrarea de noi probe şi să demoleze (spre regretul, pare-se, al autorilor) sinistra farsă. Dar până la fericitul deznodământ au fost 108 zile (şi nopți) de groază, trăite în singurătatea înnebunitoare a acelei celule.

Într-una din zile, stând trântit pe patul (un fel de laviță) din scânduri, cu capul sprijinit pe pumni (n-aveam nici un fel de pernă, saltea sau pătură) meditam, n-aş mai putea spune la ce anume, cu privirea fixă într-o zonă de deasupra uşii. Ochii mei care, la fel ca la viețuitoarele hrubelor şi canalelor, se obişnuiseră să vadă bine în semiobscuritate, au descoperit o ascunzătoare, foarte bine mascată de altfel, în spațiul dintre tocul uşii de stejar şi zidărie. Inițial mi-am zis că mi se pare. M-am ridicat totuşi şi-am cercetat cu atenție locul. Aşa am găsit caietul. Vă imaginați cu ce grabă, cu câtă nerăbdare m-am cufundat în lectura lui. L-am citit dintr-o suflare, deşi e scris atât de mărunt şi, aşa cum veți observa, unele pasaje se desluşesc mai greu. Umezeala permanentă din celulă afectase întrucâtva scrisul. Doamne, ce lectură fascinantă! Când am citit, sub impresia unei puternice emoții, ultima pagină, am jurat că dacă îmi va fi dat să ies viu din această celulă, mă voi strădui să împlinesc ultima dorință a tragicului personaj care mă precedase în celula morții. (Cine ştie, or mai fi fost şi alții ?) S-au mai scurs multe zile în care nădejdea alterna cu clipe de disperare. Într-o zi, pe la sfârşitul lui septembrie (îmi amintesc că nopțile deveniseră reci şi dârdâiam în straiele mele subțiri cu care fusesem arestat) am fost scos din celulă şi condus într-unul din birourile administrației. Acolo mă aştepta avocatul care mă apărase în proces (o apărare solidă şi bine documentată, dar care n-a avut nici o audientă la sfincşii care m-au judecat) şi care mi-a spus că în urma unei aprobări excepționale venise să mă anunțe că s-a admis un recurs extraordinar în care voi fi confruntat cu un nou martor. Avocatul era vesel şi foarte convins că, în curând, coşmarul va lua sfârşit. A reuşit să-mi transmită şi mie optimismul lui.

Într-adevăr, la vreo 4 zile, am fost dus din nou la tribunal unde acel martor (fosta ordonanță a celuilalt M.T.) a recunoscut, fără echivoc, că nu eu eram eroul întâmplărilor incriminate. Urma, în mod obligatoriu, casarea sentinței. Când m-am întors în celula mea, ştiam că eliberarea mea e chestiune de zile, sau poate ore. Am scos caietul din ascunzătoare şi l-am strecurat între cămaşă şi piele, susținut de pantalonii care, în ciuda kilogramelor pierdute, se țineau încă, datorită unor noduri şi pliuri pe care reuşisem să le fac. Exista, fără doar şi poate, riscul unei percheziții în momentul eliberării, aşa cum se obişnuieşte la fiecare mişcare înspre sau dinspre penitenciar. Am stat mult pe gânduri, dar în cele din urmă am mizat pe situația specială în care mă aflam, zarva care se produce în asemenea cazuri (atât de rare, de altfel, când "justițiarii" îşi recunosc erorile) zicându-mi că sunt destule şanse să scap fără

percheziție. Şi, la urma urmei, față de toate prin câte trecusem, riscul de a se găsi asupră-mi un caiet care, în afara unor aprecieri dure la adresa noului regim, nu era decât un imn închinat unei iubiri pure precum cristalul, nu mă speria prea tare. Calculele mele au fost corecte. Când s-a aflat de răsturnarea spectaculoasă de situație, o mulțime de gardieni şi de slujbaşi ai închisorii s-au perindat pe la uşa celulei asigurându-mă de simpatia lor. Cine ştie, unii erau, poate, cu adevărat sinceri?

În ultima zi, pe la prânz, am fost "invitat" să-mi iau lucrurile şi să părăsesc celula. N-aveam nici un fel de lucruri, aşa că n-am avut altceva de făcut decât să-mi urmez temnicerul spre poarta principală unde fierarul (un deținut de drept comun), înarmat cu cele necesare, mi-a tăiat niturile şi mi-a scos lanțurile. Dincolo de poartă mă aşteptau soția şi bravul meu avocat. La scoaterea lanțurilor asistaseră mai mulți gardieni care îmi strângeau mâna şi mă felicitau. Trecerea peste poartă s-a petrecut fără percheziție. Mă născusem din nou.

Stimată doamnă, sunt fericit că îmi pot îndeplini promisiunea făcută față de propria-mi conştiință, aceea de a vă remite acest caiet. Îmi pare rău că, cel puțin deocamdată, nu vă pot cunoaşte personal. Sincer să fiu, eram curios să cunosc persoana care a fost în stare să inspire o asemenea iubire. Sunteți, probabil, o Beatrice modernă. Sau poate o Laura ? Încălziți-vă la flacăra dragostei neîmplinite a acestui tânăr de excepție. Rugați-vă pentru el!

E, cred, inutil să vă atrag atenția asupra riscului de a păstra acest caiet. Sunteți singura care poate hotărî în această chestiune.

Fiind convins că am făcut ceea ce trebuie vă asigur, stimată doamnă, de sincera mea prețuire,

Al dvs., M.T.

Note

1. *Vitoria Lipan – eroina principală a romanului "Baltagul" de Mihail Sadoveanu, simbol al devotamentului conjugal, pleacă în lume în căutarea soțului dispărut.*^

Caietul lui Felix

I

În sfârşit, astăzi, Cărăbuş s-a ţinut de cuvânt. Cărăbuş e porecla pe care i-am dat-o temnicerului meu care e în tura de dimineaţă. Nu-i ştiu numele adevărat cum nu-l ştiu nici pe al celorlalţi gardieni din tura de după amiază şi de noapte. Am fost nevoit să le găsesc şi acestora nişte porecle, deşi relaţiile mele cu ei sunt foarte limitate. Pe cel care e acum în schimbul doi l-am botezat Patachon, iar cel de noapte e Pat. Vă imaginaţi de ce. Cum spuneam, Cărăbuş şi-a ţinut promisiunea. Altfel spus, mi-a adus obiectele promise: o carte, un caiet şi un creion. O, dar ce elocinţă, ce argumentaţie a trebuit să folosesc pentru a învinge teroarea acestui individ rudimentar, pentru a-l convinge că nu-l paşte nici un pericol, că nu se poate întâmpla nimic. De fapt, sunt sigur că argumentul determinant l-au constituit bocancii mei. De-atâtea ori îi surprinsesem privirile lacome aţintite asupra singurului detaliu vestimentar din sărmana mea "garderobă" care merita atenţie, încât mi-am dat seama că dacă exista cea mai mică şansă pentru a-l corupe, aceasta se concretiza în minunaţii mei bocanci de "vânător de munte" . M-am despărţit cu oarecare regret de ei, nu pentru că aş fi avut nevoie (din cauza lanţurilor picioarele mi se umflaseră atât de rău că nu mai intrau în bocanci, aşa că preferam să stau desculţ, iar până la iarnă..... Dumnezeu cu mila!), dar erau bocancii tatei pe care mama îi păstrase cu grijă şi dragoste printre puţinele lucruri rămase de la el. Erau nişte încălţări superbe, dintr-o piele trainică bătând în roşu, cu talpă groasă şi "măsele" de oţel. Ei, asta e! S-au dus, s-au dus! Măcar tot m-am ales cu ceva şi încă ceva extrem de preţios.

Cartea era un volumaş din "Biblioteca Pentru Toţi" cu coperţile cărămizii terfelite şi paginile ferfeniţite, cu colţurile îndoite sau rupte. Era "Bel Ami" de Maupassant! Cum ajunsese această perlă în "biblioteca" lui Cărăbuş în care, după propriile-i mărturisiri, era singura carte în afara Istoriei PC(b)US pe care i-o dăduseră de la Partid ca s-o înveţe, nici el nu ştia. Deşi citisem cartea (ce-i drept cam în fugă) m-am bucurat. Aveam să mă delectez din nou cu maşinaţiunile lui Georges Duroy[1], cu frivolitatea doamnei de Marelle[2] şi cu atâtea întâmplări fascinante pe care mi le aminteam vag. Condiţia e următoarea: Cărăbuş îmi aduce cartea de dimineaţă, o dată cu terciul şi mi-o ia la prânz când vine cu zeama aia lungă căreia se-ncăpăţânează să-i zică ciorbă. Pentru nimic în lume, cartea nu trebuie să rămână în celulă după amiezile şi nopţile, existând pericolul de a fi descoperită de Pat sau de Patachon. Cât despre caiet, s-a învoit să mi-l aducă numai după ce i-am arătat ascunzătoarea pe care o găsisem, foarte bine mascată, în care un caiet ar fi încăput numai bine. La început nici n-a vrut s-audă de caiet şi de creion. Cred c-am deschis vorba de cel puţin zece ori până să-şi ia inima-n dinţi. Bocancii erau prea frumoşi. Mă întreb ce naiba l-o fi oprit să mi-i ia, pur şi simplu? La câte jafuri şi ilegalităţi fusesem martor în ultima vreme, ce-ar mai fi contat o samavolnicie săvârşită împotriva unui condamnat la moarte? Am înţeles însă, în lunile de când am intrat în acest carusel infernal că, în perfidia lor, toate autorităţile cu care am avut de-a face, *y compris*[3] cele penitenciare, ţineau neapărat la o aparenţă de corectitudine şi legalitate,

care-i făcea chiar şi pe cei mai înrăiţi slujbaşi ai infernului torţionar să se teamă de o posibilă reclamaţie.

Trebuie să recunosc că în tranzacţia pe care am făcut-o cu Cărăbuş am trişat: de fapt, aveam o ascunzătoare mult mai bună pentru caiet şi creion. Altfel n-ar fi avut nici un sens.

Acest caiet reprezintă, înainte de toate, o explicaţie pentru cele întâmplate, evenimentele tragice care m-au adus în această celulă. Sunt convins că cele trei femei care reprezintă ceva în viaţa mea n-au priceput nimic din rechizitoriul procurorului. Nici un om normal n-ar fi priceput. Dacă Dumnezeu va voi ca aceste pagini să ajungă cândva în mâinile lor, vor înţelege că nu puteam face altfel. Atunci sper că mă vor ierta. Ar fi multe de spus. Va trebui totuşi să condensez totul în aceste 50 de file. Din întâmplare am un scris mărunt, iar acum mă voi strădui să reduc literele şi spaţiile la minimum posibil.

Celula în care "locuiesc" e o fostă chilie de călugăr, (închisoarea G. e o mănăstire "reamenajată" de noile autorităţi). De fapt sunt 4 chilii care răspund, toate, pe un coridor comun. Fiecare chilie are o uşă groasă de stejar care dă în culoar, uşă care stă tot timpul deschisă şi, deci, nu se-ncuie. Există o altă uşă, la capătul coridorului, care dă în curte şi care se încuie cu două zăvoare mari şi cu două lacăte. Culoarul are şi o fereastră mare, fără geamuri, doar cu două rânduri de gratii groase cât mâna, singura sursă de lumină naturală. Zidurile dinspre exterior (lucrul acesta se vede bine în golul ferestrei) au o grosime de cel puţin un metru. De când mă aflu eu aici, celelalte 3 celule sunt mereu goale. Corpul de clădire în care se află aceste chilii se găseşte în extremitatea vestică, cred, (orientarea e aproximativă) a curţii fostei mănăstiri şi e lipit de zidul de împrejmuire, un zid de piatră, înalt de vreo 3 metri şi, probabil, destul de gros. Prin faţa ferestrei, nici o mişcare. Nimeni nu trece fiindcă, de fapt, n-are unde se duce. Dacă mă aşez pe zidul gros al ferestrei (am loc destul să mă întind chiar) cu faţa spre răsărit, pot zări, din când în când, oameni mişcându-se (fără doar şi poate cu treburi) încolo şi încoace. Dacă mă lipesc de gratii, văd chiar şi poarta principală. Peste drum de "locuinţa" mea, despărţită printr-un gard de lemn cu o portiţă, e curtea femeilor. Clădirea în care sunt găzduite acestea e în partea dreaptă, lipită de zidul de împrejmuire. În stânga e o privată primitivă, pe care am şi eu "onoarea" s-o folosesc. O dată pe zi, dimineaţa cam pe ia 9, Cărăbuş, întotdeauna el, mă scoate la "program" după ce închide femeile în camere, pe timpul cât le încalc teritoriul. Altfel, între "deschidere" şi "închidere" femeile sunt libere prin curticica lor. Majoritatea sunt deţinute de drept comun, dar sunt şi două "politice". Consemnul e foarte sever. Nu am voie să mă arăt la fereastră şi, cu atât mai mult, n-am voie să fac semne sau să-ncerc să vorbesc cu vecinele mele. În primele zile, din obişnuinţa căpătată în liceul militar de a asculta ordinele, m-am conformat, stupid. Analizând însă lucrurile din noua postură, m-am gândit că n-am nici un motiv să mă supun orbeşte unor asemenea ordine. Nu mi se mai poate întâmpla nimic. Evit însă să mă las prins "în defect" (cum zice Cărăbuş) pentru a nu mi se tulbura liniştea şi pacea. Da, oricât ar fi de greu de crezut, acum sunt liniştit.

Dacă nu m-aş afla în faţa unui bilanţ final, n-aş acorda, probabil, atenţie acestui aspect curios din biografia mea: aparţin unei familii ai cărei capi, vreme de trei generaţii (poate mai multe, dar eu n-am cunoştinţă) au fost militari şi-au murit, cu arma în mână, fiecare în unul din

marile războaie ale ultimelor decenii. Străbunicul la Plevna, bunicul la Oituz şi tata la Ţiganca, în prima zi de război. Datorită acestei tradiţii glorioase (nu-i aşa?) eu am fost obligat să mă înscriu, *à contre-coeur,*[4] la acelaşi liceu militar la care învăţase şi tata. Înainte de a porni spre front, tata a lăsat cu limbă de plecare (ar fi fost mai potrivit să spun: de moarte) această dorinţă.

Prin nu ştiu ce joc al hazardului, niciuna (dar absolut niciuna) din înclinaţiile ostăşeşti ale înaintaşilor mei nu mi se transmisese. Am fost, până la sfârşitul liceului, o singularitate printre colegii mei milităroşi. N-am reuşit niciodată să fiu în pas cu ei, nici la instrucţie, nici la programele speciale (inspecţia la ţinută, cearşaful întins să sară banul, echipări şi dezechipări cu nemiluita şi altele la fel de idioate) în ciuda îndemnurilor permanente ale superiorilor şi a apelurilor repetate la memoria tatei care, ca fost elev al liceului şi erou (decorat cu "Mihai Viteazul"), se bucura de o preţuire aparte. De aceea, până în ultimele clase - când cunoştinţele multiple şi profunde pe care le acumulasem din lecturile mele înverşunate mi-au creat o reputaţie care trăgea, acum, mai greu decât calităţile cazone atât de preţuite mai ales la vârstele copilăriei - am fost batjocura, mai făţişă sau mai disimulată, a celor mai mulţi dintre colegii mei. De fapt, eu nu m-am jucat niciodată. Tot timpul, dar absolut tot timpul meu liber şi chiar o bună parte din cel care s-ar fi cuvenit a fi dedicat lecţiilor, îl consumam citind. De aceea n-am fost un elev model. N-am fost însă niciodată corigent. Ba am strălucit chiar la unele materii, cu unele rateuri inexplicabile (la prima vedere). Doamne, ce descoperire extraordinară, ce refugiu mi-am găsit, încă din primele zile de internat, în lectură! Ce puteam să fac în acea închisoare (aşa mi s-a părut internatul câţiva ani buni; spre sfârşit nu mai simţeam la fel; imaginaţia şi lecturile mă scoteau, cu uşurinţă, dincolo de ziduri) printre colegi care, plini de energie, se înfruntau, fără să obosească, în tot felul de jocuri care mie îmi repugnau?

La început citeam la întâmplare, fără nici o selecţie: clasici, Octav Dessila, Dox-uri, romane poliţiste (din colecţia "Cincisprezece Lei" şi mai apoi, când începusem să citesc uşor în franţuzeşte, din "Le Masque"), Mihail Drumeş, Petre Bellu, dar şi Rebreanu, Cezar Petrescu şi, mai ales, Teodoreanu. Prin clasa III-a[5] mi-am dat seama că e nevoie de o sistematizare, începusem să realizez că nu se poate citi tot ce s-a scris şi că înainte de a începe o carte trebuie să aflu ceva despre ea sau despre autorul ei. Treptat am devenit tot mai pretenţios. Am avut succesiv perioade de avânt pentru literatura antică (mă descurcam binişor, în latină, cu stanţele lui Horaţiu şi ale lui Vergiliu), apoi pentru cea a Renaşterii (poate părea incredibil dar la 14 ani am avut răbdarea să citesc până la capăt "Divina Commedia"), am trecut prin "iluminişti" şi m-am cantonat în literatura secolului 19 care, trebuie să recunosc, era cea mai apropiată de sufletul meu. Mă rog, asta nu înseamnă că printre lecturile din Balzac, Stendhal sau Dostoevski nu mai "scăpam" şi câte-un autor modem precum Thomas Mann, Dreiser, James Hilton şi câţi alţii. Mă fascina filozofia. Nu atât studiul intrinsec, ci mai ales istoria filozofiei, particularităţile, liniile definitorii ale diferitelor sisteme în evoluţia lor de-a lungul timpului. M-au emoţionat şi entuziasmat înălţimile gândirii umane, fantezia, logica sau, dimpotrivă uneori, aberaţiile unor minţi ieşite din comun. Am căutat cu osârdie produsele spiritului de excepţie, fiindcă tot timpul am crezut că omul e valoros şi-şi justifică poziţia de

stăpân al Terrei numai prin creațiile intelectului. Probabil din aceste motive am făcut o pasiune stranie pentru matematici. Nu, nu pentru matematica prozaică, pentru instrumentul de calcul vulgar. Mi s-a părut că, în fond, matematica e filozofie. Când am reuşit să mă apropii timid de unele noțiuni scornite de cele mai cutezătoare minți ale tuturor timpurilor, abia atunci am înțeles ce este divinitatea. Ca să te poți apropia de Dumnezeu trebuie, neapărat, să înțelegi noțiunea de limită şi de infinit. Câte nopți (mă ofeream, de multe ori, să fac de planton peste rând) nu m-am plimbat pe culoarul lung, nesfârşit de lung, al etajului pe care erau dormitoarele, meditând, în liniştea deplină a nopții, la solipsismul lui Berkeley sau la "Lucrul în sine"[6] (m-am încăpățânat să citesc "Kritik der reinen Vernunft"[7] în original, dar, cu toată îndârjirea mea, n-am reuşit s-o scot la capăt). Ce să mai spun? Trăiam cumva în afara timpului, mă cuprinsese o febră a cititului ca şi cum aş fi bănuit că timpul meu va fi drastic limitat şi că, dacă voiam să înțeleg ceva despre lumea asta, trebuia să mă grăbesc. Chiar şi vacanțele, pe care le petreceam aproape în totalitate la bunica mea, la țară, nu se consumau decât printre cărți. Aşa se face că după 7 ani de liceu militar (ultimul n-am mai apucat să-l fac deoarece şcoala s-a desființat, fiind considerată un bastion al burgheziei) eram orice (un literat, sau, mai degrabă, un filozof în devenire, un posibil matematician) dar în nici un caz un militar. De altfel, în momentul acela, al desființării liceului, pregătirea noastră ostăşească nu mai valora nimic în raport cu noile criterii ale "armatei populare".

Multora dintre cei care îşi intersectau drumurile vieții cu mine li se părea că sunt cu capul în nori, că nu iau în seamă, că nu particip la viața atât de frământată a ultimilor ani. Într-un fel, până la un punct, era adevărat. N-am fost în toți aceşti ani (cu excepția unui miting de 1 Mai, prin '46, la care ne-au dus cu şcoala) la nici o şedință, nici o adunare, nici un spectacol (din cele care se organizau frecvent cu tot felul de trupe de amatori, brigăzi de agitație etc). Am fost doar la câteva filme sovietice, mai mult din curiozitate. Dacă n-aş fi fost conştient de otrava propagandei strecurată cu o perfidie fără egal, chiar şi în cele mai nevinovate scene, poate mi-ar fi plăcut. De fapt însă, aşa lunatic cum eram socotit de mulți, am ştiut tot timpul ce se-ntâmplă şi unde e adevărul. Cred că anticomunismul (mai exact anti-bolşevismul) meu organic s-a născut în vara lui '40 când ruşii (primii) ne-au luat cu japca Basarabia şi Bucovina de Nord. Eram copil şi, cu toate că precoce, implicațiile politice ale evenimentelor extraordinare din acel an, terminate cu abdicarea lui Carol şi venirea la putere a legionarilor şi a Generalului, mi-au scăpat. M-au impresionat, în primul rând, sentimental. N-aveam cum să înțeleg mârşăvia atâtor aranjamente, cedări şi laşități care s-au consumat într-un timp atât de scurt. Aveam să înțeleg multe, mai târziu. Dar atunci, în vara aceea tragică, am fost înduioşat până la lacrimi, revoltat, cutremurat când, împreună cu părinții şi cu regimentul pe care tata îl comanda, am fost obligați să părăsim în grabă Cernăuțiul, fără nici o împotrivire, cu ochii în lacrimi şi cu un sentiment de umilință. Atunci am văzut primii bolşevici, care, fără să respecte măcar propriul ultimatum, intraseră cu grăbire în oraş. Bande de indivizi în nişte uniforme ponosite, care n-aveau nimic din caracterul unei armate disciplinate. Au băgat groaza în bieții oameni. Pe noi ne-a apărat fermitatea şi dârzenia regimentului nostru. Mi-au rămas acolo o sumedenie de

prieteni, legaţi prin tradiţie, agoniseală şi rudenii de acel loc, prieteni care erau la fel de români ca şi mine. Cunoşteam bine şi Basarabia. Aveam multe neamuri acolo, fusesem adesea prin oraşele şi satele provinciei şi ştiam că tot ce se afla acolo (oameni, tradiţii, istorie) era profund românesc. Atunci s-a născut în sufletul meu oroarea, la auzul, doar, al cuvântului "bolşevic". Tot ce-a urmat apoi n-a făcut decât să adâncească acest sentiment aşa cum era în acea primă fază, nefundamentat ideologic.

A venit războiul cu toate grozăviile lui, cu moartea tatei în chiar prima zi, la trecerea Prutului, în acea cumplită bătălie pentru capul de pod de la Ţiganca. Evident, efectul acestei pierderi grele nu putea decât să amplifice ura mea faţă de bolşevism. Toate comunicatele de pe câmpurile de luptă şi ordinele de zi care ni se citeau în faţa frontului (adică a întregului batalion de elevi adunaţi în careu) nu vorbeau decât de ororile comise de sovietici împotriva ostaşilor noştri (prizonieri asasinaţi, cei mai mulţi schingiuiţi înainte de execuţie - se vorbea de situaţii în care prizonierilor li se tăiaseră buzunare în carne, umplute apoi cu sare, pentru a le smulge informaţii militare - şi câte altele). Citeam săptămânal "Signal", o revistă germană tradusă în româneşte, care prin imagini foarte şocante (calitatea fotografiilor, hârtia şi grafica erau de excepţie) prezenta victoriile germane pe multiplele fronturi pe care Wehrmacht-ul era angajat, dar şi grozăviile din teritoriile ocupate: biserici transformate în grajduri, palate, cu o arhitectură elegantă, cu scări monumentale şi mobilier de vis, ajunse o ruină, copii scheletici, cu priviri îndobitocite (cerşind o gamelă de mâncare) şi gropi comune. O mulţime de gropi comune.

Mi-aduc bine aminte ce senzaţie a făcut descoperirea celor 14000 de ofiţeri polonezi împuşcaţi (toţi, unul câte unul) în ceafă, la Katyn! Sigur, astăzi ştiu că revista era fabricată în laboratoarele de propagandă ale lui Goebbels. Dar tot ce-am aflat de-atunci încoace n-a făcut decât să confirme toate dezvăluirile din paginile revistei. Îmi amintesc ce emoţionat am fost când am văzul filmul "Cătuşe roşii" (îmi răsună şi-acum în urechi vocea Mariei Cebotari cântând cu patimă deznădăjduită: "Niciodată, niciodată n-ai să ştii / Durerea care mi-ai lăsat / Când ai plecat...") Ce film edificator pentru ce-nsemna GPU-ul! Din păcate aveam să cunoaştem, ceva mai târziu, versiunea românească a odioasei instituţii. După ce văzusem, vreme de 4 ani, o armată disciplinată (şi spălată), cu un comportament civilizat, cu o înzestrare cum nu mai văzuse omenirea până atunci, când am dat ochii cu hoardele "eliberatoare" care, peste tot pe unde au pus piciorul, au îngrozit populaţia prin crime, violuri, jafuri şi beţii demenţiale, nu mai aveam nevoie de nici un argument. Eram poate cu capul în nori, dar nu orb. Poate întrucâtva rupt de realitate, dar nu tâmpit. Din acea zi de sfârşit de august (sau început de septembrie) când am dat ochii cu primele unităţi sovietice, când am văzut privirile năuce ale "eliberatorilor" noştri (de cine ne eliberaseră?), când am simţit în nări duhoarea unei lumi subumane am înţeles, irevocabil, că ceea ce ni se întâmplase era un accident al istoriei care va fi, mai devreme sau mai târziu, corectat.

Fără să fi fost legat, în mod explicit, de vechea clasă "exploatatoare" era evident că nu puteam avea nimic în comun cu viaţa "nouă" care se înfiripa din împilare, jaf şi teroare. N-am luat atitudine făţişă, n-am ieşit pe baricade să-mi urlu revolta, dar n-am rămas indiferent la nimic din ceea ce se întâmpla în jurul meu. De aceea, când întâmplarea m-a pus în faţa unei

confruntări directe cu reprezentanții acestei lumi cu care sentimental (şi, la ora aceea, deja, chiar şi ideologic) eram în conflict, n-am ezitat nici un moment să iau o armă şi să mă alătur prietenilor mei care îşi apărau avutul, dar, mai presus de asta, nişte principii. A fost o pură întâmplare să mă aflu acolo, în acel loc anume, în acel moment (cu vreo câteva ore mai devreme eram gata de plecare, dar până la urmă am rămas). Aşa a fost să fie! Nu regret nici un moment alăturarea mea în luptă lui Toader şi tatălui său. Nu puteam proceda altfel. Tot ce regret e că, aproape sigur, totul se va sfârşi înainte să împlinesc 19 ani. Dar despre asta o să vorbesc ceva mai încolo.

Ce puteam face când casa în care fusesem găzduit, cu dragoste, de-atâtea ori şi eu şi familia mea, fusese luată cu asalt, la adăpostul întunericului, de nişte tâlhari? Pentru că indiferent cine erau agresorii, s-au purtat precum furii care se strecoară noaptea în casă şi te strâng de gât. De câțiva ani asistam fie direct, fie prin informațiile de acest gen care abundau şi ne copleşeau, la cele mai odioase jafuri. La jafuri asupra unor oameni, în cea mai mare parte vrednici şi destoinici, care prin muncă şi sacrificii agonisiseră mai mult decât alții. Şi la jaful țării.

Vreme de 5 ani calea ferată între Mărăşeşti şi Iaşi, prin Adjud - Paşcani, fusese lărgită la ecartamentul rusesc şi fără încetare, zi şi noapte, trenuri cu tot felul de mărfuri, dar în special vagoane cisternă uriaşe, se rostogoleau, trase de locomotive puternice, spre răsărit. Mereu spre răsărit! Când oamenii pământului, obişnuiți cu şuierul locomotivelor noastre, au auzit pentru prima dată mugetul celor ruseşti, au numit monstrul de oțel care trecea fără oprire prin gări "vaca lui Stalin". De altfel, toate purtau în bot un tablou al "geniului popoarelor" şi câte două steaguri roşii. În toți aceşti ani, nefericiții locuitori din zonele străbătute de respectiva linie ferată n-au avut nici o alegere. Când foamea a pus în mişcare mii de oameni în căutare de hrană, au fost obligați să străbată zeci de kilometri până la o linie "normală" sau să se aventureze (adesea cu riscul vieții) în trenurile ruseşti. O, dar câte n-aş avea de povestit numai pe această temă. (Odată, în gară la Adjud, era chiar să fiu împuşcat de un rus care a deschis focul când încercam să ne urcăm, mai mulți colegi, într-un tren de-al lor. Un glonț i-a trecut prin palmă unui băiat de la un liceu militar de muzică).

Numai cei care-şi aveau casele sau ogoarele pe lângă linie ştiu câtă avuție s-a scurs către "Marea noastră prietenă", acest colos care înghite pe nemestecate tot ce poate înşfăca: teritorii, popoare, bogății de tot felul şi vieți. Cât mai multe vieți! Istoria se-nvață din cărți şi, uneori, din ce povestesc cei mai bătrâni. Dar cel mai bine se-nvață din viață. Când vezi cu proprii-ți ochi anumite întâmplări cine ar putea îndrăzni să le prezinte altfel? Cine? Bolşevicii! Ei sunt în stare să facă din negru alb, să falsifice realitatea sub ochii tăi. Cu o neruşinare fără egal în toată istoria omenirii.

Am un prieten bun al cărui tată a ridicat, pornind de la un atelier modest, o fabrică, o tăbăcărie. Rar mi-a fost dat să cunosc un alt om mai muncitor, mai serios, mai corect cu oamenii lui. Acum un an, la "naționalizare", a fost zvârlit pe poarta fabricii, de către nişte indivizi veniți de aiurea (nici unul din oamenii lui nu se băgase în această ticăloşie), fără să-l lase măcar să-şi ia lucrurile personale. Şi tot aşa a pățit marea capitalistă care era bunică-mea, proprietara unei mori țărăneşti cu două pietre. Şi toate astea "în numele poporului"!

Cu toate prilejurile, trâmbiţele propagandei bolşevice răspândeau ideea că tot ce s-a înfăptuit în secole de trudă şi sacrificii s-a făcut prin jaf, că nu există moşier sau patron care să nu fi exploatat munca sărmanilor proletari. Ore nenumărate din programul nostru şcolar erau dedicate, acum, teoriilor lui Marx şi iată, se descoperise, în sfârşit, formula magică, un termen pe buzele tuturor politrucilor, care explica toate relele omenirii: "plusvaloarea". Şi pentru ca neobrăzarea să fie totală, politrucul nostru (al liceului militar), maiorul Cristescu, un individ care plecase pe front din liceul nostru, locotenent fiind şi se întorsese imediat după război cu grad de maior şi cu funcţia de ajutor de comandant şi ofiţer ECP (Educaţie-Cultură-Propagandă) ne spusese la una din orele de îndoctrinare, cu un cinism tipic pentru o asemenea funcţie, referindu-se la nu ştiu ce scriere a "marelui Lenin", că revoluţia are legile ei. Că, dacă printr-o acţiune revoluţionară, a poporului, 49 % dintr-o anume populaţie trebuie să piară pentru ca restul de 51 % s-o ducă mai bine, atunci acţiunea e justificată, ba chiar eroică. O, dacă paginile acestui caiet n-ar fi numărate, câte n-aş avea de spus pentru a explica de ce până şi un "lunatic" ca mine a ajuns (fără a avea nimic material de apărat) în război cu "dictatura proletariatului". Desigur, nu toţi colegii mei, sau prietenii şi cunoştinţele mele de vârstă apropiată, au ajuns la o confruntare directă cu noua orânduire. Ştiu pe unii care s-au şi urcat în trenul "viitorului". Dar ceea ce cred cu convingere este că nici unul dintre dragii mei colegi din liceul militar nu se va urca în acest tren. Ei au învăţat, cu toţii, să preţuiască alte valori decât cele care ni se vând acum învelite în poleială roşie.

Note

1. *Georges Duroy zis Bel Ami - eroul romanului "Bel Ami" (ebook eng. / fr.) de Guy de Maupassant; sărac dar chipeş, afemeiat şi arivist, se slujeşte de femei pentru a avansa în societate.*^
2. *Doamna de Marelle – amanta lui Georges Duroy (Bel Ami).*^
3. *y compris – inclusiv (fr.)*^
4. *à contre-coeur – împotriva voinţei sale (fr.)*^
5. *Clasa a III-a de liceu de atunci echivala cu clasa a VII-a de azi - vârsta de 13-14 ani.*^
6. *Lucru în sine = noţiune a filozofiei lui Kant desemnând realitatea obiectivă, existentă independent de cunoaşterea noastră, care, deşi percepută sub formă de reprezentare, nu poate fi cunoscută în esenţa ei. (sursa:* DEX '98*)*^
7. *"Kritik der reinen Vernunft" - Critica raţiunii pure (ebook eng.) de Immanuel Kant (germ.)*^

II

Uf, ieri am scris toată ziua, dintr-o suflare, ca să-mi descarc sufletul, să-mi vărs năduful pe ticăloşii care au pus mâna pe ţara şi pe destinele noastre. Acum m-am calmat. Mă gândeam azi-noapte că, de fapt, toată viaţa mea "socială", ca să-i spun aşa, a-nceput acum un an, după ce ni s-a desfiinţat iubita noastră şcoală. Atunci, în vara lui '48, echipat cu hainele şi ghetele pe care le purtasem în ultimul an, am intrat în viaţa civilă (ca atâtea mii de foşti ofiţeri "epuraţi"). Ni se dăduseră hainele pentru că, probabil, se ştia că, cei mai mulţi dintre noi, n-aveam ce îmbrăca. Mama, văduvă de război, cu soţul căzut pe frontul din Răsărit, cu doi copii în grija ei, nu primea de la statul cel nou şi drept nimic. Nici o pensie, nici o indemnizaţie, nici un fel de ajutor. Nimic! Abia după ce-am venit definitiv acasă mi-am dat seama ce echilibristică era nevoită să facă, sărmana, pentru a supravieţui. Cât fusesem la liceul militar, de bine de rău, am avut existenţa asigurată, bucurându-mă de-a lungul tuturor celor 7 ani de bursă. N-a fost o existentă îndestulată, mai ales în vremea celor 3 ani de secetă şi foamete: Cu toate eforturile conducerii şcolii, am suferit cumplit de foame şi numai eu ştiu câtă floare de salcâm am înghiţit pe dealurile Câmpu Lungului ca să-mi umplu burta veşnic goală. Mâncăm până vomam. O iarnă întreagă am umblat, prin troiene, în papuci de cârpă. N-am găsit la magazie bocanci pe măsura mea. De altfel, toată tinereţea mea, fie că era iarnă, fie că era vară, s-a consumat în bocanci. N-am ştiut niciodată ce-nseamnă să porţi pantofi.

Aşa se face că pe la sfârşitul lui iunie, în '48, când am devenit civil, eram destul de dezorientat şi stingher. Cu hainele mele de uniformă, fără epoleţi însă, arătam printre civili ca toţi ofiţerii care fuseseră scoşi din armată şi care, *faute de mieux*[1], îşi transformaseră uniformele într-un fel de haine civile. Aşa eram când am văzut-o, prima dată, pe Nicole!

Ţi-aduci aminte, draga mea, de prima noastră întâlnire? Eu veneam direct de la gară, afară era foarte cald, îmi scosesem haina şi purtam raniţa direct pe cămaşă şi când am intrat în holul principal al casei noastre tu tocmai ieşeai, fredonând o melodie, din camera din dreapta, care fusese odaia tatei şi acum (aveam să aflu pe urmă) vă era închiriată vouă, ţie şi lui Paul. Te-ai oprit din cântat şi m-ai măsurat, fără vorbe, din cap până-n picioare şi, dintr-o dată edificată, m-ai întrebat: "tu eşti Felix?" Mă uitam prostit la apariţia insolită, ochii mei orbiţi de soarele de-afară n-au putut distinge în primele momente decât pata albă a rochiei, pentru ca după ce s-au obişnuit cu semiobscuritatea holului să desluşească liniile şi culoarea unui trup (şi ale unui chip) care veneau, probabil, de pe alt continent. Eram aşa de uluit că singura întrebare care mi s-a trezit în minte era: "cum naiba vorbeşte aşa de bine româneşte negresa asta?" Am schiţat un semn de confirmare, din cap, după care am continuat, preţ de câteva clipe bune, să mă uit prostit. Nu-mi dau nici acum seama ce mă impresionase mai mult: corpul de zeiţă africană cu şolduri grele şi mijloc de viespe, cu bustul plin, generos, care dădea să străpungă pânza subţire a rochiei, părul negru, cârlionţat, care încadra ovalul feţei, sau ochii. Ochii aceia de un albastru de smalţ, incredibili pe faţa aceea cu reflexii întunecate, ochi care râdeau (amuzaţi probabil de năuceala mea) cu o veselie molipsitoare. Atunci, în acel moment, s-a produs un

declic, am simțit că în venele şi arterele mele s-a vărsat brusc o substanță care mi-a modificat metabolismul. De fapt, gândindu-mă ulterior la acel moment am înțeles, fără echivoc, termenul de *coup de foudre*[2] pe care-l întâlnisem în multe din lecturile mele. Dacă e să acceptăm teoriile după care toată funcționarea organismului nostru e explicată (şi condiționată) de nişte reacții chimice (inclusiv stările noastre afective), atunci probabil că dintr-un rezervor secret (aşa cum are sepia) a fost pompat brusc cel mai agresiv şi sublim narcotic din câte există. Pentru că de atunci nu m-am mai trezit.

În aceeaşi zi, ceva mai târziu, l-am cunoscut şi pe Paul. Ne-am împrietenit rapid, dar nici măcar acum nu-mi dau seama dacă nu cumva această prietenie a fost atât de specială pentru că la mijloc era Nicole. Paul m-a acceptat în preajma sa cu căldură sinceră (cel puțin aşa mi s-a părut) şi eu nu scăpăm nici un prilej de-a fi cu ei. El trecuse de primele serii de epurări şi era încă ofițer activ în regimentul de antiaeriană din oraşul nostru. Era cu 10 ani mai în vârstă ca mine.

Ca să poată supraviețui, mama a trebuit să închirieze toate spațiile pe care le putuse disponibiliza din bătrâna şi frumoasa noastră casă. Odaia din față, care fusese biroul tatei, a fost dată familiei R., lui Paul şi Nicole, într-o altă cameră locuia acum un ofițer "deblocat" (ăsta era un alt nume pentru ofițerii dați afară din armată), Onişor, căruia toată lumea continua să-i spună "D-le. Căpitan" şi care era neînsurat, deşi avea binişor peste 40 de ani. La capătul coridorului, lângă bucătărie, stătea o mătuşă în vârstă de-a tatei, tanti Anica, persoana care ducea toată gospodăria. În sfârşit, mama, Ilinca soră-mea şi cu mine aveam fiecare camerele noastre. Aveam să înțeleg, încă din primele zile după venirea acasă, că de fapt partea substanțială a veniturilor mamei (modestă şi aceasta) provenea dintr-o activitate uşor ilegală: un mic tripou. Da, termenul nu sună prea elegant, dar nu ştiu cum altfel aş putea numi ceea ce se petrecea, seară de seară, în spațioasa noastră sufragerie. La patru mese (am constatat, cu surprindere, că mai apăruseră două pe care nu le ştiam, mese grele, de stejar, acoperite cu fețe de masă lucioase pe care cărțile alunecau bine) se juca poker (mi se pare că la una din mese se juca, uneori, *chemin de fer*, un joc pe care nu l-am înțeles, dar nici nu m-am străduit să-l învăț; masa la care chibițam eu era, întotdeauna, cea la care era Nicole şi ea juca doar poker). Nu ştiu dacă această găselniță a mamei era una întâmplătoare sau se datora, măcar parțial, înclinației pe care o avea ea însăşi pentru jocul de cărți. Oricum, e sigur că reuşise să combine plăcutul cu utilul, cum se spune. Fiindcă la fiecare masă se aduna, seara de seară, caniota[3], care, cu chibzuială, acoperea atât cheltuielile de "reprezentare" (cafelele, coniacul, biscuiții, mă rog, tot ce se punea pe mese), dar şi pe cele ale casei.

După 3 ani de secetă cumplită în care, fără nici o exagerare, în Moldova se murise de foame, dăduse Dumnezeu un an bun şi oamenii îşi recăpătaseră nădejdile şi începuseră să se mai gândească şi la altceva decât la mâncare. Inflația devastatoare fusese domolită prin stabilizare şi cât de cât (abstracție făcând de marile prefaceri sociale) lucrurile păreau a intra în normal. Nu ştiu cum se selectase această mică societate care, aproape neschimbată, popula seară de seară sufrageria noastră.

Dacă mă gândesc bine, era, probabil, una din puținele soluții de a învinge plictiseala şi

monotonia unui trai care într-un oraş de provincie, pe jumătate distrus, nu mai oferea nimic din viața strălucitoare de dinainte de război. Nu mai erau balurile de la Cercul Militar, teatrul fusese bombardat, din 4 cinematografe mai funcționau doar două, iar despre filme să nu mai vorbim: "Tânăra gardă", "Alexandr Matrosov", "Învățătoarea din Şatrâi", "Omul cu arma" şi tot aşa. Nici măcar muzica militară nu mai cânta, în zilele de sărbătoare, în chioşcul din parc. Localurile selecte fuseseră naționalizate şi, oricum, oamenii îşi pierduseră obişnuința (şi mijloacele) de a le frecventa. Unii se refugiaseră în jocul de cărți.

N-am loc şi nici n-are rost să-i înşir aici pe toți cei care, obişnuiți ai casei, contopiți cu mobilierul, făcând parte organică din ambianța vesperală a salonului, te duceau cu gândul la nuvela lui Puşkin. De altfel, mulți erau figuri şterse. Dar nu pot trece fără să mă opresc puțin peste figurile (şi personalitățile) celor de la masa *forte.*

Formația la această masă era aproape neschimbată. Doar din când în când apărea pentru o seară - două vreo figură nouă, aflată în trecere prin oraş, prieten constant sau de ocazie al vreunuia din protagoniştii principali. Personalitatea cea mai frapantă era cea a unui tânăr căpitan din aceeaşi unitate cu Paul. Căpitanul Romeo Alessandrescu (avea grijă de câte ori făcea o nouă cunoştință şi se prezenta să specifice: Alessandrescu cu doi s; trebuie să recunosc că o făcea întotdeauna cu un zâmbet fermecător, ironic, care-l prindea bine). Era un bărbat frumos, interesant, cu un păr de culoarea aurului de preț, bătând puțin în arămiu. Ras întotdeauna proaspăt, fără mustață, cu părul cârlionțat pieptănat peste cap, fără cărare, avea nişte ochi negri pe care-i ținea (la masa de joc) pe jumătate închişi, cu o privire care părea apatică, dar care era de fapt super concentrată. Fața lui prelungă rămânea în timpul jocului impasibilă, pe buze cu un zâmbet ironic, uşor disprețuitor, adesea cu o țigară în colțul din stânga al gurii. Riduri fine, extrem de fine, în jurul ochilor semnalau observatorului avizat starea de maximă încordare în care îşi trăia acele ceasuri. Doar din când în când unul din muşchii feței tresărea involuntar dând impresia unui tic. Dar asta se întâmpla destul de rar. În restul timpului, când împreună cu alții, mai ales înainte de începerea jocului, stătea la o şuetă în colțul salonului, lângă fereastră, fumând relaxat, aceste riduri dispăreau, iar ochii larg deschişi te întâmpinau cu o privire senină, mereu binevoitoare. Mă uitam întotdeauna la el cu interes şi simpatie, îi admiram ținuta dreaptă, zveltă, pe care uniforma de croială impecabilă stătea ca turnată. Nu purta niciodată cizme, doar pantalon larg şi pantofi negri, foarte eleganți, care păreau, în fiecare zi, noi. Niciodată, oricât de mare ar fi fost zăpuşeala, nu-şi scotea vestonul. Cămaşa bleu, cu gulerul impecabil, rămânea permanent încheiată la toți nasturii, cravata mereu la locul ei, chiar după ore lungi de joc tensionat, diabolic. Bine-i mai stătea uniforma aceea elegantă, de croială englezească, dintr-un camgarn fin de culoare gri-bleu! (Mi se pare că acum aceste uniforme au fost înlocuite cu altele kaki. Ce păcat!). Nu ştiu, avea în toată făptura lui ceva aristocratic, greu de definit, dar fără să facă nimic special atrăgea invariabil privirile celorlalți, bărbați sau femei. Bănuiesc că avea succes infailibil la femei, dar nu l-am văzut niciodată în compania vreuneia. La noi venea mereu neînsoțit, lăsând impresia că singurul lucru care-l interesa era jocul. Era un jucător nebun, crâncen. Total imprevizibil, câştiga uneori poturi uriaşe cu doar doi popi şi alte ori pleca lefter după ce arunca pe masă echivalentul soldei pe două luni, având în mână o culoare sau un careu. Avea

mereu bani. N-am ştiut niciodată de unde-i veneau. De altfel nici nu mă interesa. Toți de la masa lui erau în aceeaşi situație. Nu ştiu cum făceau. N-am stat niciodată să socotesc cât a câştigat sau cât a pierdut cutare. Norocul fiecăruia dintre ei era schimbător. Câştigau şi pierdeau pe rând sume incredibile, dar cred că, mai mult sau mai puțin, banii rămâneau într-un fel de fond comun care se redistribuia zilnic după capriciile Fortunei. Pentru că toți erau mari profesionişti.

Vizavi de Romeo stătea, de obicei, doctorul. (Locurile erau, cumva, consacrate; totuşi, în câte-o seară, mai ales Magda propunea să se mai schimbe aşezarea. « Să mai păcălim norocul » zicea ea). Doctorul era un bărbat de vreo 50 de ani, de statură mijlocie, cu o burtică vizibilă şi o chelie pronunțată. Purta mereu vestă, lavalieră şi un lanț gros, de aur, la capătul căruia era agățat un ceas "Longines" şi acesta din aur, cu capacele încrustate cu nişte arabescuri delicate. Purta ochelari cu rama fină, tot din aur, în spatele cărora nişte ochi de viezure clipeau neobişnuit de des. Haina îi era mereu desfăcută, lăsând să se vadă burta cu vesta şi cu lanțul. Colțurile gulerului de la cămaşă erau adesea îndoite şi cam după prima jumătate de oră de joc gulerul îi era descheiat şi cravata (sau lavaliera, după caz) se şuia cu precădere spre dreapta. Era foarte labil în timpul jocului, trădându-şi stările de spirit care parcurgeau toată gama de la tragedie la extaz, printr-o mimică mereu schimbătoare şi prin emisiuni sonore care puteau merge de la un fel de grohăeli de satisfacție, la înjurături pe care reuşea să le oprească de obicei la jumătate, simțind prezența Magdei în coasta lui. Avea cabinet propriu. Era "medic de cucoane" cum îi plăcea lui să glumească şi, se pare, era plin de bani. Avea o nevastă mica şi slabă care-l însoțea în câte-o seară. Juca şi ea uneori, dar niciodată la masa lui bărbată-su.

Magda M. era o aventurieră. Venise nu de mult în oraşul nostru, dar îşi crease deja o sumedenie de relații şi făcuse să se vorbească mult pe seama ei. Se spunea (toate acestea le-am aflat, fără să vreau, din discuțiile care se purtau, de obicei cu glas scăzut, la celelalte mese de joc pe lângă care îmi petreceam serile, nedezlipit de Nicole) că era amanta unui evreu foarte bogat care îi închiriase o casă superbă, pe bulevard, în care trăia singură. Că ar fi fost măritată cu un conte sau baron polonez, scăpătat, pe care l-a părăsit în timpul războiului şi, mă rog, se insinuau tot felul de lucruri pe seama ei, că i-ar cam plăcea să bea, că în afară de amantul "*en titre*" ar mai avea, ocazional, tot felul de relații şi încă altele. Era o femeie înaltă şi trupeşă, o "iapă de artilerie" cum zicea căpitanul Onişor uneori, privind-o cu admirație şi cu o dorință prost disimulată. Bine proporțională, cu fața albă şi părul negru, avea o gură senzuală cu buze pline, al căror contur era în permanență subliniat de rujul siclam pe care avea grijă să-l corecteze periodic, chiar şi în timpul jocului. Avea brațe puternice (de parcă ar fi jucat tenis sau ar fi făcut cine ştie ce munci manuale, ceea ce, cu siguranță, nu era cazul) şi pulpe muşchiuloase, dar cu o linie elegantă. Brasiera de construcție cumva mai aparte (toate aceste accesorii vestimentare indiferent de culoare sau material erau făcute după acelaşi principiu, probabil de comandă) îi susținea numai jumătatea de la bază a sânilor "sănătoşi" - dar nu peste măsură - partea superioară fiind expusă vederii, întrucâtva ostentativ, prin nişte decolteuri largi de forme bine studiate. Fără doar şi poate era o femeie "bine" care, probabil, îşi cunoştea posibilitățile, pe care, dacă ar fi să accept bârfele, le valorifica din plin. N-aş

putea să-i precizez vârsta. Ceva între 30 şi 35 de ani, dar nu mai mult de-atât. Sigur era faptul că avea bani din belşug, lucru greu de înțeles în sărăcia aceea generală de după război şi după stabilizarea care pe mulți dintre îmbogățiții de conjunctură îi uşurase de o bună parte din agoniseala vinovată. Şi tot atât de sigur era că prezența ei, seară de seară, la masa de joc n-avea ca scop principal câştigul. Era, asemeni celorlalți parteneri de la acea masă, o *jucătoare*. Mereu calmă, egală în joc, nu se arunca niciodată în mari cacialmale, dar îşi juca inteligent cartea, care foarte adesea îi "intra" pornind de la nişte combinații aiuritoare. Se înfrunta crâncen când avea "carte", cel mai adesea cu Romeo Alessandrescu, rezultatul fiind imprevizibil, cu toate că-şi cunoşteau atât de bine jocul după sute de partide. Suporta cu stoicism micile mojicii ale doctorului, impasibilă, stând picior peste picior, legănându-l pe cel de deasupra în timp ce fuma țigarete "Virginia" dintr-un portțigaret lung, conic, din chihlimbar.

În sfârşit, cel de-al patrulea era un bărbat înalt şi uscățiv, cu fața prelungă, cu părul şi mustața albe, dar, curios, cu sprâncenele negre, care trebuie să fi avut în jur de 60 de ani. Toată lumea îi spunea domnul judecător, deşi se ştia că nu mai profesează de mult. Avea o licență în drept, începuse, pare-se, un doctorat la Sorbona pe care nu-l terminase şi se trăgea dintr-o familie de vechi boieri moldoveni. Moşiile lui întinse fuseseră drastic amputate la ultima reformă agrară şi-acum nu mai avea decât 50 de hectare de pământ dintre care vreo 10 cu vie şi un conac. Baza averii lui actuale era via pe care o administra un cumnat de-al său de la care încasa periodic sume importante, care-i permiteau, încă, să trăiască în maniera în care fusese obişnuit, sau aproape. Dintre toți, cred că el era adevăratul model de "gambler". Era evident că societatea noastră nu-l interesa decât pentru că îi oferea un modest prilej (în comparație cu mesele de joc sau de ruletă din marile cazinouri în care-şi lăsase o bună parte din avere şi din tinerețe) de a se înfrunta la masa verde (de fapt catifeaua de la masa lor era mov). Venea de fiecare dată la țanc, la ora 7, când începea în mod obişnuit jocul, îi săruta, curtenitor, mâna mamei, adresa celorlalți un salut general fără țintă precisă şi se aşeza la masă. Nu vedea şi nu auzea nimic din ce se petrecea în jur în afara spațiului magic al mesei lor. El era autorul celor mai multe "blind"-uri, "pe de 3" sau chiar "de 6 ori" miza, adesea cerea sume uriaşe fără să vadă ce carte i-a intrat. Fila cărțile cu mâini uşor tremurânde, cu o încetineală exasperantă. Era atât de impasibil, încremenit parcă, încât era imposibil să citeşti pe fața lui vreo senzație de satisfacție sau, dimpotrivă, de nemulțumire.

La această masă nu se admiteau chibiți, în fiecare seară se desfăcea un pachet de cărți noi (avea mama un individ care-i împrospăta periodic "biblioteca lui Grimaud"), iar caniota lor era singura cu-adevărat consistentă. La celelalte mese echipele se schimbau aproape în fiecare seară. Mama se muta pe rând la altă masă şi-şi făcea jocul, mereu acelaşi, care stârnea priviri, zâmbete şi chiar comentarii ironice. Cam pe la 11, când se simțea "în bani", căsca obosită şi, cerându-şi scuze se ridica lăsându-l în loc pe Onişor cu o mică parte din capitalul ei (Onişor n-avea niciodată bani) cu indicația: « Ai grijă, Onişor, cum joci. Să fii cuminte! Te rog încuie uşile, închide geamurile, după ce aeriseşti, bine înțeles ». Apoi, cu încă un căscat pe care-l masca delicat cu palma la gură, adresându-le celorlalți urarea de "noapte bună" şi "baftă tuturor" (ca şi cum aşa ceva era posibil) se retrăgea în camera ei.

Aşa cum spuneam, această retragere strategică, pe care partenerii de joc o înghițeau de voie de nevoie, dădea naştere la comentarii de genul: « Iar şi-a făcut Coana Anetta banii de coşniță.» (îi scriu numele aşa cum o face ea de câte ori se semnează: *Anetta col. Sl.* Draga de ea!). Nicole şi Paul erau şi ei nelipsiți de la poker, dar nu jucau niciodată la aceeaşi masă. Eu eram umbra ei şi doar din când în când, la rugămințile ei sau ale lui Paul, îi înlocuiam pentru câteva tururi jucând, se înțelege, cu banii lor. De cele mai multe ori reuşeam să-i pierd destul de repede, dar n-am remarcat vreodată vreun reproş din partea lor. Cam pe la 11 şi jumătate începeau tururile, astfel că la miezul nopții partidele se încheiau. Aşa era regula impusă de mama, după o prealabilă înțelegere cu principalii jucători şi, trebuie să recunosc, programul era respectat.

Onişor rămânea pe poziție până la urmă, făcea oficiile de gazdă, aerisea şi încuia uşile. Eu aveam altă misiune: o conduceam de fiecare dată pe Magda, care locuia câteva străzi mai încolo şi care, în mod firesc, se temea să străbată singură la acea oră târzie străzile pustii şi prost luminate. Cu câteva minute înainte de miezul nopții, în fața casei trăgea o trăsură care-l aştepta pe judecător. Cel mai adesea se oferea s-o ducă şi pe Magda (cu un mic ocol) dar ea refuza cu regularitate motivând că preferă să meargă pe jos, să se dezmorțească şi să-şi aerisească plămânii după ceasurile petrecute în fum. Era adevărat, dar mai era şi uşoara repulsie față de bătrânul cam libidinos, cum mi-a explicat o dată când am întrebat-o de ce refuză oferta.

Plimbarea aceasta îmi făcea plăcere. Nopțile erau de cele mai multe ori superbe, cerul fără nori cu mii de stele care clipeau în înalt, luna în câte-o seară de-a dreptul fantastică, aerul călduț plin de mireasma teilor. Magda se sprijinea de brațul meu şi, uneori, se lipea de mine, încât îi simțeam prin pânza subțire a rochiei carnea fierbinte şi tare.

Când vremea era frumoasă, diminețile mergeam la ştrand. Au fost cele mai fericite clipe din vara trecută şi, de ce nu, la urma urmei, din viața mea. Eram doar eu cu Nicole. Deşi, evident, era destulă lume pe lângă noi, eu nu vedeam pe nimeni sau mai bine zis nu făceam decât să salut mecanic persoanele cunoscute. Stăteam amândoi pe acelaşi cearşaf, atingându-ne uneori accidental (şi foarte adesea prin trucuri studiate de mine, astfel încât apropierea să pară întâmplătoare, firească). Ea nu s-a formalizat niciodată, dar nici eu n-am depăşit măsura. Doamne ce fericire pe mine! O aveam lângă mine aproape goală şi puteam să admir în voie minunea de trup cu care o înzestrase Ziditorul. Acum, în lumina plină a soarelui, vedeam că, de fapt, pielea ei nu era neagră, aşa cum mi se păruse în semiobscuritatea holului. Era măslinie sau ciocolatie, nu ştiu nici acum cum s-o descriu. Oricum, nu semăna cu niciuna din fetele celelalte. Nici ea nu părea interesată de lumea din jur. Stătea mai tot timpul cu ochii închişi şi după clipe lungi de tăcere o auzeam zicând: « Hai, Felix, mai povesteşte-mi ceva » sau « Felix, mai ştii vreo poezie frumoasă?» Şi eu ştiam, mereu, fiindcă, am uitat să vă spun, am o memorie de elefant, mai ales pentru versuri şi-i recitam din Minulescu (e foarte la modă) şi din Ion Pillat, Arghezi, bine înțeles Eminescu şi Barbu. Îi plăcea s-asculte versuri din Baudelaire, Verlaine, Rimbaud şi Mallarmé şi, chiar dacă nu înțelegea limba, din Goethe şi Heine, pentru muzica lor.

Uneori, după astfel de "recitaluri" de poezie mă strângea de mână şi-mi spunea, cu o voce emoţionată: « Doamne, Felix, ce deştept eşti tu! » Eu mă roşeam de plăcere, dar încercam să par modest şi-i ziceam că nu e chestiune de deşteptăciune, ci doar de o uşurinţă mai deosebită de a reţine versuri. Alteori discutam despre romane pe care le ştia şi ea, le comentam descoperind că le citise superficial şi că îi scăpase esenţa unor relaţii sau evenimente, îi semnalam noi sensuri, aşa cum le interpretasem eu, cu satisfacţia că, surprinsă de aceste revelaţii, rămânea minute întregi pe gânduri ca în final să recunoască: «Ce interesant! Cum de n-am sesizat această faţetă a personalităţii lui Julien Sorel[4] (de exemplu)? » Şi eu mă desfăşuram în tot felul de explicaţii, exagerând chiar, uneori, din dorinţa de a o epata, dar ea nu părea nici o clipă să se plictisească, ascultând cu răbdare şi interes. Asta îmi dădea o mare satisfacţie fiindcă, îmi ziceam, iată, nu e o gâsculiţă ca atâtea altele, ştie să vadă şi dincolo de *story-ul* mai mult sau mai puţin banal chiar în cazul marilor romane, iată, e deşteaptă şi sensibilă, îi trebuie doar puţină îndrumare. Şi mă îndrăgosteam tot mai iremediabil!

Când intram în apă se ţinea foarte aproape de mine. Nu ştia să înoate bine şi se temea de apă, dar soarele frigea atât de tare că, la fiecare oră, cel puţin, trebuia să ne răcorim şi eu o susţineam şi-o strângeam, cu delicateţe, în braţe şi ea se lăsa şi, nu ştiu, cel puţin aşa mi se părea, era fericită. M-am înşelat oare, Nicole? Ce nostim era momentul când trebuia să-şi scoată costumul de baie! Cum cabinele ştrandului nostru nu mai aveau uşi şi nici bănci (fuseseră puse pe foc în anii războiului şi încă nu fuseseră înlocuite) trebuia să-i fac din cearşaf un fel de cilindru în interiorul căruia se schimba. Ea se amuza când mă surprindea spionând-o pe deasupra, cu ochii măriţi şi respiraţia accelerată la vederea părţilor secrete, ascunse tot timpul ochilor şi care, pentru câteva clipe, rămâneau în toată goliciunea lor fabuloasă ca să-mi tulbure pentru totdeauna nopţile, chiar şi zilele. Râdea firesc, fără ipocrizie şi-mi zicea : « Ei, Felix, şmechere, privirea în sus! Uite, trece un avion. » Iar eu îi răspundeam: « Poa' să fie şi un Zeppelin, tot mai interesantă e priveliştea asta. E vreun păcat? » « Nu, Felix, pentru tine nu e nici un păcat.»

Era mai mult decât evident pentru toată lumea că îmi pierdusem capul, că umblam ca un somnambul, urmărind-o peste tot pe Nicole, ca un cotei buimac, Surprindeam din toate părţile priviri uşor ironice dar îngăduitoare şi-mi acceptam situaţia destul de penibilă cu stoicism. Mama a fost prima care, cu vasta ei experienţă, a înţeles ce se-ntâmplă. Dar, plină de tact, cum e ea mereu, n-a intervenit deloc, înţelegând probabil că nu e nici un pericol, ştiind că, oricum, în ce mă priveşte simţul onoarei şi al prieteniei trage mai greu decât o pasiune pe care, cu siguranţă, o considera trecătoare. Biata mama, ea nu ştia că dragostea mea pentru Nicole preţuia în ochii mei, atunci (ca şi acum, de altfel) mai mult decât viaţa. Dar, într-adevăr, nu mai mult decât onoarea! Uneori mai făcea câte o ironie, dar văzându-mă cum mă roşeam până în vârful urechilor, simţeam că-i pare rău. De la o vreme a încetat chiar cu aluziile şi cu glumele, părând că mă compătimeşte chiar. Dar ăsta era destinul meu şi n-aveam nici o scăpare.

Însă mai interesantă mi se pare acum atitudinea lui Paul. În interpretarea acesteia, am trecut de la senzaţia iniţială că socoate ataşamentul meu manifest faţă de Nicole (făţiş,

complet nedisimulat) ca o copilărie, ambalare nevinovată specifică vârstei şi lipsei totale de experienţă, crezând la un moment dat că îi e indiferentă, apreciere total eronată (aveam să-mi dau seama mai târziu că era de o gelozie monstruoasă) şi socotind, în sfârşit, că şi-a dat seama destul de repede că aveam o structură (şi o educaţie) care făceau ca în ochii mei cavalerismul, prietenia faţă de un bărbat, simţul exacerbat al onoarei să reprezinte valori primordiale, de la care n-aş fi putut abdica. Cu siguranţă a descoperit rapid această caracteristică a personalităţii mele şi a exploatat-o cu succes. Dintr-un posibil rival exaltat şi tembel, care prin temperatura înaltă la care se consuma pasiunea lui neînfrânată ar fi putut topi (fie doar pentru un efemer interludiu) cea mai solidă fidelitate conjugală, apelând la prietenia mea, acordându-mi încredere nemăsurată (cel puţin declarativ), rugându-mă să-l înlocuiesc pe lângă Nicole atunci când diverse obligaţii îl ţineau departe de ea, m-a transformat într-un sclav al lui, într-un *ange gardien*[5] pentru ea. Abia acum, când totul este o amintire, când am timp să mă gândesc la toate câte s-au întâmplat, să analizez pe toate feţele fiecare gest, fiecare cuvânt, înţeleg cât de bine a apreciat Paul lucrurile, ce soluţie elegantă, eficientă a găsit. Printr-un singur gest (acela de a mi-o da pe Nicole în grijă) m-a plasat, iremediabil, în afara zonei periculoase. Eu mi-am luat rolul în serios, trăind în apropierea celei mai fascinante creaturi, vrăjit, fericit că pot sta în preajmă-i fără să mă ascund, dar neîndrăznind să întind nici măcar un deget dincolo de cercul de foc protector pe care simţul onoarei îl trasase în jurul ei. O, cât m-a costat acest angajament! Prin ce chinuri am trecut atunci când bietul meu suflet era sfâşiat între simţul datoriei şi dragostea mea nemăsurată.

Aşa cum spuneam, toate dimineţile (mai puţin duminicile, când era şi Paul cu noi) le petreceam singur cu Nicole, de obicei la ştrand. El se declarase foarte fericit că o ştie în siguranţă, scutită de neplăcerile la care se expune o femeie tânără şi frumoasă, singură.

Într-una din seri, Romeo Alessandrescu a venit însoţit de un bărbat (aveam să aflu mai târziu că era un bun prieten de-al lui, din Bucureşti) care din primul moment a atras toate privirile. Nici nu se putea altfel. Înalt (trebuie să fi avut vreun metru-optzeci) cu o construcţie atletică, păr şaten, ochi căprui şi o mustaţă a la Douglas Fairbanks, îmbrăcat într-un costum alb de caşá, cu o cămaşă bleumarin, fără cravată, era ceea ce se poate numi un bărbat irezistibil. Cum masa mov era completă, a trebuit să se mulţumească să joace (mult mai domolit decât îi era obiceiul) în echipa în care era şi Paul. Din locul unde stăteam eu, în spatele lui Nicole, am fost martor chinuit al schimbului permanent de priviri între noul venit şi adorata mea. Vedeam şi fulgerele care ţâşneau din ochii Magdei în aceeaşi direcţie, dar spre disperarea mea, capul bărbatului rămânea întors doar spre masa noastră. Inutil să spun că toată lumea, inclusiv Paul, observase atitudinea necontrolată a individului, dar asta se întâmpla de obicei când un nou venit se găsea faţă-n faţă cu Nicole. Era inevitabil! Din locul meu nu puteam vedea cum răspunde Nicole, dar simţeam că era cumva neliniştită, juca neatent şi, pentru mine cel puţin, era evident că se întâmpla ceva cu ea.

A doua zi de dimineaţă, îndreptându-ne spre ştrand, străbătând pâlcul de pomi (o fâşie de pădure pe malul râului), m-a prins de braţ şi m-a oprit: «Felix, ia-o înainte şi întinde cearşaful. Vin şi eu ceva mai târziu. Nu te superi, nu-i aşa?» Am privit-o, puţin intrigat, fără să

înțeleg în primul moment ce se-ntâmplă, dar fiindcă rugămintea venea de la *ea* m-am supus fără să crâcnesc. Câțiva metri mai încolo, am zărit printre copaci, pe un drumeag lateral, botul strălucitor, cromat, al unei maşini sport Am recunoscut automobilul pe care-l admirasem cu o seară înainte în fața casei noastre. Deci asta era! Când naiba, mă gândeam eu, a avut vreme să facă acest aranjament? Nici acum nu-mi dau seama, dar probabil eu sunt un neofit în astfel de chestiuni. A venit după vreo două ceasuri, şi-a scos în tăcere rochia (avea costumul de baie pe ea) şi s-a întins, fără un cuvânt, lângă mine, pe cearşaf. A doua zi figura s-a repetat, doar că absența ei a fost mai lungă, iar a treia zi a venit după ora la care plecam de obicei de la plajă, puțin nervoasă (mi s-a părut) şi foarte grăbită: «Hai, Felix, să mergem. E târziu, te rog să mă ierți.» N-am fost în stare să scot nici o vorbă, stăteam cu ochi-n jos, înecați în lacrimi, păşeam alături de ea, în ritm alert (abia mă țineam de ea) şi mă consideram cea mai nenorocită creatură din întregul Univers, abandonat şi trădat de ființa adorată. Acasă, Paul sosise înaintea noastră. S-a uitat într-un fel curios la noi, dar eu m-am retras repede în camera mea. Am rămas puțin pe gânduri, interpretând privirea lui ca o posibilă suspiciune, încercând să construiesc un alibi fără fisură în care eu trebuia să mă împart între iubirea mea nefericită şi datoria de prieten. Ce-mi mai rămânea mie?

Când, după ce-am prânzit împreună (exista un aranjament prin care toți mâncăm la un loc, tanti Anica gătea pentru toată lumea - era o bucătăreasă desăvârşită - şi fiecare contribuia cu o sumă pe care o conveniseră cu mama), Paul m-a prins singur într-un colț şi m-a întrebat, cu un ton ce se voia indiferent: «Ce-ați făcut de ați întârziat atâta?», i-am răspuns cu seninătate (Nicole îmi sugerase ideea): «M-am întâlnit cu nişte prieteni, băieți şi fete şi m-am antrenat în nişte discuții. Nicole a vrut să plece singură, dar am rugat-o să m-aştepte.» Mi s-a părut că m-a crezut.

În zilele următoare ne-am reluat programul obişnuit. Tipul plecase şi adorata mea se-ntorsese pe pământ, puțin mai tristă, parcă. Eu stăteam îmbufnat lângă ea, ferindu-mă intenționat de orice atingere, tăcând cu îndârjire. Într-un târziu, realizând dezastrul pe care-l produsese în bietul meu suflet, punându-mi un braț după umeri, mi-a spus: «Felix, nu fi prostuț. Nu e ceea ce crezi tu. Nu te mai chinui. În toată lumea asta eu n-am decât o singură ființă dragă, un singur prieten adevărat. Acela eşti tu. » Evident, această declarație m-a întors pe dos, m-a umplut de bucurie şi speranță, dar nu puteam alunga gustul amar al recentei trădări şi mai ales nu puteam anula ciuda care mă cuprindea de câte ori îmi aduceam aminte că, din prea multă iubire, a trebuit să mint. Încet, încet, timpul, acest suprem tămăduitor, şi-a făcut treaba. Am reintrat în "normal". Serile identice, ca trase la indigo, la masa de joc şi diminețile pe nisipul fierbinte al ştrandului. Uitasem incidentul şi mi se părea (poate nu fără temei) că Nicole era tot mai tandră cu mine.

Într-o seară, pe la mijlocul lui august, cu vreun ceas înainte de miezul nopții şi, deci, de închiderea "cazinoului" s-a stârnit o ploaie torențială, cu fulgere şi tunete. Când s-a încheiat jocul (Magda câştigase copios) tot mai picura şi se făcuse răcoare. Judecătorul s-a oferit, ca în atâtea alte rânduri, s-o conducă acasă cu trăsura. Dar, ca de fiecare dată, Magda şi-a exprimat dorința să meargă pe jos. Mi-am luat *cortelul* - cum îi spunea tanti Anica - o umbrelă mare cu

mâner de fildeş şi-am pornit prin ploaia măruntă. Se lăsase răcoare şi-am simţit-o pe Magda fremătând. Mi-am scos haina şi i-am pus-o pe umeri. S-a strâns lângă mine şi căldura trupului meu s-a transferat prin rochia subţire către această fiinţă enigmatică şi, de ce să nu recunosc, atrăgătoare.

Pentru prima dată, obligat de ploaia care continua să cadă, cu picături din ce în ce mai rare, am trecut dincolo de gărduţul de fier forjat şi m-am oprit în faţa uşii de stejar masiv a somptuoasei locuinţe. Nu m-a lăsat să plec. «Intră puţin, să-ţi fac un ceai! Altfel răceşti.» Am vrut s-o refuz, dar m-am gândit că, de fapt, mi-ar prinde bine un ceai fierbinte, aşa c-am urmat-o într-un salonaş foarte cochet, cu o canapea, nişte fotolii adânci, o măsuţă joasă şi alte piese de mobilier cărora nu le-am dat importanţă. Până să fiarbă apa şi-a schimbat rochia cu un halat de casă alb şi gros, foarte elegant, cu un guler răsfrânt care, ca toate veşmintele ei, avea un decolteu generos şi-a venit să se aşeze lângă mine pe canapeaua destul de scurtă (cred că era doar pentru două persoane) pentru ca, vrând - nevrând, să stea lipită de mine. Fără să vreau am schiţat o mişcare de retragere şi m-am întors pe jumătate spre ea. Cu portţigaretul ei lung, de chihlimbar, între degete, stătea picior peste picior şi se uita puţin intrigată (mi s-a părut), cu un zâmbet ironic pe buze. Prin despicătura halatului, piciorul drept se dezgolise până mai sus de mijlocul coapsei, se vedea marginea dantelată a furoului şi, prin transparenţa acestuia, albul imaculat al chiloţilor. Doar pentru o clipă, zona aceasta misterioasă, total necunoscută mie, mi-a atras privirea neexperimentată pe un asemenea teren fabulos. Apoi ruşinat şi, probabil, roşind, mi-am rotit ochii mimând un interes abrupt pentru două miniaturi de pe peretele opus. Situaţia devenise extrem de penibilă, îmi venea să renunţ la ceai şi să mă ridic. Noroc de fluierul ceainicului care m-a salvat.

În timp ce-mi sorbeam, cu înghiţituri mici, ceaiul extrem de aromat, Magda, fumând dezinvolt, mă învăluia cu o privire concentrată şi totuşi uşor amuzată. Simţeam că mă studiază şi, deşi ştiam că n-arătam tocmai rău, mă simţeam stingher şi puţin contrariat. Când am depus pe măsuţă ceaşca şi farfurioara şi mă pregăteam să mă ridic, Magda şi-a pus o mână pe piciorul meu stâng zicându-mi: «Rămâi aici. E târziu.» Rostise aceste patru cuvinte simplu, cu o voce care mi s-a părut tragică. Am bâiguit o explicaţie legată de îngrijorarea mamei (o aiureală, bineînţeles) şi-am plecat ca din puşcă. Stau acum şi mă gândesc: ce m-o fi apucat să refuz o asemenea invitaţie (părea mai curând o rugăminte şi, cred, asta m-a speriat puţin)? Ce ocazie mai bună aveam să mă apropii de această experienţă tulburătoare (pe care am întâlnit-o descrisă în mai toate romanele pe care le-am citit), decât să răspund chemării acelei femei superbe ? Oricât m-am străduit să înţeleg ce-a fost în mintea mea atunci, singura explicaţie acceptabilă e dragostea mea oarbă faţă de Nicole. Mintea mea, inima mea (ba parcă şi instinctele) refuzau, cu încăpăţânare, apropierea (fie ea şi mentală) de orice altă fiică a Evei. Eram tânăr, arătam destul de bine, considerat de toată lumea, fără excepţie (tineri sau vârstnici, femei sau bărbaţi) o persoană inteligentă, foarte erudită şi chiar cu farmec, aveam o mulţime de prieteni de vârsta mea, o mulţime de fete drăguţe care-mi căutau compania. Vedeam, simţeam toate acestea şi mă străduiam să mă port civilizat, dar pentru mine nu exista decât EA. Eram grav bolnav. De aceea, în seara cu pricina, deşi aveam încă proaspătă în minte recenta *trădare,* doar gândul că aş putea răspunde invitaţiei Magdei mă oripilase.

Am ieşit în noaptea răcoroasă, zgribulit, iuțind paşii s-ajung mai repede acasă, să mă bag în pat. Ploaia stătuse, am strâns umbrela şi mergeam încercând să evit băltoacele care mascau găurile multe şi perfide. Mergeam, când pe trotuar când pe stradă, cu ochii în jos căutându-mi drumul în întuneric. Era cât pe ce să mă izbesc de doi indivizi care veneau din direcția opusă. «Stai pe loc!» a venit somația rostită de unul din ei. «Actele!» N-aveam nici unul. «Eşti arestat!» Am încercat să-i explic că, de fapt, n-aveam nici un act, provenind de la un liceu care s-a desființat şi că încă nu m-am înscris la liceul civil ca astfel să pot obține o legitimație, dar indivizii nu s-au lăsat înduplecați. Atunci am făcut ultimul lucru pe care l-aş fi dorit (îmi repugnă să-mi rezolv treburile cu ajutorul relațiilor) spunându-le că îl cunosc pe comisarul Leonescu, acesta fiind prieten de familie, la care unul din ei mi-a răspuns rânjind: «Daa? Atunci o să se bucure să te-ntâlnească mâine dimineață în arest.» Mi-au zis să-i urmez şi să nu fac vreo prostie.

Mi se alăturaseră încă doi companioni, găsiți, ca şi mine, fără acte. Până la sediul Poliției au mai agățat unul. Mi-am petrecut noaptea pe-o bancă de lemn, într-o încăpere în care mirosea cumplit a bradolină. Prin uşa deschisă, de pe culoar venea un miros pătrunzător de urină. Toată noaptea m-a chinuit gândul: de ce nu rămăsesem la Magda? Dimineața mi-au dat drumul cu recomandarea de a nu mai umbla "brambura" fără o legitimație (oricare ar fi aceea).

Arestarea mea, pe lângă îngrijorarea pe care i-a pricinuit-o mamei văzând că lipsesc la micul dejun, a stârnit din nou spiritele şi-aşa agitate ale musafirilor noştri obişnuiți. Din nou s-a vorbit de abuzurile autorităților (chestia cu arestarea a fost doar pretextul), despre faptul că nu mai există nici un respect față de lege, că suntem cu totul la discreția unei poliții din care oamenii cu pregătire fuseseră eliminați şi înlocuiți cu unii care (în cele mai multe cazuri) fuseseră recrutați dintre vagabonzii şi haimanalele târgului. Profitând de acest incident, fără importanță în fond, oamenii îşi vărsau năduful alimentat zilnic cu noi şi noi abuzuri şi samavolnicii. Cu toții aveau încă proaspete în memorie înscenările de care se serviseră comuniştii pentru a lichida partidele "burgheze", pentru a rămâne singuri în arenă şi toți fierbeau de indignare de câte ori venea vorba despre asta. Felul cum fusese alungat regele (tânărul acesta greu încercat care, la vârsta când cei mai mulți abia îşi deschid ochii spre viață, fusese obligat să-şi asume răspunderi care i-ar fi speriat pe mulți oameni maturi, cu multă experiență, acest simbol al rezistentei antibolşevice care era principala noastră nădejde) ne umpluse, cu câteva luni în urmă, de revoltă şi disperare.

Pe la jumătatea lui mai o mulțime de tineri (dar şi oameni mai în vârstă) fuseseră arestați. Se zvonea c-ar fi legionari şi că numărul celor arestați în toată țara ar fi de câteva mii. La mai puțin de o lună după aceea s-a consumat actul barbar al "naționalizării", o samavolnicie fără pereche, când oameni întreprinzători, inteligenți şi vrednici, au fost, peste noapte, tâlhăriți de munca lor de-o viață. A urmat o serie de arestări, deportări, domicilii forțate, toate "în numele poporului", într-un dispreț total față de lege, de morală, de cea mai elementară omenie.

Oamenii printre care mă învârteam eu erau revoltați şi îngroziți. Toți ne întrebam de unde au apărut, peste noapte, atâtea cozi de topor, atâția indivizi abjecți gata să săvârşească

orice blestemăție le-ar fi cerut Partidul? Cum de ne lăsam atât de uşor îngenuncheați, umiliți, fără să ripostăm? Se zvonea, totuşi, că munții noştri ar fi plini de luptători care au organizat o rezistență armată în aşteptarea intervenției eliberatoare a Vestului. Chiar dacă era adevărat, aceştia erau departe, în coasta noastră, mişunând peste tot, cu aer de stăpâni, erau ostaşii şi ofițerii cu stea roşie în frunte, care, prin simpla lor prezență, anihilau orice gest de nesupunere. Toată lumea era într-o stare de tensiune şi aşteptare tragice.

Neînțelegerile între foştii aliați se adânceau de la o zi la alta şi foarte de curând blocada de la Berlin ne umpluse de speranță. Eram convinşi că americanii nu vor tolera un asemenea afront care-i obliga la un efort material considerabil (mă gândesc la podul aerian care asigura supraviețuirea părții vestice a oraşului) şi că intervenția lor e o chestiune de zile. Nimeni nu se îndoia că această mare putere economică şi militară, care avea în arsenalul ei acea armă care determinase în doar câteva zile capitularea Japoniei, nu va întârzia, mai mult decât era necesar, să-şi pregătească riposta, momentul aşteptat de noi toți, pentru a le da peste bot ruşilor şi a le plăti pentru aroganța şi pentru modul cum cotropiseră atâtea țări, până de curând libere.

Toată lumea stătea nopțile cu urechea lipită de aparatele de radio ca să asculte veştile de la "BBC" şi "Vocea Americii " şi în fiecare seară, înainte de începerea partidelor, se discutau ştirile din seara precedentă, se interpretau, se disecau, căutându-se în fiecare frază semnele ascunse ale unor posibile indicii privind inevitabila intervenție. De la o zi la alta tensiunea creştea şi, în egală măsură, convingerea că nu mai poate dura mult. Chiar dacă nu foarte explicite, toate informațiile transmise de singurele posturi către care se îndreptau toate nădejdile noastre conțineau încurajări dătătoare de speranță. Eram cu toții convinşi că nu mai poate ține mult. "Trebuie să vină" ne gândeam cu toții, "Nu ne pot abandona în ghearele bolşevicilor", era pe toate buzele. În societatea noastră toate aceste gânduri se exprimau deschis, nimeni nu se ferea, pentru că toți se cunoşteau şi se prețuiau reciproc. În alte cercuri teama îşi făcea tot mai adânc loc, subiectele "fierbinți" începeau să fie evitate, oamenii se închideau tot mai mult în ei, mirați şi îngroziți de toate câte se întâmplau, de loviturile pe care cei care puseseră mâna pe putere le pregăteau după un model şi după un plan care le fuseseră, fără îndoială, puse la dispoziție de mai experimentații lor tovarăşi de la Răsărit. Ei îşi vedeau neabătuți de treburile lor, părând că nimic nu le stă în cale, că se pregătesc pentru o îndelungă şi totală stăpânire.

În ce mă priveşte, preocupat mai ales de marea mea iubire care mă absorbise până la uitare totală de sine, înregistram toate aceste evenimente aproape cu indiferență, socotindu-le ca accidente trecătoare, neputând nici măcar teoretic să admit că o asemenea situație, cu totul împotriva firii, ar putea dăinui. Trăind toate clipele (chiar şi-n somn) în umbra lui Nicole, nu-mi făceam nici un fel de griji şi aşteptam, mai convins decât toți ceilalți, venirea americanilor. Abia acum îmi dau seama că subconştientul meu înregistrase toate fărădelegile de care luase cunoştință. Analiza pe care o fac acum, aici, nu e atât pentru un posibil lector al acestor rânduri, cât pentru a-mi explica mie şi, eventual, mamei sau lui Nicole, toate câte au urmat şi mai ales să le fac să înțeleagă că, deşi m-am purtat ca un lunatic, n-am fost străin de nici unele din suferințele semenilor mei.

La vreo săptămână de la această întâmplare, într-o vineri, Paul îmi spuse că împreună cu câțiva camarazi organizase o excursie de două zile pe Ceahlău. Obținuseră un camion de la regiment şi mă întreba dacă sunt amator să iau parte. Am răspuns cu mare entuziasm propunerii. O excursie pe acest munte falnic era un vis mai vechi, stârnit de lecturile din Hogaş. Plecarea era sâmbătă de dimineață, la ora 7, din fața regimentului.

Toată după-amiaza mi-am consumat-o cu pregătirile. Ne-am culcat devreme, astfel că la 6 eram în picioare. Drumul până la baza muntelui, prin Piatra Neamț şi Bicaz, ne-a luat vreo 4 ceasuri. Deşi hurducați continuu pe drumurile desfundate ale Moldovei, albiți de praf ca nişte morari, nici nu ştiu cum au trecut cele 4 ceasuri. Era mare veselie sub prelata camionului, alimentată de câteva sticle de coniac care treceau din mână-n mână (sărindu-mă pe mine care am oroare de alcool). Toți cântau şi se legănau ținându-se de braț şi mie nu-mi trebuia altceva, aflându-mă între Nicole şi o altă tânără doamnă, soția unui căpitan.

Deşi ziua de început de august era peste măsură de caldă, chiar toridă, pe măsură ce ne apropiam de ținta călătoriei noastre aerul era tot mai limpede şi mai răcoros. În stânga drumului curgea, măreață, Bistrița cărând pe apele-i învolburate plutele masive alcătuite din buştenii uriaşi ai pădurilor Dornei şi Broştenilor. Mă uitam cu admirație la bărbații aceia viteji şi îndemânateci care cu o cârmă improvizată reuşeau, într-o încordare care se citea până-n ultima fibră a muşchilor gata să plesnească, să țină acele ambarcațiuni sui generis pe şuvoiul spumegând care, pe-alocuri, prindea viteze amețitoare.

Mă aflam pentru prima dată pe aceste meleaguri şi măreția peisajului îmi tăia respirația. Când am ajuns la Izvorul Muntelui, în locul unde trebuia să abandonăm camionul, ne-am simțit striviți de măreția peretelui de stâncă ridicat drept în fața noastră. După ce ne-am scuturat de praf şi ne-am răcorit fețele în apa izvorului rece ca gheața, de limpezimea cristalului, am început urcuşul, alegând traseul prin Poiana Maicilor, ceva mai uşor, chiar dacă mai lung, la rugămintea doamnelor. Din păcate, n-am loc aici pentru a înşira toate stările de încântare prin care-am trecut urcând, când pieptiş, când mai domol, spre înălțimile "străjerului" Moldovei. Eram mereu în frunte, urmat îndeaproape de Nicole, sprintenă ca o capră neagră (îmi venea să spun ca o căprioară, dar culoarea ei m-a împins la această comparație care mi se pare mai potrivită). Când am ajuns pe platoul din fata Dochiei, lăsând în stânga Ocolaşul Mare, era aproape ora 3. Mersesem aproape fără oprire, eram osteniți şi flămânzi. Dar ce măreție!

Cabanierul ne-a făcut o mămăligă cât roata carului şi ne-a pus pe masă un burduf de brânză grasă, atât de bună că nu ne mai puteam opri. Bunătățile pe care le cărasem în spinare, aduse de la "târg" n-aveau, pentru moment, nici o căutare. După această masă simplă, dar peste măsură de sățioasă, udată din belşug cu țuică şi vin, cei mai mulți şi-au aranjat culcuşul pe priciul din unica încăpere de dormit.

Eu am plecat, de unul singur, până la poalele Panaghiei şi ale Toacăi. Acolo pe platou, deşi soarele era încă pe cer, se lăsase răcoare. Rafale de vânt furibund îmi umflau, pe dedesubt, hanoracul şi-mi răvăşeau părul. Doamne, ce senzație extraordinară am încercat în acele câteva clipe de singurătate totală! Eram o neînsemnată şi derizorie viețuitoare pierdută în imensitatea masivului de piatră golaşă. De jur împrejur, cât putea privirea să cuprindă, doar

dealuri împădurite, totul într-o încremenire de început de lume. Toate gândurile s-au oprit în loc. Din toate simţămintele posibile, unul singur, acela de contopire integrală cu mama natură, se înstăpânise în toată ființa mea, până la ultima celulă. Iartă-mă Nicole, pentru câteva clipe, atunci, am uitat de tine.

Seara, după o masă îmbelşugată, prelungită peste măsură, transformată până la urmă într-o beţie cumplită de la care m-am retras puţin speriat, nemaiputându-mă înţelege, dincolo de un anumit moment, decât cu unele dintre doamne (din fericire Nicole era printre ele), m-am culcat devreme hotărât să mă scol cu noaptea-n cap, să urc pe Toaca, să prind acolo, pe "acoperişul Moldovei", răsăritul de soare. I-am comunicat şi ei intenţia mea şi-am invitat-o să nu zăbovească prea mult în atmosfera gălăgioasă, plină de fum şi de aburii de alcool care mă contrariau profund. Era oare nevoie să urci pe vârf de munte pentru a repeta îndeletniciri îndelung exersate în serile monotone în crâşmele sau în saloanele oraşului? Nici măcar aici unde eram mai aproape de Cer, nici măcar pentru o seară nu putea fi altfel?

Eram dezorientat şi neliniştit şi, cu toate că frânt de oboseală, am adormit greu. Luasem ceasul de la Nicole şi m-am trezit de vreo două ori, cu grija de a nu pierde momentul propice. În sfârşit, la 3 m-am sculat Tovarăşii mei de excursie dormeau duşi. Unii sforăiau şi în încăperea ticsită, o duhoare de alcool te lua cu ameţeală. Întunericul era total. În lumina lanternei m-am îmbrăcat rapid, fără zgomot. Am încercat să-l trezesc, conform înţelegerii, pe Paul. S-a-ntors pe partea cealaltă mormăind ceva ininteligibil. Nu îndrăzneam s-o trezesc pe Nicole. Refuzul lui Paul mă punea în încurcătură. Mi-am luat pioletul şi un mic rucsac în care pregătisem de cu seară câţiva biscuiţi, o ciocolată şi bidonul cu apă şi m-am strecurat, fără zgomot, afară.

De cum am păşit dincolo de uşă m-a izbit răcoarea nopţii. Cerul era acoperit de stele şi părea atât de jos că-mi venea să-ntind mâna după licuricii care pâlpâiau pe boltă. Niciodată nu mai văzusem atâtea stele. Citisem că de pe înălţimi cerul se vede altfel, dar nu-mi imaginasem o asemenea minunăţie. Pe lângă faptul că erau atât de multe, stelele păreau mai mari şi mult mai luminoase. Deasupra Ocolaşului, luna, pe jumătate plină, răspândea o lumină albă, desenând cu razele ei argintii, dar reci, contururi întunecate, grele de mister. M-a străbătut un fior. Mi-am pus pe sub hanorac un pulover şi şapca pe cap. Înspre răsărit cerul părea că începe, timid, să se lumineze. Era cazul să mă grăbesc.

Tocmai mă pregăteam s-o iau din loc când am auzit uşa cabanei scârţâind. O umbră se strecură grăbit, îndreptându-se spre mine. Era Nicole. «Mă temeam că nu te mai prind. De ce nu m-ai trezit?» I-am explicat motivele, dar mi-a replicat că nu înţeleg nimic. Paul ar lăsa-o cu mine (dar numai cu mine) şi pe-o insulă pustie. Nu m-am simţit deloc fericit de această destăinuire.

Am pornit în pas grăbit luminându-ne drumul cu lanterna. După ce ochii ni s-au obişnuit cu întunericul, lumina lunii şi a stelelor s-a dovedit îndestulătoare pentru a putea ţine poteca. Am lăsat în dreapta conturul întunecat al Detunatelor profilat pe cerul care, în spatele lor, îşi schimba culoarea din negru în arămiu şi-am început urcuşul spre vârf, urmând o potecă şerpuitoare. De teamă să nu pierdem momentul râvnit am urcat fără oprire. Cerul se lumina cu grabă, dar, când am ajuns pe vârf, discul soarelui nu se ivise încă. Zarea se luminase binişor şi

căpătase o culoare roşiatică în tonuri care acopereau toată gama de la portocaliu la violet, trecând printr-un roşu aprins, de flacără vie.

Ne-am aşezat pe nişte pietre deasupra Panaghiei, întorşi către răsărit, aşteptând clipa când din spatele dealului împădurit, care închidea orizontul deasupra unei aşezări întinse, cu căsuțe albe răsfirate pe toată lățimea panoramei, se va ridica tipsia de aur incandescent a zeului Soare. Era răcoare şi transpirația care ne umezise veşmintele în timpul urcuşului forțat făcea ca răceala dimineții să fie încă mai pătrunzătoare. Nicole se lipise de mine, îşi strecurase un braț pe sub cel drept al meu şi mă strângea cu putere, tremurând uşor.

Stăteam tăcuți, cu privirile ațintite spre locul de maximă luminozitate unde culoarea cerului era în continuă transformare, atât ca nuanțe cât, mai ales, ca intensitate care creştea rapid. S-ar fi zis că dincolo de zare pământul a luai foc şi fără voia noastră ne-am simțit, pe lângă încântarea care punea stăpânire în mod conştient pe ființele noastre, puțin speriați. Şi dintr-o dată, ca şi cum cineva ar fi întețit brusc focul, o lumină orbitoare ne-a izbit privirile. Ne-am dus instinctiv mâinile la ochi până ce pupilele s-au adaptat la acea explozie de lumină, rămânând apoi împietriți de măreția spectacolului. Discul roşu al soarelui creştea rapid. Lumina galben-roşiatică, revărsată brusc peste masivul de piatră şi peste întreaga vale a Bistriței aşezată la picioarele acestuia, scotea din penumbra aurorei contururi şi imagini pân-atunci abia bănuite. Pietrele pe care stăteam, cele din jurul nostru şi de sub noi, ba chiar şi fețele noastre căpătaseră o tentă purpurie, care treptat vira înspre portocaliu.

La picioarele noastre se desluşea acum pânza şerpuitoare şi strălucitoare (pe ici pe colo) a Bistriței. Pe-alocuri, deasupra apei, nemişcate în aerul încremenit, parcă, al dimineții, ghemotoace alburii de ceață. Încet, încet din pământul trezit la viață dimpreună cu toate câte le purta în spinarea lui, se ridicau aburi uşori. Din loc în loc, în jurul nostru, acolo unde câte-un smoc firav de iarbă răzbătuse la viață din strânsoarea aprigă a pietrei, bobite de rouă strălucitoare în bătaia luminii păreau nestemate.

Iată-l! Măria Sa Soarele! În doar câteva minute ieşise cu totul deasupra liniei orizontului. Eram striviți sub măreția clipei şi a priveliştei. Tăceam. Priveam înmărmurit la discul care, pe măsură ce se ridica pe bolta albastră, devenea tot mai deschis la culoare şi tot mai strălucitor, încât nu mai puteam ține ochii deschişi şi, cu ceea ce ştiam despre acest cuptor uriaş care ține în viață toată suflarea Pământului, mă gândeam fascinat cât de mare trebuie să fie puterea lui, de vreme ce doar o miliardime din tăria lui, care ajunge după un drum atât de lung, pe această planetă aleasă de Dumnezeu, hrăneşte cu lumină şi căldură toată viața Terrei. Şi, de unde cu câteva ceasuri mai devreme, pe petecul de pământ de la picioarele Panaghiei mă simțisem mărunt, strivit de măreția încremenită a pietrei, aici, mai sus de orice ființă şi orice lucru cât vedeai cu ochii împrejur, am trăit, pentru o clipă, senzația de putere fără limite, de stăpân suprem peste aceste locuri.

În minte mi-au venit nişte versuri pe care le citisem cândva şi-mi rămăseseră la suflet:

"Gib dass mir im Herzen,
Ob in Lust, ob Schmerzen,
Starke Reinheit wache.

Und auf meiner Stirne,
Leuchtend gleich der Firne
Reine Freude lache."[6];

Ce-mi puteam dori altceva? Prin pânza groasă a hanoracului simțeam sânul pietros al femeii iubite, strivindu-se, din proprie voință, de brațul meu. Prin fibra lui, bătăile inimii ei se întâlneau cu ale mele şi treptat, parcă pentru a consfinți armonia perfectă, se sincronizară. Era atâta frumusețe, atâta măreție, atâta linişte, cât puteai cuprinde cuprivirea, încât îmi venea şi mie, asemeni mult încercatului erou, să zic: "Verweile doch , Du bist so schon!"[7]

Spre sfârşitul lui august Paul a trebuit să plece de urgentă la părinții lui în Banat. Cred că se îmbolnăvise unul din ei. Nicole, care între timp se angajase să facă un tratament unui tânăr bolnav de tuberculoză (am uitat să spun că absolvise un curs, sau o şcoală, de surori de caritate şi era mare specialistă la făcut injecții) n-a putut să-l însoțească trebuind, de 4 ori pe zi, să se ducă la pacientul ei (un tânăr evreu foarte înstărit, care făcuse rost din străinătate de un medicament miraculos, streptomicină, cred) să i-o administreze. De altfel şi fără asta, ideea de a se reîntâlni cu familia lui Paul nu-i făcea (după cum mi-a mărturisit) nici o plăcere. Fusese foarte prost primită de ai lui, care-şi doreau, se pare, o noră din zonă, gospodină, eventual cu ceva iugăre de zestre. Aşa se face că m-am găsit din nou în situația specială de protector şi "paj" pentru Nicole. În plecarea lui precipitată, Paul mi-a adresat o rugăminte patetică de a avea grijă de ea şi, mai ales, de a o însoți (la miezul nopții şi la 6 dimineața) în cursele spre şi de la tratament. Iată-mă aşadar, din nou, captiv unui angajament care, în ciuda ocaziilor speciale pe care mi le crea pentru a fi singur cu ea, mă obliga la o atitudine sobră, fără speranță.

Nicole era de felul ei foarte somnoroasă. De aceea, noul program cu ore fixe îi dăduse peste cap obiceiurile de pân-atunci şi o determinase să renunțe la distracția de fiecare seară, la masa de joc. Destul de rar mai învârtea cărțile pentru câteva ore, dar cel mai târziu la 10 se retrăgea. La unsprezece jumătate mă duceam s-o trezesc. La această primă repriză de somn se culca îmbrăcată şi în 5 minute era gata de drum.

Mergeam cam un sfert de oră până la locul cu pricina. Eu o aşteptam în stradă şi, de obicei, nu întârzia mai mult de 10 minute. O duceam până în pragul uşii, o sărutam pe frunte ca un părinte şi mă duceam să mă culc. Luasem ceasul deşteptător la mine şi-l puneam să sune la cinci şi un sfert. Parcurgeam tiptil distanța dintre camera mea şi a ei, mă strecuram fără zgomot în încăpere şi aşezându-mă cu grijă pe marginea patului o scuturam uşor până deschidea ochii ei mari şi albaştri. (Citisem undeva că pentru a aprecia o femeie trebuie s-o vezi dimineața când se trezeşte. Nicole era, în lumina pură a dimineții, mai frumoasă decât oricând în timpul zilei.) După ce se trezea, se întindea ca o pisică alintată, se prindea cu brațele colac în jurul gâtului meu şi se ridica pe jumătate. Mă săruta din vârful buzelor alintându-se în continuare, de cele mai multe ori: «Mai lasă-mă 5 minute, Felix, te rog! » Eu îi explicam că nu se poate şi trăgeam de ea să se scoale de-a binelea. Cămaşa de noapte transparentă îmi descoperea aproape în întregime trupul ei de zeița africană, ştiut din zilele de plajă, dar mereu misterios şi râvnit de

ochii mei. Ea mă punea să mă-ntorc cu spatele ca să se-mbrace, lăsându-mă să mă delectez doar cu imaginea reflectată de oglinda şifonierului. Era un joc uşor perfid, incitant, la care consimţeam amândoi, pe tăcute. Eram, de fiecare dată, profund tulburat şi oarecum ameţit şi încercam cu fiecare asemenea prilej să mă conving că acest spectacol, nevinovat în fond, nu intră în conflict cu angajamentul meu de onoare. Nu e greu de imaginat prin ce treceam. N-am făcut însă nici o mişcare mai mult şi, trebuie să recunosc, Nicole nu mi-a amplificat cu nimic chinul.

O dată, totuşi, întorcându-ne din cursa de la miezul nopţii, în loc să mă duc în camera mea, m-am întins în pat lângă ea. N-a zis nimic, n-a protestat, a rămas întinsă pe spate, cu toată partea dreaptă a trupului lipită de mine. Simţeam prin pânza subţire a veşmintelor fierbinţeala corpului ei şi un tremur uşor, ca o vibraţie fină a întregului trup. Bătăile inimii mele se acceleraseră (cred că şi ale ei), respiraţia mea devenise puţin gâfâită şi judecata era pe punctul să se-nceţoşeze. Pentru o clipă am fost tentat să las naibii toate principiile şi toate angajamentele. Dacă ea ar fi schiţat cel mai neînsemnat gest de îndemn, totul s-ar fi dus de râpă. Dar ea era, ca şi mine, ca o strună tensionată la maximum, gata să plesnească. Stătea tăcută, cu ochii închişi, doar tremurând uşor, aşa cum spuneam. Mi-am dat seama că dacă mai prelungeam această stare anormală voi fi depăşit. M-am ridicat brusc şi-am ieşit fără să mai spun măcar noapte bună. Zile în şir, până să se-ntoarcă Paul, şi după aceea, am fost torturat de gândul că am trecut pe lângă cel mai extraordinar prilej pe care viaţa mi-l scosese în cale pentru a descoperi taina de căpătâi a vieţii. Şi totuşi, după îndelungi frământări, mi-am zis c-am făcut ce trebuia. L-am putut privi pe Paul senin şi m-am simţit puternic şi mândru c-am fost în stare să mă ridic deasupra condiţiei de mamifer primitiv.

Note

1. *faute de mieux - în lipsă de altceva mai bun (fr.)*^
2. *coup de foudre – dragoste la prima vedere (literal: lovitură de trăsnet) (fr.)*^
3. *caniotă - sumă de bani obţinută din partea de câştig oferită de jucătorii de cărţi pentru acoperirea anumitor cheltuieli; farfurioară, obiect în care se strânge această sumă - din fr. cagnotte (sursa: Dicţionar de neologisme, 1986)*^
4. *Julien Sorel – eroul romanului "Rosu si negru" (ebook eng. / fr.) de Stendhal.*^
5. *ange gardien – înger păzitor (fr.)*^
6. "*Fă, (Doamne), ca în inima mea / atât la bucurie cât şi la necaz /* să străjuiască o *curăţie puternică. / Iar pe fruntea mea, / asemeni zăpezilor veşnice, / să râdă o bucurie pură." [nota autorului]*^
7. *"Opreşte-te clipă ! Eşti atât de frumoasă !" (Faust, actul II) [nota autorului]*^

III

Apoi a început şcoala. Programul meu s-a schimbat, nu-mi mai puteam permite să stau serile pe lângă mesele de poker. De altfel, motivul pentru care îmi descoperisem această bruscă pasiune pentru acest joc de pierzanie nu mai exista. Paul fusese scos cu un nou val de epurări din armată. Nicole a trebuit să-şi ia un serviciu permanent. S-a angajat ca soră de caritate la spital. Paul, care era un bun tehnician radio, a-nceput să-şi câştige existenţa reparând aparatele (toate vechi, de dinainte de război) ale micilor burghezi (pentru că cei mari fuseseră deposedaţi de ele şi nu numai...), care aveau în această cutie magică singura sursă de informaţii şi de oarecare divertisment. Pe Nicole o vedeam destul de rar, deşi o căutam cu asiduitate. Avea un program fistichiu, uneori făcea şi gărzi de noapte şi erau destul de puţine ocaziile când mă mai aflam pentru câteva clipe singur cu ea

La şcoală, pe lângă învăţământul total restructurat (programă analitică, materii şi manuale noi) se desfăşura o febrilă activitate politică. Se înfiinţase o organizaţie a elevilor (UAER), dar UTM-ul îşi desfăşura, în paralel, propria acţiune, care urmărea de fapt acelaşi scop, doar că folosea mijloace mai agresive. În ce mă priveşte, eram cu desăvârşire absent de la asemenea activităţi. Toate încercările responsabililor cu astfel de treburi de a mă prinde la şedinţele lor n-au avut nici un succes. Acum îmi dau seama că am întins prea tare coarda. Pur şi simplu i-am desconsiderat. Scoşi din sărite, m-au convocat într-o bună zi la sediul organizaţiei UTM orăşeneşti (sau judeţene, nu ştiu exact) la o discuţie. În convocare nu se spunea despre ce este vorba şi m-am dus mai mult din curiozitate. Trei indivizi, cu vârste până-n 25 de ani, m-au primit într-un birou căptuşit cu tablouri ale celor 4 corifei ai marxismului, plus cel al satrapului local, Gheorghiu-Dej. O masă drapată cu roşu, steaguri, un raft cu cărţi ale căror cotoare aurii îţi fulgerau privirea cu aceleaşi nume binecunoscute şi cu titlurile "operelor" lor.

M-au luat (la început) cu binişorul, că au auzit că sunt un elev strălucit, că am preocupări intelectuale foarte serioase, că ei apreciază asta (pe loc m-am gândit cum naiba ar putea ei aprecia, fiindcă era evident că toţi trei erau, probabil, muncitori, oricum fără mai mult de 7 clase), că ei mai ştiu că am primit o educaţie burgheză în liceul militar, dar că ei consideră că fiind un "element" tânăr, dintr-o familie mic burgheză, nu de mari moşieri, pot fi câştigat pentru cauza lor, că ei au nevoie de oameni deştepţi şi bine pregătiţi şi ta, ta, ta, vreme de vreo jumătate de oră pe-aceeaşi coardă şi-aceeaşi partitură. La urmă mi-au spus că, la o adică, se poale trece cu vederea chiar şi faptul că taică-meu a murit în războiul criminal împotriva Marii Uniuni Sovietice dacă voi dovedi înţelegere şi voi demonstra că în mod sincer doresc să mă alătur luptei clasei muncitoare. În prima parte a discursului lor (au vorbit pe rând, fiecare străduindu-se să fie cât mai convingător), cu excepţia primelor 2 - 3 minute, când i-am ascultat cu oarecare atenţie, am tăcut, plictisit, fără să reţin mai nimic din argumentaţia săracă în idei, expusă într-un limbaj rudimentar care m-a edificat imediat cu cine aveam de-a face. În momentul în care au adus vorba de taică-meu şi de războiul criminal am simţit că mi se urcă sângele la cap şi-am ripostat pe loc: «Cum adică război criminal? Toată lumea ştie că acel

război fusese pornit pentru redobândirea Basarabiei şi Bucovinei, care fuseseră smulse cu japca în urma unei înțelegeri ignobile între ruşi şi nemți. Tatăl meu a murit pe pământ românesc şi nu în Uniunea Sovietică.» Enervat peste măsură de interpretarea pe care-o dădeau aceste cozi de topor inculte jertfei tatălui meu, le-am recomandat să deschidă un manual de istorie adevărată (nu cea a lui Roller, care tocmai apăruse şi ni se impusese ca singur manual) să vadă cui aparține de drept provincia de dincolo de Prut. S-au uitat unii la alții văzându-mă atât de ambalat şi, probabil, şi-au dat seama că au stâlcit-o legându-se de tata. Au încercat să dreagă busuiocul zicând că le pare rău că tata şi-a pierdut viața în acel război nedrept, că, de fapt, el fiind militar a executat nişte ordine, dar s-a văzut că războiul s-a întins şi dincolo de Nistru şi că ar fi bine să-mi scot din cap asemenea idei primejdioase. Mi-am dat şi eu seama că mi-am dat drumul necontrolat la gură, că n-avea nici un rost să-mi expun convingerile în fata unor indivizi care-şi vânduseră sufletul ruşilor, aşa că până la sfârşit am rămas mut. Au urmat apoi o seamă de amenințări, mai mult sau mai puțin voalate, prin care mi-au dat a înțelege că dacă "nu mă urc în căruța lor" să nu încerc să le pun bețe în roate, fiindcă voi fi zdrobit. Mă uitam intrigat la aceşti indivizi deveniți peste noapte slujitori ai noii puteri şi singura senzație pe care am încercat-o a fost de un total dezgust. Mă revolta faptul că era posibil ca unul ca mine, care vreme de ani buni nu făcusem decât să acumulez, cu multă trudă (sacrificându-mi toate plăcerile copilăriei) cunoştințe, gândindu-mă că le voi putea folosi cândva în slujba semenilor mei, să fiu judecat şi amenințat chiar, de nişte indivizi care, aproape sigur, şi-au făcut educația pe maidan bătând poarca[1]. Era evident că discuția îşi ratase scopul. Fața mea întunecată şi încruntată vorbea da la sine. M-am ridicat, din proprie inițiativă şi m-am îndreptat spre uşă. Unul din ei, care părea să fie un fel de şef, mi-a strigat, înainte de a pune mâna pe clanță: «Dacă o s-o ții tot aşa, o s-o sfârşeşti prost. O să te zdrobim! » Mergeam pe stradă fierbând de indignare şi cred că puțin a lipsit să nu vorbesc singur.

Pe la jumătatea lui decembrie, într-o seară, la vremea când iese lumea de la cinema, mă aflam pe stradă împreună cu doi colegi şi prieteni. Era o seară frumoasă de iarnă, fără ger şi fără vânt. Pomii de pe Strada Mare erau încărcați de zăpadă, magazinele începuseră pregătirile pentru Crăciunul care se apropia şi în ciuda eforturilor comuniştilor de a deplasa centrul de greutate al sărbătorilor tradiționale către Anul Nou, oamenii păstrau, încă, în suflete, Naşterea Domnului ca principala sărbătoare. În aer plutea, nedefinită precis, atmosfera specială care precede în fiecare iarnă momentul aşteptat.

În lupta lor cu tradiția şi obiceiurile pământului, probabil din dorința de a pune altceva în locul colindelor, dar şi pentru a turna în suflete otrava perfidă a propagandei lor, strecurată chiar şi în cele mai nevinovate (aparent) transmisii radiofonice, autoritățile instalaseră, aproape în fiecare copac de pe străzile principale, megafoane. Cel mai adesea se transmiteau cântece populare, dar şi din cele de luptă, muncitoreşti, sau din "muzica popoarelor" (cu precădere sovietice).

Stăteam cu cei doi prieteni de vorbă, nu departe de un astfel de megafon când, deodată, am rămas împietriți: din pâlnia difuzorului se revărsau clar, fără nici un dubiu, acordurile

fastuoase, atât de îndrăgite, ale Imnului Regal. Nu ne venea să ne credem urechilor! Ne-am uitat împrejur. O mulțime de oameni, uluiți ca şi noi, păreau a nu înțelege ce se-ntâmplă. La un moment dat, un om mai în vârstă, fiind probabil convins că nu putea fi altceva decât un semn că regele s-a întors acasă, a început să strige cât îl țineau bojogii: «Ura, ura! Trăiască Regele! Fraților, suntem salvați! S-a întors Mihăiță! »

O mulțime de oameni, cunoscuți sau nu, s-au dezlănțuit, strigând, îmbrățişându-se, cu ochii în lacrimi, lăsând să răbufnească durerea şi speranțele adânc îngropate în suflete de aproape un an de zile. Mi-e greu să descriu aici, în câteva cuvinte, cele ce se-ntâmplau pe strada plină, la acea oră, de lume. Cei mai mulți jubilau şi-şi manifestau fără rezervă bucuria. Erau şi unii cu ochii măriți de uimire (sau spaimă) dar aceştia erau foarte puțini. Imnul a fost cântat până la capăt. După o scurtă pauză, fără nici o explicație, i-a urmat o banală melodie de muzică uşoară. Eram intrigați. Dacă se produsese, într-adevăr, o asemenea schimbare majoră de situație, n-ar fi fost normal să urmeze un comunicat? Simțeam că ceva nu e în regulă. Apoi pe mijlocul străzii a trecut în mare viteză un GAZ despre care toată lumea ştia că aparține nou înființatei Securități. S-a oprit ceva mai sus de cinematograf, în fața unei case în care funcționa un fel de club sau casă de cultură a UTM-ului. Din maşină au coborât în grabă câțiva indivizi în civil, cu pistoalele în mâini.

Am aflat mai târziu, după vreo două zile, că bucuria noastră efemeră se datorase unei întâmplări comice într-un fel. La stația de radio care transmitea prin rețeaua de megafoane de care vorbeam, erau în seara cu pricina de serviciu doi tineri îndrăgostiți, care puneau la pick-up-ul stației plăci de patefon pe care le luau dintr-o grămadă, fără să aleagă. Pentru a nu fi deranjați în discuția lor fierbinte, închiseseră şi difuzorul de control şi n-aveau decât grija să întoarcă plăcile de patefon şi să le schimbe când se terminau. Aşa se face că au pus şi discul care avea pe o parte imnul Uniunii Sovietice şi pe cealaltă Imnul Regal, placa fiind imprimată înainte de alungarea Regelui. Amărâții n-au ştiut nimic din ce se-ntâmplase până nu s-au trezit cu securiştii dând buzna peste ei, luându-i la pumni şi spărgând discul cu pricina. Dar măcar pentru câteva minute, oamenii care se aflau pe stradă la acea oră au trăit iluzia libertății.

Încă de când eram copil şi trăia tata, în familia noastră se înstăpânise un obicei, devenit până la urmă tradiție, ca sărbătorile Crăciunului şi ale Paştelui să le petrecem "la moşie", la nenea Grigore. De fapt nu era chiar o moşie, era mai degrabă o gospodărie puternică, de vreo 30 de hectare, din care 7 cu vie. Bazele acesteia se puseseră după primul război mondial, când nenea Grigore, pe atunci tânăr căpitan, se acoperise de glorie, fusese decorat cu "Mihai Viteazul " şi în afară de alte drepturi pe care i le conferea această înaltă decorație primise şi un lot de vreo 10 hectare, cred. Deşi şi-a urmat în continuare, în mod strălucit, cariera militară, cu energia şi destoinicia care-i erau specifice, nenea Grigore a pus mult suflet şi pasiune chiar, în organizarea şi extinderea fermei, care ajunsese un model de exploatație agricolă modernă, folosind, de-a lungul timpului, toate metodele şi toată tehnica de ultimă oră. Nu-i mai puțin adevărat că în această întreprindere a avut un sprijin substanțial din partea coanei Aspazia, vrednica şi devotata lui soție.

Nenea Grigore şi tata fuseseră colegi de clasă în liceul militar şi vreo câțiva ani chiar

colegi de bancă. Atunci, în anii adolescenței, s-a înfiripat între ei o prietenie foarte specială, care ulterior s-a consolidat continuu, deşi se vedeau destul de rar. La terminarea liceului tata s-a îndreptat către infanterie ("regina câmpului de bătaie" cum obişnuia el să numească specialitatea aleasă), iar nenea Grigore a optat pentru "geniu". S-a întâmplat ca o vreme să se afle, spre bucuria lor, în aceeaşi garnizoană, dar cei mai mulți ani au slujit în locuri diferite.

Până să înceapă războiul al doilea, din câte îmi amintesc eu, dar şi din cele povestite de mama, ştiu că, fără excepție, sfintele sărbători de care vorbeam le-au petrecut împreună la conacul de la Costoaia. În timpul războiului, cum atât tata cât şi nenea Grigore erau pe front (şi, de fapt, după prima zi de război, tata nu mai era), doar din când în când ne-am mai dus acolo, în special la insistentele coanei Aspazica. Din aceleaşi motive ne-am petrecut acolo şi câteva luni din vacanțele mari. Cum Costoaia era situată la vreo 12 km de linia ferată Mărăşeşti - Adjud, după război, din motivele despre care vorbeam mai sus (transformarea liniei după ecartamentul rusesc) drumurile noastre către acest loc foarte drag s-au îngreuiat peste măsură, iar iarna au devenit de-a dreptul imposibile. Ne-am mai dus de câteva ori de Paşti şi-atunci nenea Grigore trimitea maşina să ne recupereze de la Mărăşeşti, cale de vreo 50 de kilometri.

De curând calea ferată fusese readusă la lărgimea ei normală. Nu pentru că frații noştri de la Răsărit şi-ar fi încheiat jaful, ci pentru că găsiseră o metodă prin care acesta să fie mai puțin bătător la ochi. Vagoanele (fie că erau de marfă sau cisterne) erau dirijate către Iaşi, în gara Nicolina, unde li se schimbau boghiurile cu altele ruseşti şi-n felul acesta îşi continuau drumul spre Marea (şi hrăpăreața) Uniune. Oricum, bieții oameni, care vreme de aproape 5 ani fuseseră văduviți de serviciile căii ferate, puteau, în sfârşit, să-şi reia viața normală (din acest punct de vedere).

Încă din toamnă nenea Grigore ne transmisese invitația de a petrece Crăciunul împreună. De îndată ce soră-mea a venit de la Iaşi (unde era studentă la chimie) ne-am urcat în tren şi-am pornit către Costoaia.

În gară ne aştepta sania cu şube, blănuri şi pleduri. Era o sanie mare, încăpătoare, trasă de 2 cai tineri şi voinici. Pe capră moş Pamfil, o foarte veche cunoştință, dublat de un bărbat tânăr a cărui figură mi se părea, de asemeni, cunoscută. Până ne-am urnit din loc s-a lăsat înserarea. Ninsese din belşug, drumurile erau încă anevoioase, brăzdate de urme adânci de sănii. Până la conac aveam de străbătut o pădurice tânără şi deasă în care mişunau o mulțime de dihănii, mai cu seamă lupi, care nu de puține ori se-ncumetau s-atace drumeții singuratici sau săniile nepregătite să-i înfrunte. Tocmai de aceea moş Pamfil se însoțise cu Gheorghe (am aflat pe parcurs c-aşa îl cheamă) care ținea la picioarele sale o puşcă cu două țevi şi nişte petarde pe care nenea Grigore le fabrica special pentru asemenea împrejurări.

Se lăsase un puişor de ger care, cu toate blănurile, se făcea simțit mai ales la picioare. Ningea uşor, cu fulgi mărunți şi-n mustățile vizitiilor, dar şi în sprâncenele noastre, de la aburul care ne ieşea pe gură, se aşezase un strat gros de promoroacă. Aveam două felinare bune, câte unul pe fiecare latură şi, ce era mai important, caii cunoşteau bine drumul. Când am ajuns pe la mijlocul pădurii caii au început să sforăie şi să dea semne de nelinişte, dar moş Pamfil i-a îndemnat calm la drum: «Hai vitejilor că suntem împreună. Nu vă fie frică! » Şi

adresându-se mamei, pe care o ştia din tinereţe şi pe care o-ndrăgea din cale-afară, îi spuse: «Ia uitaţi-vă, coană Aneto, cum le sclipesc ochii!» Într-adevăr, ascuţindu-ne privirea am numărat cel puţin 7 perechi de ochi pe cele două laturi ale drumului, retraşi totuşi câţiva metri din calea săniei. După ce-am trecut de ei în goană, au refăcut haita şi-au început s-alerge în urma noastră, dar Gheorghe a slobozit, pe rând, cele două focuri ale puştii în direcţia lor şi i-a pus pe fugă. Când am ajuns la treptele din faţa conacului, cu tot gerul, bravii noştri telegari erau acoperiţi de spumă. Gheorghe a sărit cu grăbire jos şi cu un şomoiog de paie i-a şters de spume şi i-a acoperit imediat cu două pături. Am grăbit cât am putut descărcarea bagajelor că să-i poată duce cât mai repede la grajd.

L-am găsit pe nenea Grigore slăbit, cu faţa de culoare pământie, evident suferind, deşi se străduia să salveze aparenţele, arătându-se vesel şi bucuros de venirea noastră. De altfel, sunt sigur că se bucura sincer de revederea cu noi, mai ales că îi purta mamei o dragoste veche şi caldă în care se amesteca admiraţia pe care orice bărbat o nutreşte faţă de o femeie "bine", cu prietenia sinceră, niciodată dezminţită, de-o viaţă. Era o relaţie deschisă, cuminte, care n-avea nimic ascuns, toată lumea (şi în primul rând tanti Aspazia) făcând glume nevinovate pe seama acesteia. Ştiam din scrisori că de câtăva vreme suferea de o boală de ficat (o ciroză, cred), dar nu-mi închipuiam că e atât de grav. Era nevoit să stea aproape tot timpul întins, se mişca nesigur şi chiar şi mâinile îi tremurau uşor. Eram, cu toţii, foarte afectaţi de felul cum l-am găsit, mai ales că astă vară, când îl văzusem ultima oară, arăta falnic, cum îl ştiam din totdeauna.

După ce făcuse toată campania din Răsărit şi mai apoi şi pe cea din Apus, conducându-şi ireproşabil regimentul de pontonieri pe care-l comanda, după terminarea războiului s-a aflat pe prima listă de ofiţeri epuraţi. Cum s-ar fi putut altfel, de vreme ce pe-aceste liste s-au aflat cei mai destoinici ofiţeri? A fost foarte afectat de această hotărâre nedreaptă care punea capăt, într-un asemenea mod nedemn, unei cariere exemplare şi unui devotament fără restricţii, probat în două războaie cumplite, în care viaţa îi fusese de multe ori în primejdie, rănit de 4 ori, de două ori foarte grav…

După ce-a fost scos din armată s-a ocupat, cu toată energia şi priceperea, de "moşie". Din păcate, seceta cumplită din anii care-au urmat războiului a făcut ca aproape toate eforturile sale să eşueze. Dar nu era el omul care să depună armele şi cu toate greutăţile şi-a continuat munca de organizare şi modernizare, acordând o atenţie deosebită viei pe care a ameliorat-o continuu, ajungând în anii buni care au urmat să obţină producţii excepţionale de vinuri alese, mult căutate.

Ţăranii din Costoaia îl divinizau, în anii de secetă i-a salvat de la moarte. A vândut (mai bine zis a schimbat) atunci toate rezervele de vin pentru a obţine grâu şi porumb pe care l-a împărţit gratuit tuturor familiilor din sat, nu numai celor care lucrau pentru el. Zile în şir căruţele au cărat de la gară sacii de grâu şi porumb din vagoanele aduse de colonel. A asistat personal la împărţire, drămuind cu grijă tot ce putuse procura, astfel ca fiecare să aibă cu ce supravieţui. Doar autorităţile nou instalate se uitau chiorâş la această acţiune care dezminţea concret, palpabil, toată propaganda activiştilor de la "judeţ" despre ticăloşia boierilor şi a moşierilor. Oamenii n-au uitat niciodată cum i-a ajutat boierul "lor".

După ce seceta a trecut şi munca oamenilor şi-a redobândit răsplata firească prin roade bogate, ferma colonelului Cantemir a devenii un punct de atracție pentru toți cei care voiau să învețe cum se poate organiza o producție combinată, dar şi un spin în mințile şi sufletele celor care, golani fiind, fără nici o agoniseală proprie, ar fi vrut să-i vadă pe toți, cât mai repede, în sapă de lemn. Familiile care lucrau pentru colonel considerau că le-a pus Dumnezeu mâna-n cap. În afară de faptul că erau plătiți, sub diverse forme, regeşte, aveau în plus, mai ales cu ocazia sărbătorilor, tot felul de "tainuri", începând cu purceii de rasă pe care-i primeau în primăvară şi terminând cu damigenele de vin şi țuica la fiecare Paşte şi Crăciun. De aceea nu e greu de imaginat cu cât respect şi câtă dragoste era înconjurat nenea Grigore şi toți cei care-i erau apropiați.

Ca de fiecare dată, tanti Aspazia ne-a întâmpinat cu multă căldură şi prietenie. Era evident îngrijorată de sănătatea soțului ei, dar, după cum ne-a mărturisit în taină, făcuse rost, prin nişte relații complicate, de nişte medicamente străine în care îşi punea mari speranțe. Un alt prilej de mare bucurie, atât pentru mine cât şi pentru Ilinca soră-mea, a fost revederea cu Toader, unicul fiu al familiei Cantemir, mai mare cu 3 ani decât mine, dar bun şi credincios prieten. Din păcate ne vedeam rar, doar cu prilejul vizitelor la Costoaia, el fiind student la agronomie, la Bucureşti. Cred că între el şi Ilinca era mai mult decât o simpatie "de vacanță" , ei petrecându-şi mai tot timpul împreună. Mai mult, de câteva ori, în corespondenta noastră am dat peste plicuri adresate Ilincăi provenind de la Toader. Acest lucru nu făcea decât să mă bucure, deoarece Toader îmi era ca un frate şi n-aveam decât cuvinte bune despre el. Despre Ilinca ce să mai zic? O fată admirabilă.

Când am ajuns noi, tocmai se încheia o zi de muncă mai specială. De dimineață fusese tăiat porcul şi la ora aceea de seară se făceau ultimele lucrări cu carnații, toba, chişca, caltaboşii şi lebărul. O altă echipă tocmai terminase de copt cozonacii şi femeile, obosite, dar mulțumite de rezultatul muncii lor, îşi trăgeau sufletul şi mai sporovăiau înainte de a stinge focurile şi a închide bucătăria. Mirosuri amețitoare de cozonac proaspăt şi de alte bunătăți pluteau prin toate încăperile, stârnind şi mai mult foamea care ne încerca de câteva ceasuri bune. În casă era cald, toate sobele duduiau, atmosfera de sărbătoare care se apropie era copleşitoare. Şi pentru ca plăcerea să fie deplină, tanti Aspazia ne anunță, cu nedisimulată mândrie, că baia ne aşteaptă, cazanul fiind încins. E locul aici să spun că una din marile preocupări ale colonelului fusese alimentarea cu apă a conacului, precum şi un fel de canalizare. Nu ştiu detaliile tehnice, dar mare şi plăcută ne-a fost surpriza să constatăm că se instalaseră chiuvete, duşuri, căzi de baie şi closete cu apă. Nenea Grigore ne-a mărturisit că făcuse proiectul unei instalații de încălzire cu calorifere dar, spunea el cu amărăciune, se temea că nu va mai apuca să-l pună în practică. În sufrageria cea mare, un brad până-n tavan aştepta să fie împodobit

A fost un Crăciun ca-n poveşti, cu zeci de colindători printre care şi un cor alcătuit de cei câțiva studenți din sat, împreună cu nişte tineri învățători, cu o slujbă frumoasă la care a venit tot satul (mai să nu-ncapă în biserică) şi la care, cu toată suferința lui, a ținut să fie prezent şi nenea Grigore. Am fost şi la un bal al tinerilor din sat, la care ne-am simțit foarte bine printre tineri cuviincioşi şi cuminți. În noaptea de ajunul Anului Nou curtea s-a umplut de

urători. Au venit cu un plug adevărat, tras de 4 boi, cu harapnice şi buhaiuri uriaşe, cu "capra" şi cu "jienii" şi câte altele, mărturisindu-şi în acest fel dragostea şi respectul faţă de cel care le asigura, multora dintre ei, o existenţă îndestulată. Cel care rostea "pluguşorul", un bărbat voinic de vreo 40 de ani, pe lângă textul cunoscut, improvizase câteva versuri ad hoc. Mi-au rămas în minte câteva: "Să ne trăiască boierul / Mai tare ca fierul! / Să trăiască colonelul / Mai tare ca oţelul! / Să ne trăiască conaşul, / Că doar el le este naşul / La golani şi potlogari, / Derbedei şi panglicari. / N-au arat, n-au semănat / Şi vin doar la recoltat."

Mai trăsese o ninsoare între Crăciun şi Anul Nou, nămeţii erau cât gardul, dar oamenii erau fericiţi şi, cel puţin pentru câteva zile, dăduseră grijile la spate. Dacă n-ar fi fost boala lui nenea Grigore care, săracul, s-a hrănit în toate aceste zile numai cu pâine prăjită şi ceaiuri, ar fi fost poate cel mai frumos Crăciun de care-mi amintesc.

Ne-am despărţit cu părere de rău şi cu o strângere de inimă de nenea Grigore şi de tanti Aspazia. O dată cu noi a plecat şi Toader care avea un tren cu o oră înaintea noastră. Ne-am făgăduit solemn să ne revedem de Paşti.

Când am ajuns acasă, i-am găsit pe Paul şi pe Nicole certaţi. Mă despărţisem de ea cu mari regrete în ziua plecării la Costoaia. Aş fi vrut să rămân cu ea, dar nici nu sunt sigur că aş fi avut loc în cercul în care aveau să-şi petreacă ei sărbătorile şi, mai ales, nu mă puteam abate de la tradiţia familiei. Recunosc că doar absenţa ei din preajma-mi a umbrit, întrucâtva, superbele zile de la "moşie". Şi iată că acum regăseam o Nicole abătută, tristă.

Am prins-o într-un moment de linişte şi-am descusut-o despre cauzele acestei supărări. De revelion luaseră parte la petrecerea organizată la spital, pentru toţi angajaţii care îşi manifestaseră din timp dorinţa. De Crăciun fuseseră într-un cerc de foşti camarazi de-ai lui Paul, cei mai mulţi dintre ei în continuare activi (ofiţeri) şi în ciuda amabilităţii gazdelor şi chiar a prieteniei arătate de participanţi, Paul nu reuşise să-şi învingă tristeţea şi amărăciunea. În grupul de la spital unde nu cunoştea aproape pe nimeni, Paul şi-a depăşit complexele şi la început a fost foarte bine dispus. Dar când a văzut cât de anturată e Nicole, că, de fapt, era centrul atenţiei petrecerii, că toţi doctoraşii nu mai pridideau s-o invite la dans, a avut, probabil, un şoc. Fata asta, care până atunci trăise în umbra lui, care depinsese necondiţionat de el şi de bunul lui plac, îşi găsise, iată, un drum propriu şi era incontestabil preţuită pentru ceea ce reprezenta ea însăşi. Probabil, credea Nicole, surpriza şi nemulţumirea au fost agravate de faptul că, din punct de vedere social, el avea acum un statut incert. El era, de fapt, deocamdată cel puţin, doar "un fost". Sigur, erau mulţi în această situaţie, unii îşi făceau chiar un titlu de glorie, dar el nu se putea nicicum adapta la această situaţie ambiguă.

Pe fondul acesta amar n-a fost nevoie de vreun motiv ieşit din comun pentru ca structura excesiv posesivă a lui Paul să dea pe dinafară. Niciodată până atunci nu-şi simţise "avutul" în primejdie. Fiindcă, totuşi, acesta era adevărul. Nicole fusese până de curând un fel de obiect exotic pe care el îl expunea cu diferite prilejuri, cu o satisfacţie nedisimulată, acceptând chiar asalturile, uneori insolente, ale diverşilor admiratori ocazionali. El afişase în permanentă siguranţa şi orgoliul unui maharadjah, care ştie că făptura de lângă el depinde total (tatăl ei murise şi nu mai avea pe nimeni apropiat) de braţul şi de bunăvoinţa lui. După ce băuse, cu un

fel de ciudă, câteva pahare unul după altul, impresia că unul dintre tinerii doctori stăruie mai mult decât s-ar cuveni (apreciere făcută cu unităţile lui de măsură subiective şi în plus deformate, acum, de alcool) în preajma ei, îl adusese foarte aproape de pragul penibil al unui scandal. Cu mare greutate, cu mult tact, Nicole a reuşit să facă să treacă aproape neobservat incidentul. Dar petrecerea şi-a pierdut tot farmecul şi în zilele care au urmat neînţelegerea s-a amplificat, Paul dând la iveală trăsături de caracter pe care ea le bănuia, dar şi altele total inedite.

Într-o seară de pe la sfârşitul lui ianuarie, când Nicole lucra în tura de după-amiază, casa a răsunat, la ceas târziu (era trecut de 11) de vocile, antrenate într-un veritabil scandal, care răzbăteau din camera familiei R. Predomina vocea lui Paul care, ca niciodată până atunci, înjura şi lansa la adresa bietei Nicole ofense grave, cu siguranţă nemeritate. La un moment dat s-au auzit chiar ţipete, am sărit de pe scaun şi-am vrut să mă duc să văd ce se-ntâmplă, dar mama nu m-a lăsat, atrăgându-mi atenţia că n-am dreptul să m-amestec într-o astfel de chestiune, că Nicole e majoră şi că doar ea singură e în măsură să-şi hotărască soarta.

A doua zi aveam nişte ore libere, am aşteptat până ce Paul a plecat la treburile lui şi ars de nerăbdare să aflu ce s-a întâmplat, am bătut la uşa lor. Mi-a deschis o Nicole speriată şi evident ruşinată de vânătaia care, cu tot tenul ei întunecat, se vedea clar pe obrazul ei gingaş. Am simţit că mi se urcă sângele la cap, m-a cuprins o revoltă irepresibilă, dublată de o ruşine manifestă pentru apartenenţa mea la aşa numitul "sex tare", capabil de un asemenea sacrilegiu. Am întrebat-o ce s-a întâmplat atât de deosebit, de grav, încât lucrurile să ajungă aşa de departe. Mi-a povestit că în seara precedentă (ca şi în alte seri, de altfel) s-a întors acasă de la spital însoţită de un doctor care are, întâmplător, acelaşi drum, un om serios, căsătorit, cu copii şi care deşi îi face un fel de curte discretă, n-a făcut niciodată vreun gest deplasat, nici măcar vreo insinuare indecentă, care s-o fi determinat să impună o distanţă "legală" în relaţiile fireşti în cadrul unui serviciu ca al ei. Era un ger de crăpau pietrele şi trotuarele erau, aproape pe toată lungimea lor, transformate de diavolii de copii într-un gheţuş oglindă. Mersul cu cizmuliţele ei alunecoase era din cale-afară de anevoios şi crezuse că nu păcătuieşte cu nimic dacă, pentru a-şi păstra echilibrul, se sprijină de braţul lui. Paul era acasă şi-i pândea din dosul perdelei întoarcerea. S-a dezlănţuit ca un apucat. Era băut. În ultima vreme se-ntâmpla tot mai des să vină acasă cherchelit, cu capsa pusă. A fost cumplit şi, mai mult decât palma cu care şi-a însoţit una din înjurături, au durut-o insultele grave şi întru totul nemeritate.

Mi-a zis că până la un punct îl înţelege, îşi dă seama că e cu nervii întinşi gata să plesnească din cauză ca n-are o slujbă sigură, că trebuie să-şi câştige existenţa bătând pe la uşile oamenilor (ceea ce nu era întru totul adevărat fiindcă, de fapt, era foarte solicitat, fiind bun tehnician şi câştigurile adunate însemnau mai mult decât leafa pe care ar fi avut-o în armată), dar socotea că n-avea nici un motiv să-şi verse acest năduf pe ea, care-şi luase servici tocmai pentru a rotunji bugetul familiei. Mă rog, dimineaţa îşi ceruse scuze, dar îi rămăsese un gust amar de care n-avea să scape, probabil, niciodată. Am întrebat-o ce pot face ca s-o ajut şi mi-a răspuns că îi ajunge prietenia şi dragostea mea, iar până la urmă s-a amuzat văzându-mă cât eram de nenorocit şi de uluit că se putuse întâmpla o asemenea măgărie.

În săptămânile următoare aparenţele pledau pentru revenirea la relaţii normale. Ce-i drept, n-am mai auzit scandaluri şi Paul se comporta, în serile în care ajungea devreme acasă

şi se aşeza la masa de joc, aproape firesc. Dar sensibilitatea mea exacerbată când era vorba de Nicole percepea o ruptură tragică, chiar dacă nemărturisită. Chiar şi-acum, la atâtea luni de la acel incident, mă gândesc adesea şi nu aflu răspuns, cum de s-a ridicat, necugetat, mâna bărbatului asupra acelei făpturi minunate, veselă şi cuminte (aveam să aflu ulterior, mai cuminte chiar decât credeam eu, care aveam totuşi o experienţă întru totul edificatoare) gingaşă şi lipsită de apărare. Cum s-o fi uitat a doua zi în ochii ei? Ce mai poate nădăjdui un bărbat care-şi rezolvă eventualele diferende cu persoana îndrăgită cu ajutorul forţei brute? Dragostea poate ierta multe, dar ştiu şi din lecturi şi de la înţeleapta mea mamă că un asemenea gest, alteori o insultă gravă doar, poate strica totul. Şi-acum ştiu că în cazul lor chiar aşa s-a şi întâmplat.

Fără alte evenimente ieşite din comun, iarna aproape trecuse, când pe la începutul lui martie o altă lovitură de teatru a zdruncinat din temelii ordinea care domnea din totdeauna în societatea noastră (chiar dacă ajustată de câteva ori cu prilejul reformelor agrare).Toţi moşierii ale căror proprietăţi fuseseră reduse la 50 de hectare după reforma ultimă a "boierului comunist" Petru Groza, erau acum, peste noapte, în urma unui decret aberant, deposedaţi de toată averea, de toate bunurile şi, mai mult, majoritatea fuseseră arestaţi sau trimişi cu ce era pe ei, cu domiciliu forţat.

Masa "forte" din salonul nostru a rămas, peste noapte, văduvită de prezenţa "judecătorului" care a dispărut, fiind (aşa cum aveam să aflăm peste câteva zile) ridicat din pat şi dus, fără explicaţii, în necunoscut. Toţi am fost peste măsură de impresionaţi, înţelegând că prin dispariţia acestui personaj, cu care ne obişnuisem şi cu care acum ne solidarizam, este aruncată în aer, de fapt, însăşi temelia societăţii noastre tradiţionale. Iată, nu ne revenisem încă din şocul produs cu câteva luni în urmă de "naţionalizare" că eram uluiţi de brutalitatea acestei măsuri şi de felul în care se aplica. Ce ne mai aştepta oare? Ce-ar mai trebui să se-ntâmple, câte samavolnicii trebuiau să se mai consume pentru ca americanii, cei în care toţi ne puseserăm unica speranţă, să intervină? Unii dintre noi (nu eu, în nici un caz) începuseră să se-ntrebe: nu cumva am fost abandonaţi? De parcă cineva ar fi decretat un fel de doliu neoficial, vreme de câteva zile "cazinoul" a fost închis.

Ultima bombă care ne-a lăsat pe toţi cu gurile căscate a fost vestea, pe care ne-a adus-o "doctorul", că a aflat, din sursă absolut sigură, că Magda este informatoarea Securităţii. Cei mai mulţi s-au pleoştit iremediabil, încercând să-şi aducă aminte ce discutaseră fără frică în toate lunile de când băteau pragul casei noastre şi aproape toţi ajunseseră la concluzia că, dacă e adevărată informaţia "doctorului", era bine să-şi coboare din pod valiza de lemn cu care făcuseră armata.

Primul nostru gând a fost, bine înţeles, la nenea Grigore. E adevărat că el nu se afla în categoria marilor moşieri care fuseseră expropriaţi în '45, dar nu eram siguri că nu intra şi el în prevederile noului decret. Ne gândeam totuşi că în calitatea lui de cavaler al ordinului Mihai Viteazul ar fi trebuit să fie exceptat de la o asemenea măsură nedreaptă. Cum a aflat de decret, mama le-a scris cerând lămuriri şi veşti. Răspunsul a venit după câteva zile, liniştitor. Tanti Aspazia scria că veniseră nişte tovarăşi să preia conacul şi maşinile, dar că nenea Grigore, chiar aşa bolnav cum era, i-a pus pe fugă. Tratamentul pe care-l face l-a mai întremat

puțin, dar, din păcate, tot nu poate mânca mare lucru şi are zile când durerile îl țintuiesc la pat. Oricum, reînnoia invitația pentru sărbătorile Paştelui, mărturisind că abia aşteaptă să treacă zilele care au mai rămas, fiindcă îi e tare dor de noi şi are acum, mai mult ca oricând, nevoie de prietenia şi de sprijinul nostru moral.

Eu îmi petreceam mai tot timpul învățând de zor, pregătindu-mă mai ales pentru bacalaureatul care se apropia şi la care mă ambiționam să fac o figură bună. Nici nu ştiu cum au trecut zilele până în Săptămâna Mare. Vremea se încălzise binişor, primăvara se instalase temeinic, pomii înfrunziseră şi înfloriseră, în aer plutea acea senzație indefinisabilă de început de viață, senzație care aduce bucuria şi nădejdile în suflete. Fețele oamenilor erau mai senine şi gândurile mai bune. Paul plecase din nou la familia lui din Banat. Cred că lucrurile mergeau prost pentru sănătatea tatălui lui. Aşa se face că mi s-a părut firesc să-i propun lui Nicole să ne însoțească la "moşie". O întrebasem în prealabil pe mama dacă e de acord şi, aşa cum mă aşteptam, răspunsul a fost după dorința mea. Am aşteptat-o pe Ilinca şi în Joia Mare ne-am pus în mişcare.

La gară am fost întâmpinați de Toader, care venise la volanul Dodge-ului, după ce făcuse ultimele târguieli reclamate de tanti Aspazia de la oraş. Ca şi în alte rânduri la asemenea ocazii, casa duduia ca un stup. Se făceau pregătiri intense. Pe nenea Grigore l-am găsit întins, chinuit de dureri atroce. Tocmai luase nişte calmante şi era uşor amețit. Chiar şi-aşa, s-a bucurat de venirea noastră, arătându-se, cu toate durerile, curtenitor cu doamnele. Mama a zăbovit mai mult lângă el, s-a aşezat pe marginea patului şi i-a luat o mână într-ale sale. I-am lăsat singuri şi ne-am dus să ne instalăm. Prin multiplele şi complicatele ei relații (cred că Magda a jucat un rol important în aceste combinații), marna a produs o adevărată lovitură de teatru: a făcut rost, nici mai mult nici mai puțin, de o pungă mare de cafea, o cutie de ceai de Ceylon şi o cutie de măsline. Ce-a mai fost! Mă rog, pen tru mine această achiziție nu însemna mare lucru fiindcă la vremea când dispăruseră eram destul de mic pentru a avea amintiri, dar pentru ceilalți a fost un eveniment comparabil cu descoperirea insulei lui Monte Cristo sau a peşterii lui Ali Baba.

Sărbătorile Paştelui au adus, ca-n fiecare an aici la "moşie", bucuria nemăsurată a primăverii, tihna şi împăcarea oamenilor cu Dumnezeu, spovediți şi împărtăşiți în Săptămâna Mare, bucuria şi misterul învierii cu toate semnificațiile ei înțelese şi subînțelese, belşugul revărsat pe mese sub forma de panere încărcate cu vârf de ouă roşii (şi de alte culori), paşti ademenitoare cu tot felul de umpluturi, cozonaci dolofani şi rumeni, fripturi şi borşuri de miel şi de orătănii. Doar boala iubitului nostru amfitrion şi o undă de îngrijorare (reținută) a lui Toader, legată de o posibilă revenire a activiştilor de partid, întuneca întrucâtva sărbătoarea. La acest ultim subiect, într-o discuție în patru ochi cu Toader, analizând lucrurile din mai multe unghiuri, am ajuns (în naivitatea noastră) la concluzia că a fost doar o tentativă să vadă dacă "ține" şi că, văzând fermitatea "colonelului", au renunțat. În cea de-a doua zi de Paşti, după masă, conform unui obicei devenit aproape tradiție, tinerii satului (dar nu numai) au venit, cu lăutarii după ei, să facă hora în bătătura conacului. Era o zi caldă, cu cer senin şi soare blând primăvăratec şi până şi nenea Grigore s-a instalat într-un fotoliu de răchită pe

cerdac să-şi mai clătească ochii cu imaginile tinerilor îmbrăcați (fără excepție) în costume naționale, prinşi în horă, în sârbe sau bătute.

M-am amestecat şi eu cu Nicole printre ei. Venise şi Toader cu Ilinca. Prea era îmbietoare muzica! Cei câțiva balaoacheşi, buni lăutari, încălziți de vinul care stătea la îndemână, din belşug, pe toate mesele şi de bacşişul gras de care erau siguri, cântau în draci. Celor care aveau chef să îmbuce câte ceva (deşi aproape toți erau ghiftuiți) li se pregătiseră, din timp, "poale-n brâu" sărate (să meargă vinul), dar şi cozonaci. Eu, dansator improvizat, m-am prins timid într-o horă, uitându-mă la vecinii mei cum merge jocul. Când însă țiganii au dat-o pe-o sârbă focoasă, nu m-am mai încumetat şi m-am tras la o parte. Pe Nicole însă a înşfăcat-o un zdrahon de vrâncean, de vreo 30 - 35 de ani, înalt şi bine legat, cu o mustăcioară blondă care m-a dus cu gândul la "Miorița". Doamne ce-a mai învârtit-o! Şi ce se mai potrivea la pas cu el zvârluga de Nicole! N-a mai lăsat-o din mână până ce lăutarii, obosiți şi ei, s-au oprit.

Cu fața strălucind de năduşeală, dar cu ochii sclipind de plăcere, m-a luat de mână şi m-a tras în livada din spatele casei. Am luat-o la pas, ca să-şi tragă sufletul, pe poteca dintre două şiruri de meri care urca domol dealul spre fundul grădinii. Pomii tocmai se scuturaseră de floare, pe jos era un covor de petale albe şi roz. Ne-am aşezat pe-o băncuță sub un nuc căruia abia îi dădeau frunzele şi-am rămas tăcuți câteva clipe, până ce şi-a venit în fire. « Doamne, ce frumoase au fost zilele astea! Cum să-ți mulțumesc că m-ai adus aici? Ce-aş fi făcut singură acasă? » « Fericirea a fost a mea că te-am avut aproape şi m-am putut bucura din plin de-această sărbătoare. Cine ştie când voi mai avea prilejul să te am aşa, singură, numai pentru mine?» Recunoştea şi ea că s-a nimerit bine aşa. Am văzut apoi că privirea ei pân-atunci luminoasă şi veselă se-ntunecă uşor şi mi-am imaginat că se datorează vieții care o aşteaptă în zilele următoare. Involuntar, am adus vorba despre Paul. Am întrebat-o cum mai merg lucrurile între ei. A-ncercat să mă convingă că totul e în regulă, dar simțeam amărăciunea din glasul ei. « Vezi tu, dragă Felix, am făcut tot ce mi-a stat în puteri pentru ca această căsnicie, şchioapă încă de la-nceput, să reziste. Aşa cum ştii, sunt singură, nu mai am pe nimeni. Nu l-am putut iubi pe Paul, dar i-am fost credincioasă. » Când a rostit aceste cuvinte, pesemne m-am strâmbat cumva, neîncrezător. A observat şi, mirată, m-a apostrofat: « De ce faci mutra asta? Doar tu ştii mai bine ca oricine că e aşa.» Eu continuam să par surprins şi probabil că aveam o mutră caraghioasă că, intrigată, s-a răstit puțin la mine: «Hei, ce-i cu mutra asta? Ce vrei să insinuezi?» « Păi, nu insinuez nimic, dar totuşi...» «Totuşi, ce?» «Dar mica ta aventură de astă vară, cu tipul de la Bucureşti?» «Doamne Felix, prostuț mai eşti! Cum, asta ți-ai închipuit tu astă vară? De asta erai aşa de îmbufnat? Frumos, n-am ce zice! Va să zică tu ți-ai imaginat că aşa, nitam-nisam, după câteva vorbe şi câteva priviri schimbate cu tipul ăla, m-aş fi putut lăsa prinsă într-o aventură cu el? Mă vezi tu, pe mine, înghesuită, ca o midinetă, pe pernele unei maşini, fie ea şi una scumpă, de lux? Halal, ce să spun, bine mă mai cunoşti!» Trebuie să recunosc că am rămas fără grai. Tot ea a continuat: « Individul, care nu era lipsit de farmec, dar care era evident un crai, obişnuit cu cuceriri uşoare, a înțeles imediat că n-are nici o şansă cu procedeele "clasice" şi s-a ținut de capul meu să las totul baltă şi să fug cu el la Bucureşti. Îți dai seama că nu eram nebună. Asta a fost tot.» « Iartă-mă, Nicole, am

fost un prost. Trebuia să-mi închipui, mai ales după cele întâmplate între noi, că tu eşti deasupra mocirlei, că eşti ca o floare de nufăr nepătat.» «Ei, nici chiar aşa, zise ea râzând. Nu mă idealiza. Om sunt şi eu, dar m-am străduit să mă ţin la suprafaţă. Mulţumesc lui Dumnezeu, până acum am reuşit» Apoi, după câteva clipe de tăcere, rămasă pe gânduri, mi-a spus: «Cred că va trebui să mă despart de Paul. Cu cât mai repede, cu-atât mai bine. N-are nici un rost s-o mai lungesc. Eu nu-l pot ajuta cu nimic şi nici el pe mine.» Această destăinuire m-a tulburat. Doamne, sunt cu 5 ani mai tânăr decât ea, n-am încă nici un rost, dar nu s-ar putea totuşi întâmpla o minune? Ar fi oare chiar nebun gândul de a-mi uni viaţa cu ea? Timid (şi desigur caraghios) am întrebat-o: «Deci, aş putea spera, stimată Doamnă, la mâna Dvs.?» A izbucnit în râs (râsul ei nestăpânit, cristalin): «Ia uite ce-i trece prin cap? Ai răbdare, domnule, deocamdată sunt femeie măritată.»

Am prins-o de după umeri şi-am tras-o spre mine. Era încă înfierbântată de la joc, îşi descheiase la doi nasturi bluza albă ca neaua şi dinspre trupul ei de statuie o mireasmă de săpun fin (sau de parfum), amestecată cu un uşor miros de trup încălzit, mă înnebunea. «O, dragă Nicole, nu cred c-ar putea fi fericire mai mare decât aceea de a-mi trăi viaţa alături de tine. Te-aş iubi precum Tristan sau precum Romeo, te-aş urma precum des Grieux[2]...» declamam eu, făcând pe clovnul, dar numai pe jumătate.

«Ei, dragul meu, eşti atât de tânăr şi-atât de inocent! Ai toata viaţa înainte, o să cunoşti o mulţime de fete frumoase, mai tinere...» N-am mai lăsat-o să-şi continue vorba. I-am pus palma pe gură. «Nu-mi vorbi mie de alte fete. Nu mă interesează...» S-a ridicat brusc şi m-a tras după ea. Am prins-o de mână şi-am ţintuit-o de trunchiul scorţos al nucului. M-am apropiat cu răsuflarea accelerată de ea, fără să mă mai simt ţinut de nici un legământ, de nici o oprelişte. Când feţele ni s-au apropiat gata să se-atingă, braţele ei s-au făcut colac în jurul gâtului meu, trăgându-mă, fără echivoc, spre împreunarea pe care o aşteptam şi doream de-atâta vreme. Buzele ei întredeschise le primiră pe ale mele într-o contopire totală care m-a năucit. Erau fierbinţi şi umede şi se lipiseră de-ale mele, căutând să se topească, parcă, asemenea a două metale care fuzionează într-un creuzet. Urechile îmi ţiuiau, inima bătea nebuneşte şi răsuflările noastre se scurtaseră, devenind gâfâite. Limba ei se strecurase printre dinţii mei întredeschişi căutând-o pe mea. Nu exagerez deloc dacă spun că nu mai ştiam ce-i cu mine. Nu mai trăisem niciodată o asemenea stare, plăcerea şi fericirea erau atât de mari încât puţin a lipsit să nu leşin. Nu ştiu cum, genunchiul meu drept se strecurase între ai ei şi, fără nici o premeditare, întreg piciorul înainta în terenul acela fabulos, învingând rezistenţa coapselor ei vânjoase, strivind spaţiul îngust din vârful unghiului ascuţit unde se termină linia ascendentă a nesfârşitelor ei picioare. Faţa îmi ardea şi cred că eram, amândoi, pe punctul să ne pierdem răsuflarea. Brusc s-a desprins şi fără o vorbă, ca o zvârlugă, s-a rupt din îmbrăţişare trăgându-mă după ea. Întorcând capul şi uitându-se la mine a izbucnit în râs: «Ai o batistă?» I-am întins-o cu o mutră mirată. «Ai un cerc roşu "trădător" în jurul buzelor» zise ea râzând şi ştergându-mă apăsat până ce tot rujul fu îndepărtat. « Să mai stăm un minut să-ţi treacă roşeaţa! » Am vrut s-o sărut din nou, dar s-a ferit. «Ei, vrei s-o luăm de la capăt?» Şi intonaţia din glasul ei parcă voia să spună: «Ai răbdare! Acum că gheaţa s-a spart, te-aşteaptă răsplata pentru toată răbdarea ta greu încercată.» (sau, cel puţin, aşa am interpretat eu)

Mama, Ilinca şi Nicole au plecat a doua zi de dimineaţă. În planul iniţial plecarea mea ar fi trebuit să coincidă cu a lor, însă tanti Aspazia întrebase dacă n-aş mai putea rămâne o zi sau două să-l ajut pe Toader la nişte treburi pe care altădată le făcea nenea Grigore, treburi care nu suportau nici o amânare. Bineînţeles c-am acceptat şi le-am condus şi eu la gară ca să-i ţin de urât lui Toader la întoarcere.

Am ajuns înapoi puţin după prânz şi după ce-am mâncat, fiind ziua treia de Paşti, ne-am limitat să punem în ordine nişte scripte, rămânând ca a doua zi să preparăm soluţiile de stropit via şi ce-o mai fi fost de făcut. Când s-a lăsat înserarea, tanti Aspazia ne-a pus masa de seară, a aprins lampa cea mare cu abajur şi, fiind obosită după toată vânzoleala din zilele de sărbătoare, şi-a cerut scuze şi s-a dus la culcare. Eu am mai rămas să mai sporovăiesc cu Toader şi la un moment dat ni s-a alăturat şi nenea Grigore, care stătuse întins toată după-amiaza şi care acum se simţea ceva mai bine.

Geamurile dinspre cerdac erau deschise fiindcă era o seară de primăvară deosebit de plăcută. Perdelele erau trase ca să nu intre gâzele atrase de lumina lămpii. Era o linişte deplină. Se auzeau doar zgomotele înserării, tipice, inconfundabile, aşa cum numai în lumea binecuvântată a satelor se pot desluşi o dată cu lăsarea întunericului. Deodată cei doi câini ciobăneştii, legaţi în două colţuri opuse ale ogrăzii, se puseră pe lătrat furios. Ne-am oprit din vorbă încercând să prindem zgomotele care veneau de-afară. Lătratul dulăilor devenea tot mai furios. Nenea Grigore s-a ridicat de pe scaun ducându-se la fereastra din stânga. «Toadere, ia fă, tată, lampa mai mică! » Ne-am ridicat şi noi îndreptându-ne spre celelalte ferestre. Mi s-a părut că dincolo de gard cineva, una sau mai multe persoane, se furişează grăbit în spatele ulucilor. Câinii se agitau gata să rupă lanţurile. Nenea Grigore întrebă răstit: « Care eşti acolo, mă?» Nici un răspuns. Atunci, îndoit de la mijloc din cauza durerilor, se târî până în colţul sufrageriei unde, rezemată de perete, stătea puşca lui de vânătoare cu 3 ţevi şi revenind la fereastră trase un foc în aer. De dincolo de gard îi răspunse o rafală de armă automată. Fără un cuvânt, Toader alergă în camera lui unde ţinea o puşcă militară, un ZB, şi o armă de salon şi se-ntoarse cu grabă aducând şi cutiile cu muniţie, îmi dădu mie arma de salon (un " Flaubert" cu care trăsesem de multe ori) şi ne-am luat fiecare poziţia la ferestre, eu la cea din mijloc. Am deschis şi noi foc, Toader mai rapid, eu mai rar deoarece trebuia să reîncarc de fiecare dată. De fapt eu trăgeam în direcţia gardului fără să văd nimic şi fără să mă gândesc la nimic.

Uşa de la sufragerie s-a deschis şi-am auzit-o pe tanti Aspazia întrebând, îngrozită, ce se-ntâmplă, dar nenea Grigore i-a strigat să se ducă imediat în dormitor. La scurt timp după plecarea ei l-am auzit pe nenea Grigore ţipând şi l-am văzut, mai mult am bănuit în semiîntunericul din încăpere, că se prăbuşeşte la piciorul zidului. Am lăsat arma pe podea şi m-am repezit să văd ce s-a întâmplat. Zăcea într-o baltă de sânge care se scurgea dintr-o rană de la gât, dar, probabil şi de la o alta din piept. I-am ridicat capul fără să-mi dau prea bine seama ce fac şi-l sprijineam pe genunchiul meu neştiind cum să-l ajut mai bine.

În clipa următoare uşa sări în lături şi trei indivizi irupseră în sufragerie. Toader se întoarse brusc şi descarcă arma în direcţia lor. Primul intrat căzu la pământ. În secunda următoare o rafală de pistol mitralieră îl seceră pe Toader care se prăbuşi cu faţa-n jos, cu

brațele întinse lateral. Lumina unei lanterne puternice se opri asupra mea şi a rănitului pe care-l țineam în brațe. «Lasă-l jos şi ridică mâinile! » tună o voce, speriată, cred. M-am conformat. Între timp camera se umpluse de soldați. Unul din ei ridică fitilul lămpii şi făcu lumină. Abia acum am putut desluşi că era vorba de o amestecătură de militari şi civili, cu toții însă înarmați. Totul s-a petrecut în mai puțin de 5 minute.

Făcându-şi loc prin mulțimea de străini care dăduseră buzna în casa ei, am zărit-o pe tanti Aspazia ajungând la marginea cercului care se făcuse în jurul golului unde zăceau la pământ cei doi bărbați şi unde eu stăteam cu mâinile ridicate, cu mintea golită de orice gând, împietrit, în afara timpului prezent. M-a trezit țipătul sfâşietor al coanei Aspazia, care s-a prăbuşit aproape la picioarele mele. A fost ultima imagine coerentă înregistrată de mine acolo.

Note

1. *poarca - Joc de copii, la care unul dintre jucători, numit porcar, împinge cu un băț spre o groapă o minge, o bilă etc., în timp ce ceilalți jucători încearcă să-i oprească trecerea; p. ext. minge, bilă etc. cu care se joacă. Expr. A bate poarca - a juca jocul descris mai sus. (sursa: DEX '98)^*
2. *Cavalerul des Grieux – personaj din cartea Manon Lescaut (ebook eng. / fr.) de abatele Prévost; remarcabil prin devotamentul total pentru Manon, în ciuda trădării şi frivolității ei, îi rămâne alături şi o însoțeşte chiar şi când e deportată.^*

IV

Doi civili m-au înşfăcat de braţe între ei şi m-au urcat într-un GAZ, în care ne-am înghesuit toţi trei pe bancheta din spate. Maşina gonea în noapte într-o direcţie necunoscută. Nu-mi dau seama cât am mers fiindcă, cu toate hurducăturile, am adormit. M-am trezit când maşina s-a oprit în faţa unor porţi care s-au deschis imediat şi, după ce acestea s-au închis în urma noastră, am fost coborât şi introdus într-o cămăruţă care avea un pat de fier cu saltea de paie, cearşaf şi pătură, o masă şi un scaun. Fără nici un cuvânt, uşa s-a închis în urma mea şi-am auzit cheia răsucindu-se în broască. Camera avea o fereastră cu gratii care era deschisă. M-am aşezat pe scaun încercând să reconstitui şirul precipitat de evenimente, să înnod firul acolo unde se rupsese cu câtva timp în urmă. Cât timp trecuse? O oră, două, cinci? De un lucru eram sigur, noaptea nu se sfârşise, eram deci în intervalul de 8-9 ore cuprins între momentul fatal şi apariţia zorilor, cel mai probabil la începutul nopţii. Încercam să-mi pun puţină ordine în gânduri, dar capul mă durea cumplit, îmi vâjâia şi nu eram în stare să mă adun.

De afară am auzit glasurile a doi bărbaţi care vorbeau cu voce scăzută. «A murit şi bătrânul, colonelul.» «Da, mi-a spus şi mie Gheorghe. Se zice că era om cumsecade» «Se poate, dar era moşier. » M-am întins pe pat şi-am căzut într-un somn greu, vecin cu moartea. M-am trezit scuturat de un individ care mi-a făcut semn să-l urmez. Voia să mă urce într-un alt GAZ care stătea cu motorul pornit, dar i-am zis că aş avea nevoie să merg la un closet. Exista unul în apropiere, într-o gheretă de lemn.

Drumul a durat vreo trei ore. Din goana maşinii condusă de un individ brunet care-mi părea cunoscut, vedeam o întreagă lume căreia nu-i dădusem, până acum, prea mare importanţă: case, oameni, căruţe, animale, o lume care mi se părea acum străină, căreia nu-i mai aparţineam. Maşina se hurduca zdravăn săltând prin gropi, mai mari sau mai mici, cu care drumul era presărat cu dărnicie. Chiar şi-aşa, am aţipit din nou. Însoţitorul meu nu mi-a adresat, pe tot parcursul, nici un cuvânt. Într-un târziu, m-am trezit când zdruncinăturile se mai domoliseră şi zgomotul devenise unul uniform, puternic, de roţi care se rostogolesc pe un caldarâm din piatră cubică. Deschizând ochii am desluşit clădiri şi alte detalii cunoscute din oraşul nostru drag. Curând, lăsând în dreapta episcopia, maşina s-a angajat pe o stradă care cobora uşor şi după câteva sute de metri a încetinit şi-a claxonat de trei ori într-un fel care reprezenta, probabil, un cod, fiindcă porţile în faţa cărora ajunsesem tocmai erau deschise, cu grăbire, de un miliţian în uniformă.

Am fost dus într-un birou unde m-a întâmpinat un individ mic de statură, cu părul creţ de culoare roşcată şi nişte ochi albaştri spălăciţi cu o căutătură răutăcioasă, îmbrăcat în uniformă de sublocotenent de securitate. Când a deschis gura, m-am şi gândit brusc că, probabil, îl am în faţa mea pe Davidsohn, un fost vânzător de ziare şi care, angajat de curând în această sinistră instituţie, se făcuse remarcat prin exces de zel. El să fie oare? «Ce te uiţi aşa urât la mine, banditule?» Şi fără să-mi dea răgaz să-i răspund (dacă aştepta, într-adevăr, vreun răspuns) mi-a trântit un pumn cumplit în plină figură, care m-a luat total prin surprindere şi, ca

să spun drept, m-a năucit. După ce mi-am revenit (destul de repede) încruntându-mă, scârbit de procedeu (agresiunea fizică îmi repugnă din totdeauna) m-am răstit şi eu la el: «De ce mă faci bandit, domnule? Cu ce drept?» «Cu ce drept? Uite cu ăsta!» Şi înainte de a-şi sfârşi vorba, mă fulgeră cu o altă lovitură, după care îmi băgă pumnul sub nas, dându-mi să înțeleg care era capitolul de lege pe care se întemeia tratamentul lui. Am tăcut, înțelegând că orice dialog civilizat este exclus. Rânjind la mine, cu o privire rea, care voia parcă să mă străpungă, îmi zise cu o voce a cărei intonație era vădit şi voit batjocoritoare: «Va să zică, dom'le Felix , mi-ai picat în mână! De când te-aştept! Eram sigur că nu vei întârzia prea mult. Pân-aici ți-a fost! » Şi făcându-i un semn agentului care mă adusese, părăsi biroul.

Am fost dus într-o cămăruță, care trebuie să fi fost bucătărie, căci avea într-un colț o sobă zidită, cu plită şi rolă. Cu foarte puține amenajări, fusese transformată în celulă. În afară de un pat de fier cu o saltea de paie, fără cearşaf şi fără pătură şi o găleată într-un colț, obiect care-şi dezvăluia menirea datorită unei duhori inconfundabile, în încăpere nu mai exista nimic. O ferestruică mică, cu gratii, situată chiar sub tavan, dădea undeva în spatele clădirii, înspre un zid înalt, într-un spațiu întunecos. Ceva mai multă lumină venea prin gemulețul de la uşă, prin care nu se putea vedea însă nimic fiind vopsit în alb. În drumul de la maşină până la birou, cât şi ulterior în timp ce eram dus spre celulă, mi-am dat seama că instituția în mâinile căreia intrasem era instalată într-o fostă casă boierească (probabil), care avea construcții pe trei laturi în jurul unei curți aproape pătrate, cu diverse intrânduri şi vreo două anexe, care fusese amenajată în grabă (totul păstra încă aspectul de locuință liniştită) în scopurile mai puțin patriarhale cărora o destinaseră noii stăpâni.

Vreme de câteva ceasuri bune nimeni n-a mai deschis uşa celulei mele. Trecusem de starea de şoc în care mă azvârlise tragedia la care asistasem şi luasem eu însumi parte şi mintea mea începu, din nou, să lucreze ordonat. Primul gând s-a întors la Costoaia. Cinci minute fuseseră de-ajuns pentru a transforma un loc fericit, cu oameni dragi, într-un tărâm al morții şi al deznădejdii. Imaginile pe care mintea mea le înregistrase în grabă, ca nişte cadre de film, ieşeau acum (abia acum) la suprafață, făcându-mă să retrăiesc acele câteva clipe care mi-au schimbat brusc cursul vieții. Fiindcă începeam să înțeleg că printr-un joc al destinului fusesem prins între fălcile unei maşini infernale care avea, probabil, să mă distrugă. Începeam să înțeleg! Îmi revenea mereu în fața ochilor figura răvăşită, ca scoasă din minți, a lui tanti Aspazia când văzuse dezastrul. Îmi e imposibil să descriu figura tragică a bietei femei, o Hecubă modernă, sfâşiată de durere. Gândul mi-a zburat apoi la mama. Sărmana, aproape sigur, nu ştie nimic. Mă aşteaptă liniştită să mă întorc de la Costoaia. M-am cutremurat! Doamne, ce-o să fie şi-n sufletul ei când o afla! Dar biata Ilinca, dar Nicole !

Am început să mă gândesc la propria-mi situație. Nu era deloc de invidiat. Capturat, practic, cu arma în mână, (n-avea nici o importanță că era o biată armă de salon şi că în momentul ultim n-o țineam în mână; cu siguranță aşa se explică faptul că mai eram încă în viață), într-o confruntare cu forțele de securitate, mă aflam într-o poziție fără echivoc față de puterea nou instalată, chiar dacă eu nu recunoşteam această putere, dar care, iată, mă are acum în mână şi, cu siguranță, nu-mi va mai da drumul. Nu-mi făceam nici un fel de iluzii, după tot ce ştiam despre bolşevici şi, mai nou, despre ucenicii lor autohtoni în ale răului. Scopul lor

nedisimulat (şi declarat, de altfel) era lichidarea (şi nu e greu de imaginat ce înțelegeau ei prin lichidare) burghezo-moşierimii. Chiar dacă eu nu făceam, în accepțiunea proprie a termenului, parte din aceste categorii, era evident că prin acțiunea mea fățişă (ce argument mai bun decât participarea alături de ei, cu arma în mână) eram sortit să împărtăşesc soarta lor, adică să fiu zdrobit, aşa cum îmi profețiseră cei de la UTM. O dată înțeles acest lucru (trebuie să recunosc că m-am înfiorat când am realizat dramatismul situației) mi-am zis că tot ce-mi rămâne de făcut este să fac față onorabil tuturor situațiilor în care îmi va fi dat să mă confrunt cu duşmanul, față de care nu aveam nici un respect. Doar teamă!

De la o vreme am simțit că mi-e foame. Se însera şi nimeni nu se mai interesase de mine. Pentru o clipă m-am gândit să bat în uşă să cer de mâncare. Erau aproape 24 de ore de când nu mai pusesem nimic în gură. Gândul acesta perfid a fost repede înfrânt de un altul: lupta cu maşinăria infernală care mă ține în gheare abia începe. Foamea e unul din cele mai cunoscute (şi eficiente) mijloace de tortură. Atenție, deci! Nu trebuie să dau nici un semn de slăbiciune. Mai mult ca sigur Davidsohn pândeşte, aşteaptă prima fisură. Am înghițit în sec, am scrâşnit din dinți şi mi-am continuat raționamentele, perturbate din când în când de salturi surprinzătoare ale memoriei, care-mi aduceau în minte locuri, figuri şi situații care n-aveau, aparent, nici o legătură cu faptele recente, dar pe care mintea mea înfierbântată nu le mai putea controla.

Probabil din cauza foamei, mi-a venit în minte micul dejun din ziua de Paşti, când toți, fericiți (chiar şi nenea Grigore), ne adunasem în jurul mesei încărcate de bunătăți. De ce mi-o fi venit în minte tocmai acest moment şi nu celelalte mese cu borşuri şi fripturi şi câte altele? A, desigur! Pentru că atunci am mâncat pentru prima oară unt! Parcă văd pe o farfurie cu capac de sticlă un bulgăre emisferic, de culoare alb-gălbuie, la vederea căruia mama (chiar şi Nicole) au exclamat, bătând din palme: « Ia te uită, unt! » Şi cu grija ei din totdeauna de a-mi pune mie mai întâi în față orice bunătate mai specială, întinsese pe o bucățică de pâine un strat gros din pasta aceea necunoscută mie şi mă pusese s-o gust. Era, într-adevăr, o senzație nouă şi foarte plăcută care-mi trezea, parcă, amintiri îndepărtate, din anii fericiți ai copilăriei.

Într-un târziu uşa s-a deschis. De la un întrerupător din exterior, milițianul (o namilă înaltă şi brunetă, cu siguranță țigan) a aprins un bec aflat deasupra uşii sub un fel de borcan de sticlă îmbrăcat în sârmă. Mi-a întins un pachet învelit într-o bucată de ziar în care se găseau o bucată de cozonac uscat şi două ouă roşii. M-am uitat lung şi mirat la el, dar nu mi-a dat nici o explicație. După vreo 10 minute a revenit, mi-a făcut semn să iau găleata şi m-a scos până la un closet amenajat tot într-o gheretă de scândură. Seara era plăcută, cerul senin plin de stele şi razele lunii învăluiau într-o lumină blândă pomii şi clădirile. I-am cerut puțină apă de băut. Mi-a adus o cană de tablă cu apă rece şi bună. Înainte să închidă uşa m-a întrebat în şoaptă: «Eşti băiatul colonelului Sl.? » Am încuviințat din cap. M-am trântit pe pat, după ce mi-am scos bocancii (frumoşii mei bocanci de "vânător de munte" de care vorbeam la începutul acestei poveşti) şi într-un târziu am ațipit. Dar nu mai era somnul greu din noaptea trecută. Tresăream la cel mai mic zgomot, rămâneam cu urechile ciulite şi cu greu adormeam din nou, pentru ca după numai câteva minute să mă trezesc iarăşi. Frica îşi făcea loc insidios în mintea, în inima şi chiar şi în subconştientul meu.

Să fi fost aproape miezul nopții când am auzit cheia răsucindu-se în lacătul de la uşă. Un alt individ, îmbrăcat în uniformă kaki, îmi făcu semn să ies. Mă prinse strâns de braț şi mă conduse într-un alt birou la care se ajungea urcând câteva trepte. Davidsohn şi un alt ofițer, cu grad de căpitan (aveam să aflu mai târziu că era şeful Securității, căpitanul Mitică Bronz, ce nume!) mă aşteptau. Căpitanul era un bărbat înalt, zvelt, cu părul şi mustața negre, cu o față prelungă, cu trăsături destul de armonioase, dar care printr-un fel de rictus permanent trăda o nedisimulată cruzime (cu diferite alte prilejuri aveam să-mi confirm această primă impresie; când se răstea, interogativ, colțul stâng al buzei superioare se ridica împreună cu mustața, dezgolind caninul şi încă vreo doi dinți, la fel ca la fiarele care se pregătesc să sfâşie). Acum mă cerceta cu o curiozitate intrigată şi-mi făcu semn să mă aşez pe scaunul din fața biroului la care stătea Davidsohn. El continua să stea în picioare, rezemat de birou. « Ia zi, mă Felix, ce căutai în cuibul de bandiți de la Costoaia?» N-am răspuns. «Ce ai mă, de ce nu răspunzi?» «Domnule, dacă vreți să vă răspund, vă rog să-mi puneți întrebări rezonabile, fără invective. Indiferent de situație, putem discuta civilizat.» Sprâncenele i se arcuiră în sus, semn, probabil, al unei nemimate surprize: « Ia te uită! Păi ce, mă, tu eşti ăla care pune condiții? N-ai priceput unde te afli? Te fac eu să spui şi țâța care-ai supt-o de la mă-ta!» S-a încruntat, a rămas câteva clipe pe gânduri, după care i s-a adresat lui Davidsohn: «Tovarăşe sublocotenent, să vedem ce înțelege criminalul ăsta prin discuție civilizată.» Şi văzând mutra mea surprinsă la auzul cuvântului dur mi se adresă răstit: «Ce faci mutra asta? Nu-ți convine? Cum se cheamă unul care trage cu arma în clasa muncitoare?» N-am mai zis nimic. «Tovarăşe sublocotenent, la cea mai mică dovadă de nesinceritate îl bagi în fabrică! » Şi adresându-mi-se din nou: «Bagă de seamă, că n-avem timp de pierdut. Să spui tot ce te-ntreabă tovarăşul anchetator.» Apoi a ieşit din birou.

Stăteam, cum am spus, pe un scaun de partea cealaltă a biroului lui Davidsohn, care a aprins o lampă de birou şi a stins becul din tavan. A orientat lampa astfel încât lumina îmi bătea direct în ochi şi din acest motiv nu-i puteam vedea mutra. Cu o foaie de hârtie în față, pe care nota câte ceva după fiecare răspuns al meu, a început un interogatoriu lung care s-a prelungit până spre zori. I-am răspuns fără nici un ascunziş la toate întrebările legate de vizita la familia Cantemir, de şcoala pe care-am făcut-o, ce cred despre regimul "clasei muncitoare" şi încă multe altele. Spre sfârşit a schimbat poziția lămpii astfel încât acum ne puteam vedea reciproc. «Va să zică ne urăşti?» «Domnule, eu nu ştiu ce înseamnă ura. Doar dacă prin asta înțelegeți totalul meu dezacord cu felul cum ați ajuns la putere şi cu metodele prin care vă impuneți programul.» Fața i s-a schimonosit într-un rânjet care părea să fie unul de satisfacție, avându-mă în mână la discreția lui totală. Mi s-a părut, totuşi, că era totodată un râs mânzesc al individului nu tocmai sigur de partida pe care o juca.

M-am gândit şi-atunci, dar mai ales de când sunt aici, singur şi fără nici o treabă, ce putea să aibă în comun Davidsohn cu clasa muncitoare? Ce altceva în afara unui oportunism deşănțat îl pusese în slujba unei puteri de care nu-l lega nimic, nici tradiție, nici educație? Sau poate se credea el justițiarul chemat să răzbune crimele comise recent împotriva alor săi? În acest caz nu e cu nimic mai bun decât alții, care au făcut istoria cu aceleaşi mijloace. Şi câți ca el nu şi-au descoperit peste noapte afinități proletare, metamorfozându-se, fără nici un

scrupul, în unelte odioase? N-am zis nimic. A apăsat pe un buton şi în câteva clipe a apărut militarul care mă adusese. Eram obosit, aerul nopții şi-a făcut loc pe sub vestonul subțire cu care eram îmbrăcat şi m-a făcut să freamăt. Stelele păliseră şi înspre Răsărit cerul prindea să se lumineze.

Ajuns în celulă m-am trântit pe pat şi-am adormit, oarecum liniştit. Prima confruntare cu duşmanul nu fusese prea dură. Îmi făceam socoteala că ce-a fost greu a trecut, de vreme ce le spusesem întreg adevărul despre evenimentele de la Costoaia, ba, pe deasupra, ceea ce credeam eu despre "dictatura proletariatului". De dimineață mi-a deschis uşa "țiganul " care m-a scos la privată şi m-a lăsat să mă spăl la o cişmea din curte. Nu începuse încă activitatea, nu pornise încă "moara", fiindcă, din motive pe care nici acum nu le înțeleg (probabil îşi închipuie că noaptea aduce un plus de teroare în sufletele speriate ale celor anchetați), o bună parte din interogatorii avea loc noaptea şi "morarii" îşi începeau slujba de zi ceva mai târziu (cum aveam să înțeleg în săptămânile următoare). Peste câteva minute mi-a adus o ceaşcă de tablă cu un surogat de cafea şi o felie de pâine. Intrasem în "porție" şi n-aveam să mă mai văd sătul niciodată.

Pe la 11 am fost dus din nou în biroul lui Davidsohn, care mi-a indicat un loc la o masă (pe care n-o băgasem în seamă la ancheta de noapte) pe care era un teanc de coli de hârtie, o călimară şi un toc. Cu o mutră acră, Davidsohn mi-a cerut să aştern pe hârtie toate cele declarate la interogatoriu, legate de întâmplările din seara zilei de 26 aprilie 1949, de la conacul familiei Cantemir din Costoaia.

Vreo două zile nu m-a mai deranjat nimeni. Eram necăjit că nu mă puteam spăla decât pe mâini şi pe față şi asta în grabă şi fără săpun (nu bănuiam ce mă aştepta mai târziu la acest capitol) şi pentru că gândurile la cei dragi (mai bine zis la cele dragi) începuseră să mă asalteze.

Apoi, într-o seară târziu, am fost condus în acelaşi birou unde mă aştepta Davidsohn. Mi-a făcut semn să iau loc zicându-mi, aproximativ, următoarele: «Felix, eşti tânăr. Viața ta abia acum începe, sau mai bine zis, ar putea începe, fiindcă trebuie să-ți intre bine-n cap că viața ta atârnă în vârful acestei penițe.» (zicând acestea îmi arătă, cu un gest teatral, penița stiloului său.) «Ceea ce s-a petrecut cu tine nu e întâmplător. E rezultatul educației otrăvite pe care-ai primit-o în nenorocitul ăla de liceu militar, dar mai ales a influenței mediului burghez în care ai trăit. Dacă acum, în ultimul moment, vrei să te salvezi şi vrei s-o rupi cu lumea duşmănoasă în care ai crescut, ai acum ocazia să demonstrezi că-ți pare rău şi că eşti dispus să faci ceea ce trebuie, ca să ştergi crima pe care-ai comis-o față de puterea populară.»

Fără voia mea ciulisem urechile, străduindu-mă să anticipez ce urmărea individul din fața mea. De ce-mi sunau oare atât de cunoscut vorbele care ieşeau din gura lui Davidsohn, a cărui mutră vicleană îmi pândea, pe furiş, reacția la cuvintele lui mieroase? Bineînțeles, era aproximativ acelaşi discurs cu cel ținut de "tovarăşul" de la UTM. Ce urmărea ticălosul ăsta? Şi fiindcă eu tăceam aşteptând urmarea, continuă: «Vreau să ştiu totul despre toți cei care vizitează "cazinoul" din casa voastră. Absolut totul! E singura şansă pe care ți-o acord. Dacă îmi ascunzi ceva, viața ta nu mai face nici două parale. Ştii bine că de curând s-a introdus pedeapsa cu moartea. Plutonul de execuție te-aşteaptă. Dar până s-ajungi acolo îți voi sfărâma

fiecare oscior. Gândeşte-te bine. Nu glumesc deloc! Scormoneşte-ţi memoria şi pune pe hârtie totul. Absolut totul! Nu te grăbi, ai toată noaptea la dispoziţie.» încheie el cu un rânjet batjocoritor, după care ieşi din birou.

După plecarea lui apăru subofiţerul care mă adusese, îmi făcu, din uşă, semn să-l urmez, mă introduse într-un alt birou, mic, în care se găsea doar o masă cu cele necesare scrisului şi-un scaun şi mă lăsă acolo, singur cu gândurile mele, încuind uşa. Camera avea o fereastră cu gratii (era evident că fuseseră montate de curând), cu perdea. Am început să mă plimb prin încăpere, încercând să mă hotărăsc ce-aveam de făcut. N-am avut nici un moment îndoieli despre cum trebuia să răspund la această solicitare ticăloasă. Nu mă puteam, încă, hotărî dacă să le-o spun de-a dreptul, sau s-o mai bolmojesc, să mai trag de timp. M-am plimbat mult. M-am oprit la fereastră şi m-am uitat îndelung prin perdeaua transparentă la curtea cufundată în noapte. Nici o mişcare. Probabil în noaptea asta "moara" era oprită. Gândurile îmi rătăceau aiurea. Nu reuşeam să m-adun. Apoi, brusc, m-am hotărât. M-am dus la masă şi-am scris declaraţia: "Subsemnatul Felix Sl., născut la 20 ianuarie 1931, fiul lui....şi al... (formula consacrată) declar că nu ştiu nimic despre vreo discuţie sau atitudine duşmănoasă din partea celor care ne vizitează casa. Aceasta îmi este declaraţia..." Am pus tocul deoparte şi m-am "culcat" cu capul pe masă.

M-am trezit când am auzit cheia învârtindu-se în broască. Uşa s-a deschis şi-a intrat căpitanul Bronz. «Ce faci aici, Felix?» «Am dat o declaraţie.» «Daa? Ia s-o vedem! » Se apropie de masă şi-şi aruncă ochii pe foaia de hârtie care stătea stingheră, parcă, în mijlocul mesei. «Asta-i tot?» «Da » «Bine, mă banditule, îţi baţi joc de noi, dumnezeii mă-tii de criminal?» şi începu să mă plesnească peste faţă cu laba lui cât o lopată. Pe inelar avea un ghiul colţuros care mi-a sfâşiat obrazul făcând să curgă un firicel de sânge pe cămaşă şi pe duşumea.

N-are rost să-nşir aici ce-a urmat. Câteva zile (şi nopţi) în care au experimentat pe trupul meu slăbănog toate mijloacele clasice şi moderne pentru a mă face să vorbesc. Nu ştiu cum am rezistat. Cât eram în celulă, "lingându-mi" rănile, mă cuprindea o slăbiciune şi-mi ziceam că dacă mă mai scot o dată la interogatoriu (de fapt nu era interogatoriu, fiindcă eu mă încăpăţânam să nu mai rostesc nici un cuvânt, ca şi cum aş fi fost mut, iar ei se străduiau să mă facă să vorbesc, însă fără succes, ceea ce îi scotea din minţi) n-o să mai rezist. Când auzeam paşii gardianului apropiindu-se de celula mea şi cheile zăngănind, mă apuca un tremur nervos, aşa cum tremură un câine bătut îndelung. Dar printr-un mecanism inexplicabil (probabil Dumnezeu mă întărea), când ajungeam în faţa lor îmi redobândeam stăpânirea şi calmul.

A fost o înfruntare cumplită. Mulţumesc Celui de Sus că m-a ajutat să rămân în picioare. Într-un târziu s-au săturat. De altfel, cred că informaţiile pe care le aşteptau de la mine nu erau de mare importanţă. Ceea ce se discuta în grupul care venea în casa noastră nu era nimic ieşit din comun şi reprezenta, mai mult sau mai puţin, atitudinea marii majorităţi a populaţiei. Nu mai aveam nici o îndoială că printre noi fusese un informator, cel mai probabil Magda, aşa cum ne prevenise "doctorul".

Într-o dimineaţă, "ţiganul" mi-a deschis uşa celulei, mi-a zis să-mi iau lucrurile (de fapt n-aveam decât vestonul) şi m-a mutat într-o celulă (ultima dintr-un şir de şase, aliniate de-a

lungul unui coridor), în care mai erau doi deținuți. Ne-am dat mâinile şi ne-am prezentat. Unul din ei, mic de statură, cu o mustăcioară neagră, era student la agronomie, celălalt era funcționar. Aveam să aflu ulterior că studentul era tuberculos, iar funcționarul era bolnav de sifilis, într-o fază foarte avansată. Toți trei beam apă direct din aceeaşi sticlă! Dar ce importanță mai avea? Celularul era, cu certitudine, nou construit. Pereții erau încă umezi şi nevăruiți. Probabil fuseseră excedați de bogata "recoltă" a primăverii şi nu mai avuseseră timp. Celula n-avea mai mult de 1,5 m. lățime şi vreo 2,5 lungime. Un prici din scândură fără nimic pe el reprezenta singurul "mobilier". Când ne aşezam toți trei, stăteam ca sardelele.

Ceva mai târziu, după ce mă "instalasem", am fost dus din nou la anchetă, în alt birou. Un bărbat masiv, dar bine proporționat, îmbrăcat în uniformă de securist (care îi venea foarte bine, trebuie să recunosc) stătea la un birou şi răsfoia un dosar. Fuma o țigară fină care răspândea o aromă plăcută. Pe epoleții lui, trei stele îmi spuneau că am de-a face cu un locotenent major, grad nou introdus în noua ierarhie militară. Avea o față cu trăsături regulate, armonioase şi un păr bogat, negru, pieptănat peste cap, fără cărare. Înfățişarea, în ansamblul ei, era agreabilă.

«Ia loc!» au fost primele lui vorbe, însoțite de un gest curtenitor (mi s-a părut). «Cum e, Felix, mai rezişti?» L-am privit în ochi, fără să răspund. «Măi băiatule, *ăştia* te omoară!» Ce vrea să spună oare acest ofițer spilcuit, a cărui voce uşor cântată mă făcea să cred că era din aceeaşi stirpe ca şi Davidsohn, care "ăştia"? Voia, cumva, să mă facă să cred că el (aveam să aflu ulterior că nu mă înşelasem; îl chema Steigerman şi era avocat) era din altă încrengătură? Am continuat să tac. Era comportamentul pe care mi-l impusesem din momentul în care începuseră să mă tortureze. «Hai, Felix, fii rezonabil! Ce rost are să te încăpățânezi în această atitudine care te va duce în fața plutonului? Încă mai e timp să te salvezi! » Îmi întinse pachetul de țigări: «Fumezi?» «Nu, mulțumesc» (Nu m-am putut abține să nu răspund la singurul gest omenos din ultimele zile.) «Uite, eu nu-ți cer nimic. Dacă nu vrei să vorbeşti, te priveşte. Dar mă gândesc că e păcat să sfârşeşti aşa de tânăr. Chiar nu regreți deloc anii pe care i-ai putea câştiga printr-o comportare cooperantă?»

Am rămas puțin pe gânduri. Nu prea ştiu bine de ce am simțit nevoia să mă explic, fie şi parțial. Mi-ar fi părut rău ca secăturile astea să rămână cu impresia că au în fata lor un individ încăpățânat şi-atât. (Sunt sigur că nu eram singurul care le-a dat de furcă). Voiam să-i fac să priceapă că rezistența mea era una conştientă şi că îşi avea rădăcinile într-o profundă convingere, chiar dacă asta li se părea greu de crezut la un tânăr de doar 18 ani. De aceea i-am răspuns: « Domnule anchetator, vă răspund, pentru că sunteți primul care mi se adresează altfel, deşi nu-mi fac iluzii în ce priveşte "finalul". Ce-ați dori de la mine? Să înşir pe hârtie toate câte s-au discutat în casa noastră? M-ați crede dacă v-aş spune că n-am luat niciodată seama, în mod special, la o anume afirmație, că mi-ar fi greu (deşi recunosc că nu imposibil) să personalizez o anume idee exprimată în legătură cu evenimentele cumplite care s-au abătut peste noi? Îmi dau seama că aveți informații exacte, că, probabil, Dv. ați putea reconstitui, pe baza acestora, mai bine decât mine, unele discuții. Ce-ați vrea? Să vă confirm eu un adevăr pe care-l cunoaşteți, că lumea, în majoritatea ei, nu e de acord cu direcția în care merge actuala politică şi-ar dori să se-ntoarcă la viața dinainte de război? Ați vrea ca pe baza declarației

mele să mai închideți pe vreunii dintre cei printre care mi-am trăit ultimele luni de libertate? Cu prețul ăsta, domnule, nici o zi de viață în plus nu mă atrage.»

S-a uitat lung la mine, în timp ce trăgea gânditor din țigară. Într-un târziu s-a ridicat de la birou venind pe partea unde mă aflam eu. «Bine, Felix, cum vrei. E alegerea dumitale.» Şi, surprinzător, mi-a întins mâna. A ieşit apoi în uşa biroului şi-a fluierat scurt. A apărut un subofițer care m-a preluat şi m-a dat în primire "țiganului" care m-a băgat în celulă. Câteva zile nu m-a mai chemat nimeni.

Într-o dimineață, am auzit uşile celulelor deschizându-se pe rând şi nişte glasuri ale căror vorbe nu se puteau desluşi fiind rostite încet. Cum spuneam, celula noastră era ultima, aşa c-am avut timp să ne dăm seama că era o inspecție. Când s-a deschis uşa, în cadrul ei a apărut Bronz. Tovărăşii mei de celulă au sărit în picioare. Dintr-o pornire inexplicabilă rațional, eu am rămas întins pe scândura priciului. «Ce-i, Felix, de ce nu te ridici?» «Nu mă simt bine, domnule căpitan! » «Daa? Aici o să-ți putrezească oasele, banditule!» «Nici o pagubă, domnule! » A trântit uşa, înjurând printre dinți.

S-au mai scurs câteva zile. Într-o dimineață, "țiganul" m-a scos din celulă şi m-a dus spre un coridor, care se deschidea între două corpuri de clădire de pe latura opusă. Celula mea fiind ultima, în fundul culoarului în care nu ajungea aproape deloc lumina zilei, era mai tot timpul în semiobscuritate, fiind luminată doar de un bec chior care nu se stingea nici ziua, nici noaptea. Când m-am trezit în curtea invadată de lumină, am fost realmente orbit de soarele care-mi cădea direct în față. M-am împiedecat de un burlan pe care nu l-am văzut şi m-am întins cât eram de lung pe trotuarul de beton.

Luat prin surprindere, "țiganul" care mergea lângă mine, fără să mă țină însă de braț cum era obiceiul, s-a aplecat să mă ridice, în timp ce un alt slujbaş al instituției, aflat în cadrul uşii unui birou, se prăpădea de râs. Dându-şi seama că e privit, însoțitorul meu s-a oprit din gestul firesc, acela de a ajuta un om căzut, mulțumindu-se să mă întrebe în şoaptă: «Te-ai lovit?» Am făcut semn din cap că nu. M-a băgat într-o sală de baie prevăzută cu cadă şi duş şi mi-a spus: «Dezbracă-te şi spală-te. Fă economie la apă caldă că nu e prea multă» A ieşit apoi şi s-a întors după câteva clipe ținând în mână, spre marea mea surpriză, micuțul meu rucsac, cel cu care plecam în excursii. Am înțeles dintr-o dată că mama aflase despre soarta mea. M-a cuprins emoția, inima a început să-mi bată mai tare şi mai repede. În rucsac se aflau două cămăşi, chiloți, ciorapi, un săpun (care mirosea frumos) şi... culmea, o periuță de dinți şi-un tub de pastă. L-am întrebat pe paznicul meu ce să fac cu rufele murdare? Mi-a zis c-ar fi bine să le spăl şi să le păstrez, ceea ce am şi făcut, deşi spălatul a fost un simulacru jalnic. Le-am luat ude în celulă. Înainte de a ieşi din baie, profitând de faptul că eram singuri, l-am întrebat în şoaptă: «L-ai cunoscut pe tata?» A încuviințat din cap. Asta a fost tot.

Rufele n-au apucat să se usuce. O oră mai târziu, am fost îmbarcat, împreună cu alți 15 (habar n-aveam că "recolta" era aşa de bogată) într-o dubă închisă ermetic (avea doar o răsuflătoare, cu un fel de ventilator în tavan) şi porniți într-o direcție necunoscută. Nu vedeam nimic şi după vreo jumătate de oră de mers tabla se încinsese atât de tare încât apa a început să şiroiască pe noi. Ne-am dezbrăcat în chiloți, dar căldura era atât de mare şi lipsa de aer atât de cumplită încât când am ajuns la destinație, după vreo 3 ore de mers hurducat, la

deschiderea uşii, gardienii care ne însoţeau au avut un şoc: 16 trupuri zăceau leşinate (sau aproape) trântite pe banchetele de lemn sau direct pe podeaua acoperită cu două degete de apă scursă din trupurile noastre. Ne-au târât, împleticindu-ne, jos şi ne-au lăsat să zăcem câteva minute pe iarbă. Unul din ei, vrând să pară hâtru, ne zise: «Bă, credeam c-aţi murit şi n-o să aibă *trebunalu'* ce judeca.» Eram la închisoarea G.!

A apărut un gardian cu o listă. Am fost strigat şi, împreună cu alţi 4 dintre noii veniţi, am fost conduşi într-un spaţiu izolat de curtea mare a închisorii (mănăstirii) printr-un gard din scânduri. Pe latura din dreapta a curţii create cu ajutorul gardului se afla o construcţie cu un singur nivel, lungă de vreo 30 de metri, cu mai multe uşi şi ferestre situate la distanţe egale (cred că în total erau 6 uşi, adică tot atâtea încăperi). Pe latura din stânga, într-un colţ, o altă construcţie mai mică adăpostea, cred, un closet, (în aceeaşi zi aveam să mă conving că nu mă înşelasem.) Clădirile erau vopsite în alb (văruite), iar uşile în verde închis.

Am fost băgaţi în prima cameră, cea din extrema stângă. În cameră se ajungea printr-un antreu, separat cu uşă de încăperea propriu-zisă. În antreu, într-un colţ, un ciubăr mare, urât mirositor, reprezenta celebra "tinetă". Camera, dreptunghiulară, cu dimensiunile aproximative de 5 x 7 m., avea pe 3 laturi priciuri din scândură acoperite cu nişte rogojini uzate. Nici o saltea, nici o pătură, nici o pernă! Vreo 25 de oameni, care trântiţi pe priciuri, care în picioare, în grupuri de câte 2 – 3, şi-au întors brusc capetele să vadă cine erau noii "colegi". Ne-am căutat câte-un loc pe priciuri. Eu m-am nimerit lângă un bărbat înalt, cu ochelari, îmbrăcat în negru, care mi-a făcut loc, cu bunăvoinţă, lângă el. Era un preot catolic, părintele Leopold N. Ceilalţi, o lume pestriţă, cu reprezentanţi din aproape toate clasele sociale, cum aveam să aflu ceva mai târziu.

N-apucasem bine să dau mâna cu toată lumea şi să răspund întrebărilor obişnuite adresate noilor veniţi (de când eşti arestat? Ce mai e nou pe-afară? Ce se mai aude cu americanii?) că un gardian, cu o listă în mână, ne strigă pe cei 5 proaspăt sosiţi şi ne duse într-o clădire unde se aflau birourile administraţiei, lăsându-ne să aşteptăm în faţa unei uşi închise pe care scria: "Grefă".

După câteva clipe ne introduse în încăperea unde lucrau, printre maldăre de dosare, un bărbat de vreo 50 de ani, solid, cu o burtă proeminentă şi o mustaţă stufoasă, îmbrăcat în uniformă de gardian şi o femeie de vreo 30 de ani, slabă ca o scândură, cu o pieptănătură caraghioasă (un ciuf de păr ridicat în vârful capului), în "ţivil". Avea nişte ochi mari de viţică, pe o faţă în care pomeţii ieşeau mult în evidenţă, gata să spargă pielea gălbejită a feţei, cu nişte buze atât de subţiri că, dacă n-ar fi fost puse în evidenţă de un strat gros de ruj, ar fi putut trece drept marginile unei tăieturi de cuţit. Ne chema câte unul şi ne completa o fişă de încarcerare în josul căreia era un spaţiu pentru amprentele digitale, în timp ce ne punea să "cântăm la pian", cum zicea ea, crezându-se nostimă şi originală, îşi însoţea mişcările automate ale mâinilor (care prindeau pe rând degetele noastre, nedeprinse cu asemenea treabă, le aducea deasupra unei tuşiere, după care le apăsa pe fişa de carton imprimându-le o mişcare de rotaţie în jurul axei longitudinale a degetului, astfel încât urma lăsată să fie cât mai clară) cu scurte comentarii sau cu întrebări, în majoritate stupide.

Mă uitam la ea, într-un fel amuzat, fiindcă era prima femeie pe care-o vedeam după trei luni de celulă şi, cu toate că era urâtă (se întorsese în profil şi nasul ei lung şi ascuțit împungea aerul ca trompa unui țânțar), eram într-o dispoziție fastă, poate şi pentru că scăpasem de anchetă şi mă aflam, din nou, printre oameni. Ce-o fi fost în capul meu, ce m-o fi apucat să glumesc cu ea? Când mi-a venit rândul, uitându-se la mine cu o privire total inexpresivă, în timp ce-mi manevra degetele, mă întrebă cu vocea ei ascuțită, cu inflexiuni de pilă frecată pe o lamă de oțel: « Şi tu, atât de tânăr, cine te-a pus să te-apuci de prostii?» N-am ce face şi-i răspund cu celebrele vorbe ale lui Don Rodrigue: « Je suis jeune, il est vrai ; mais aux âmes bien nées / La valeur n'attend point le nombre des années. »[1]

O văd că holbează ochii ieşiți din orbite la mine, cuprinsă brusc de o furie isterică: « Ce, îți bați joc de mine, burghez nenorocit? Ăi fi unul din ăia care au crescut cu guvernantă, care te-a învățat de mic nemțeşte (sic!) în timp ce eu n-aveam ce mânca? » Şi dă-i cu clasa muncitoare şi cu copilăria ei chinuită, că la început, pentru câtevaclipe, mi-a fost ruşine, chiar, de nesăbuința mea şi dacă mi-ar mai fi lăsat timp să-i răspund aş fi încercat, poate, vreun fel de scuză. Dar individa se ambala din ce în ce, cuprinsă evident de o criză de isterie, încât n-am mai putut deschide gura. Şi în final, făcând aproape spume la gură, îmi strigă (efectiv): «Pân-aici v-a fost, bandiți nenorociți! Clasa muncitoare ştie cum să vă dea ceea ce meritați. S-a terminat pentru totdeauna cu burghezo-moşierimea! »

Era peste puterile mele! Să mă facă bandit aschimodia asta incultă, care era o simplă conțopistă într-un birou de puşcărie nenorocită, era prea de tot. Nici nu ştiu cum mi-au ieşit din gură cuvintele: « Nu fi aşa de sigură cucoană! Ca mâine vin americanii şi nu te văd prea bine.» A, merita să fie văzut spectacolul! A dat ochii peste cap, parcă o scuturau o sută de draci, aproape că nu mai putea să respire: «Luați-l de-aici pe criminalul ăsta, afară, afară...» Colegul ei de birou, evident amuzat, râdea (discret) pe sub mustață. Fiindcă ea nu apucase să-mi ia toate amprentele (se trântise pe un scaun şi părea că-şi dă duhul, îşi făcea vânt cu un dosar), a venit el şi-a terminat treaba cu o nedisimulată simpatie, pe care-o desluşeam în felul cum îmi strângea degetele. Doamne, ce s-au mai amuzat colegii de cameră când cei ce fuseseră de față la toată tărăşenia le-au povestit, mai ales treaba cu americanii.

Zilele petrecute în camera l au fost plăcute (dacă se poate vorbi de plăcere în condițiile acelea. În definitiv, oricât de mare ar fi mizeria, se poate stabili o gradație a acesteia şi, prin comparație, te poți trezi fericit dacă ai, să zicem, posibilitatea să te speli. De câte ori mă gândesc la asta, îmi vine în minte povestea cu evreul ăla necăjit, cu mulți copii şi-o singură odaie care, excedat de mizerie, se duce la rabin să ceară un sfat. Rabinul îl îndeamnă să bage în casă găina, apoi gâscă, capra şi tot aşa. Povestea e prea cunoscută ca s-o mai înşir aici, dar morala ei este - mai ales în condițiile de față - de un mare şi tragic adevăr.)

Camera era destul de spațioasă şi avea o fereastră mare, cu vedere spre miazăzi, prin care lumina zilei se revărsa, cu dărnicie, peste noi. Un prim motiv de bucurie după bezna în care stătusem la Securitate! Un altul consta în faptul că nu eram înghesuiți. Aveam loc berechet pe priciuri (mă rog, vreau să spun că puteam dormi pe spate,ne puteam răsuci fără să fie nevoie s-o facem toți deodată). Dar cel mai important, în acele momente, mi s-a părut cercul acela de oameni atât de diferiți, fiecare cu povestea lui, una mai interesantă decât alta.

Doamne, cum aş vrea să le-nşir pe toate, fiindcă ar reprezenta filele unei cărţi de istorie de nepreţuit pentru oricine ar vrea să afle cum s-a instaurat puterea "populară". Un şir nesfârşit de fărădelegi, abuzuri sau de-a dreptul crime. Din păcate n-am loc. Cântăresc în minte, înainte de a-l aşterne în acest caiet, fiecare gând, încercând să reţin doar esenţialul. Se vor găsi, nădăjduiesc, destui cronicari cinstiţi şi obiectivi care să facă acest demers pentru generaţiile viitoare.

Marea mea şansă a fost să mă nimeresc de la început lângă părintele Leopold. Ce om extraordinar! Era cu exact 11 ani mai mare ca mine (amândoi născuţi în ianuarie, la diferenţă de-o zi.). De loc din Cernăuţi, dintr-o familie de nemţi care se refugiaseră o dată cu trupele germane, fusese trimis să-şi desăvârşească studiile teologice la Roma, la celebrul colegiu "De propaganda fide". Terminase în 1946 cu "Magna summa cum laudae et specialissime mentione", o distincţie care se acordă cam o dată la 10 ani. Pentru acest rezultat de excepţie fusese primit de Pius al XII-lea, de la care primise binecuvântarea şi sarcina de a se întoarce în România, unde se ştia deja că biserica va fi supusă la grele încercări. Aş mai remarca doar faptul că vorbea 11 limbi şi pe deasupra era de o erudiţie ieşită din comun.

Era un bărbat înalt şi voinic, poate uşor supraponderal în condiţii normale. Aici, cu regimul alimentar redus la limita de supravieţuire, slăbise şi pieile îi cam atârnau. Pe cât era de mare, pe-atâta era de blând, gata în orice moment să ajute cu o vorbă bună, cu o îmbărbătare sau chiar cu porţia lui de mâncare în zilele când postea. Dar ceea ce impresiona şi determina un respect uşor de citit pe toate chipurile era nepământeasca lui credinţă. Fiecare gest, fiecare vorbă îşi aveau sursa într-o incomensurabilă dragoste de aproapele. Figura lui, cu faţa mare şi rotundă ca o lună plină, era veşnic luminată de un zâmbet serafic, iar din spatele ochelarilor doi ochi mari, albaştri, teînvăluiau cu o privire limpede şi blândă. Cel ce i se adresa, cerându-i un sfat sau o informaţie (toată lumea înţelesese că e o adevărată enciclopedie, chiar şi în probleme laice), simţea pe loc temperatura înaltă la care se consuma existenţa acestui personaj de excepţie, care lăsa impresia că trăieşte exclusiv pentru semenii lui. Ai fi zis că omul acesta nu vrea nimic pentru el, că singura lui raţiune de a exista era aceea de a fi de folos celor din jur.

E de prisos să spun altceva decât că, în cele trei săptămâni cât am locuit la camera 1, am trăit sub vraja unei prietenii totale, înfiripate din primele ore, după primul schimb de informaţii. Dacă astăzi sunt calm, liniştit şi împăcat cu destinul acesta tragic (chiar dacă mai am momente de slăbiciune, din fericire din ce în ce mai rare), totul se datorează părintelui Leopold, care mi-a luminat drumul spre Câmpiile Elizee. Din momentul în care a aflat povestea mea nenorocită şi a înţeles că firul vieţii mele va fi rupt în scurtă vreme, şi-a dedicat tot timpul încălzirii sufletului meu înfrigurat de griji şi de spaime, picurând cu pasiune şi răbdare liniştea, pacea şi speranţa.

Refac acum în minte traseele uluitoare pe care m-a purtat spiritul neobosit al noului meu prieten. Într-o permanentă stare de excitaţie, pedant în demonstraţii până la ultimele detalii, atunci când eram pe terenul controlat de raţiune, plin de umor şi de un simţ al măsurii bine dozat, dublat de un entuziasm molipsitor, când depăşeam limitelecunoaşterii şi eram obligaţi să navigam pe apele metafizicii, se dăruia în întregime operei de câştigare şi îndrumare a

sufletului meu şovăielnic pe căile Domnului. Crescut întrucâtva "normal" în ce priveşte credința (acasă şi la şcoală participam alături de ceilalți la toate acțiunile religioase, mergeam cu şcoala la biserică, ne spovedeam şi ne împărtăşeam în Săptămâna Mare), nu fusesem confruntat - tânăr fiind - cu marile probleme şi spaime ale existenței, dar nici nu fusesem ocolit (în special datorită lecturilor mele) de întrebările fundamentale ale filozofiei, de toate îndoielile care derivă din acestea. Nu m-am sfiit să-mi deschid inima şi să-i vorbesc despre toate astea, despre fascinația pe care o exercitaseră asupră-mi lecturile din Descartes, Voltaire, Spinoza, Feuerbach sau Nietzsche. Mă gândeam, în înfumurarea mea juvenilă, că voi reuşi să-l "încui" cu multiplele mele lecturi filozofice, sau cu diversele îndoieli pe care ştiința (în special recent, de când "materialismul" devenise filozofia oficială) le presăra peste tot în calea credinței. Sărmanul de mine! Fiecare frază de-a mea era puricată, fiecare idee, preluată de la unul sau altul din filozofi, era analizată, dezvoltată, completată şi combătută cu vigoare şi convingere, făcându-mă să înțeleg că eram un pigmeu înzestrat cu un pospai de cultură filozofică. Ei da, el era cu-adevărat acasă pe acest teren atât de accidentat.

După lungi şi fascinante discuții pe aceste teme mi-a spus: «Dragă Felix, te rog să-mi dai crezare. Timp de 3 ani la Roma n-am făcut altceva decât să mă cufund, cu încrâncenare, în lecturi pasionante din operele tuturor filozofilor creştini sau atei. Am fost, la rându-mi, torturat de întrebări şi de îndoieli. O minte omenească, oricât decuprinzătoare ar fi, n-o poate scoate la capăt dacă se mărgineşte la ceea ce îi dezvăluie simțurile şi rațiunea. Aşa cum spunea, pe bună dreptate, Anselm din Canterbury, "Nu aş putea niciodată să înțeleg dacă nu aş crede." În acelaşi sens, ideile lui Toma d'Aquino mi-au adus liniştea. E bine (e chiar necesar) să cercetezi, dar credința trebuie să se afle mereu cu un pas înaintea rațiunii. Altminteri, asemenea lui Nietzsche, sfârşeşti în nebunie.»

Eram uluit de vastele şi profundele lui cunoştințe din domenii care țin mai degrabă de ştiințele exacte şi chiar mi-am exprimat mirarea în legătură cu aceasta, dar mi-a explicat că altfel nu se poate în munca lui de "culegător de suflete". Dacă pentru o femeie simplă, de la țară, argumentele credinței sunt suficiente, când dai peste un ominstruit, frământat de îndoieli, trebuie să poți împinge demonstrația pe tărâmurile ştiinței, cât de departe te țin puterile. Văzând câtă pasiune pune în discursul lui i-am zis, în glumă: «Părinte, cred că primeşti comision serios pentru fiecare suflet câştigat.» A râs senin şi mi-a spus că mărimea "comisionului" depinde de dificultatea "cazului". Vorbind serios, mi-a mărturisit că satisfacția lui e cu atât mai mare cu cât reuşeşte să câştige un suflet mai îndărătnic.

În ce mă priveşte, n-a avut prea mult de lucru, eu aflându-mă pe direcția bună, având doar unele nelămuriri inofensive. Nu înțelegeam de ce, dacă omul e făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, poate eşua atât de dramatic (în unele cazuri), de ce lumea e sfâşiată de conflicte şi drame la tot pasul. Cu umorul pe care i l-am descoperit dinprimele momente ale cunoştinței noastre a încercat să mă facă să văd cum ar arăta o lume în care toate ființele ar fi angelice, unde totul ar curge lin, fără conflicte, unipolar, monoton. Recunosc că nu mi s-a părut prea atrăgătoare. Probabil, Dumnezeu a ales acest punct din Univers pentru a experimenta această minune care este viața organică, făcându-l pe om stăpân, înzestrat cu inteligență şi cu o fărâmă de divinitate, într-o lume bipolară în toate (fiecare element, fiecare fenomen având contrariul

său, aşa cum bine a observat Hegel), punându-l permanent în situaţia de a alege, după ce i-au fost trasate căile, fixate jaloanele şi luminat capătul drumului.

Trebuie să recunoaştem că experimentul e interesant. Porniţi în cursă ca nişte sportivi cu şanse aproximativ egale (la urma urmei, până la un punct, Rousseau are dreptate că omul se naşte bun), deşi marcajele sunt clare, unii dintre participanţii la cros se pierd, se rătăcesc, aleg traseele cele mai simple (deşi li se arată că ele nu duc în direcţia bună) şi sunt destul de puţini cei care se-ncumetă să urce "Muntele Măslinilor" pentru a ajunge la lumina promisă. Experimentul e în plină desfăşurare. E greu de prevăzut cum se va termina. Cu siguranţă, Atotputernicul va interveni, ca şi în alte rânduri, când oamenii, depăşindu-şi condiţia, vor aduce lumea pe marginea prăpastiei. Cu înţelegerea noastră mărginită noi nu putem desluşi şi pricepe multe din lucrările Domnului şi în primul rând starea de totală incertitudine în care ne consumăm această existenţă efemeră. De ce nu ni se dă nici un semn despre ce ne aşteaptă dincolo de hotarul morţii? De ce suntem ţinuţi în beznă (zic unii)? Nimic mai neadevărat! Totul se limpezeşte în momentul în care credinţa devine mai puternică decât raţiunea. Cel ce vrea să-şi trăiască această clipă desprinsă din eternitate ca pe o experienţă unică, determinată şi supusă unui trup nevolnic, dominat de senzaţii, supus morţii cu fiecare celulă din care e alcătuit, crezând că totul se reduce la combinaţia aleatorie a unor elemente materiale, că totul se sfârşeşte odată cu moartea acestora, se va trezi în momentul sfârşitului inexorabil singur şi disperat.

După îndelungi şi fascinante discuţii, la capătul cărora strecurasem totuşi o undă de îndoială privind o posibilă existenţă independentă a sufletului care, pentru mulţi, pare legat necondiţionat de trupul muritor, părintele Leopold a încheiat aproximativ în următorii termeni: « Felix, tu eşti un băiat prea deştept ca să nu-ţi dai seama că am şi eu propriile-mi nelinişti, mai mari sau mai mici, după caz. La capătul unor îndelungi frământări mi-am zis, totuşi, că nu se poate ca toată această minune care e Universul (e destul să te gândeşti doar la dimensiunile, atâta cât se cunosc, ale acestuia ca să te pierzi), că frumuseţea unui colţ de natură sau a unui chip de fată, dar mai ales sublimul sufletului şi minţii omeneşti, să fie rodul unei pure întâmplări, lipsite de finalitate. Nu se poate. Ar fi păcat! Şi dacă raţiunea nu-mi aduce liniştea şi speranţa, atunci nu-mi rămâne decât să mă las călăuzit de credinţă. Şi câtă vreme mă las dus pe aripile ei, nu ştiu nici de spaime şi nici de deznădejde. Trebuie doar, din când în când, să zicasemeni tatălui copilului stăpânit de duhuri şi vindecat de Isus: "Cred, Doamne, ajută necredinţei mele!"»

Nu m-am putut abţine, totuşi, să nu-l întreb dacă socoate biserica Romei, în slujba căreia se află, mai presus de celelalte şi cum trebuie să-i socotim pe toţi cei care cred în altceva decât creştinii. « Cum să-i socotim, prietene, decât ca pe copiii Domnului care l-au descoperit pe alte căi. Dumnezeu e unul singur şi nu e altceva decât IUBIREA! "*Gott ist die Liebe!*"[2] scrie pe frontispiciul multor catedrale gotice. Cine înţelege acest adevăr simplu e salvat. Cât despre biserici, atâta vreme cât ele împlinesc cuvântul Domnului, orice comparaţie şi încercare de ierarhizare e lipsită de sens, un astfel de demers ţinând de firea meschină a oamenilor.»

Apoi într-o dimineaţă mi-a spus că s-a gândit la mine în câteva ceasuri de nesomn şi s-a

rugat pentru ca sufletul meu să-şi găsească tăria de a trece cu bine încercările care-l aşteaptă. Mi-a spus că nu-şi face griji pentru mântuirea mea, fiind convins, după toate câte am povestit despre mine, că locul meu e "rezervat" undeva la dreapta Tatălui. Grija lui cea mare era legată de săptămânile, lunile (cine ştie?) care vor urma, când mă voi afla singur cu gândurile, cu întrebările, cu spaimele mele. Înainte de toate a încercat să mă convingă că nu durata vieții este importantă ci felul, temperatura la care ți-o trăieşti. Poți, într-o existență scurtă, să-ți întăreşti sufletul în focul încercărilor de tot felul, călăuzit de învățăturile moralei, să cunoşti dragostea, să învingi ura, să "arzi" lăsând o urmă inconfundabilă şi să te înfățişezi senin, cu sufletul în palmă, la picioarele Tatălui ceresc. Sau poți să te târâi ca o râmă, o viață întreagă, lungă şi la sfârşit să te agăți cu disperare de fiecare clipă pe care un trup nevolnic şi, de cele mai multe ori, decrepit o mai poale smulge eternității. Fericiți sunt cei care înțeleg ca această viață pământească e un scurt interludiu, o experiență care poate fi interesantă, dar care are menirea să-ți deschidă, sau nu, uşa către adevăratul rost al vieții celei veşnice. Cum altfel decât ca un semn de nespusă dragoste trebuie înțeleasă chemarea în Cer a atâtor ființe imaculate, atâția copii şi oameni tineri? Nu e decât grija Tatălui ceresc pentru cei pe care îi iubeşte în mod deosebit şi pe care vrea să-i scutească de ispitele şiîncercările unei vieți care i-ar putea sminti şi împinge într-o fundătură.

Bunul părinte Leopold! Cu câtă ardoare încerca să mă pregătească, să mă convingă că trebuie să mă consider un ales al Domnului, dacă se va nimeri să fiu ucis de Armaghedon. Dar cu toată argumentația şi pasiunea pe care le punea în pledoaria lui, chiar dacă eram de acord că trebuie să înfrunt cu demnitate şi curaj un asemeneaposibil sfârşit, nu mă puteam împăca cu ideea că brusc trebuia să mă despart de toate şi, mai ales, de... Nicole. Cu priceperea şi sensibilitatea lui deosebite, înțelegea frământările mele şi cu răbdare, cu dragoste şi căldură încerca să-mi aducă liniştea.

« Mai presus de toate, dragă prietene, aş vrea să-ți ofer cel mai bun remediu la orice spaimă sau durere. E un remediu pe care eu însumi l-am încercat şi care, până acum, nu m-a dezamăgit niciodată. Când simți că te părăsesc puterile spune un "Ave Maria!" Poate în asta să fie ceva special la noi catolicii, acest cult deosebit pe care-l avem pentru Sfânta Fecioară. E-atât de simplu şi-atât de la-ndemână! Îndreaptă-te cu gândul la Ea, Maica cerească, spune fără întrerupere cuvintele acestei rugăciuni simple şi sublime şi vei trece cu bine peste toate încercările. Asta te va ajuta să-i priveşti cu demnitate şi curaj în ochi pe călăii tăi.»

Câtă ardoare neîntreruptă a pus bunul părinte în opera de împăcare a sufletului meu, tot timpul cât am împărțit cu el scândura tare a priciului! În cele din urmă, când după aproape 3 săptămâni de discuții şi rugăciune, tânărul care intrase destul de confuz şi speriat în camera 1 era, acum, mult mai calm şi mai puternic, mi-am dat seama că "generalul" Eugenio Pacelli[3] avea în persoana părintelui Leopold, pe aceste meleaguri greu încercate, nu doar un ostaş destoinic, ci un adevărat apostol. Mulțumesc părinte Leopold!

La vreo două săptămâni de când fusesem adus la G., într-o zi pe la prânz, gardianul m-a chemat pe mine şi pe încă doi, ne-a dus într-o încăpere cu nişte duşuri (cu apă rece) şi ne-a lăsat să ne spălăm în voie. Doamne ce fericire! Pe urmă ne-a dat pe mâna unui frizer care ne-

a bărbierit (la mine nu prea avea ce) şi ne-a tuns zero. Ceilalţi erau tare nenorociţi, dar nu şi eu. În ce mă priveşte, până de curând (sfârşitul clasei a VI-a), fusesem mereu tuns, aşa că eram obişnuit. Ba, ca să spun drept, în condiţiile mizerabile de igienă din închisoare, mă simţeam mai bine aşa. Gardianul ne-a anunţat că a doua zi vom fi duşi la tribunal, aşa că să încercăm să ne punem ţinuta în ordine. Aveam o cămaşă încă neîmbrăcată şi, cu un pic de efort, aş putea spune că arătam, în felul meu, elegant. Când am fost scoşi din cameră pentru a merge la proces, toţi ne-au urat succes, iar părintele Leopold m-a îmbrăţişat şi m-a asigurat că se va ruga toată ziua pentru mine şi pentru ceilalţi.

Când am văzut clădirea în care funcţiona Tribunalul Militar şi, mai ales, sala de judecată, am tresărit, cuprins de emoţie şi amintiri. Aici funcţiona în anii războiului postul de radio teritorial şi aici, în sala asta chiar, cântasem la un concert de colinde în corul liceului nostru, ba mai mult, fusesem chiar solist. Când am ajuns noi, sala era goală. Am fost duşi într-o încăpere mai mica şi aşezaţi, sub pază severă, pe nişte bănci. Mai erau încă 6, dintr-o altă cameră, care constituiau un lot. În timp ce aşteptam, a apărut, întovărăşit de un gardian, un bătrânel, îmbrăcat într-un costum negru, cam lustruit, cu vestă, cu ochelari groşi prinşi într-o ramă neagră, cu nişte urechi mari, clăpăuge. «Cine e Domnul Sl.?» M-am ridicat, puţin surprins şi m-am îndreptat într-un colţ al încăperii unde mă chema gardianul. Aşa am aflat că domnul în negru era avocatul din oficiu, în grija căruia fusese repartizată soarta mea, că cel pe care îl angajase mama dezertase în ultimul moment şi că el primise dosarul abia în dimineaţa respectivă, că abia avusese timp să-l frunzărească, dar că lucrurile păreau destul de limpezi, că va fi un proces greu, dar să nu-mi pierd speranţa, că el se va strădui să obţină o sentinţă cât mai mică. Mi-a dat mâna şi m-a îmbărbătat.

Eu am fost primul dus la judecată. Când am intrat sala era aproape plină. În primul rând de scaune, la nici zece metri de boxa în care fusesem introdus, erau (Doamne, cât pe ce să leşin de emoţie!) mama, Ilinca şi Nicole. Privirea mea se lipise fascinată de feţele lor îngrijorate (mai degrabă înspăimântate) care se străduiau totuşi săzâmbească într-o încercare timidă şi disperată de îmbărbătare. Eram cu desăvârşire pierdut, tot curajul pe care mi-l impusesem pe drum se topise şi din toată sala nu vedeam decât chipurile lor dragi, lumina ochilor lor înlăcrimaţi şi speriaţi. Deşi ni se atrăsese în mod foarte sever atenţia că n-avem voie să facem nici un fel de semne, am schiţat un semn de salut, discret, printr-o aproape imperceptibilă mişcare a capului. Când a intrat completul de judecată, o altă surpriză: grefierul nu era altul decât moş Măruţă, fostul casier al liceului nostru, care avea un băiat coleg de clasă cu mine, care, bineînţeles, mă cunoştea, ba mai mult, îl cunoscuse şi pe tata încă de pe vremea când era elev. Apoi a început circul. După identificarea "oficiată", cu o voce pierdută, de moş Măruţă, a urmat interogatoriul preşedintelui, un colonel magistrat mic şi îndesat, flancat de doi ofiţeri mai tineri. Am recunoscut declaraţia dată la Securitate şi mă aşteptam ca totul să se încheie în această notă de "bună înţelegere", în care acuzatul îşi recunoaşte vinovăţia şi ei, "reprezentanţii poporului", îşi varsă mânia proletară, oricât de aspră, dar fără circ. Când însă şi-a început rechizitoriul procurorul, un colonel masiv, cu o burtă care da să spargă vestonul uniformei, cu părul rărit, aproape alb, am rămas siderat. Un incident tragic, evident, dar care n-avea nici urmă de premeditare din partea noastră, a

celor luați cu asalt, pe furiș, fără nici o somație, a fost transformat de procuror într-o acțiune organizată, pusă în slujba imperialismului anglo-american, ale căror unelte ticăloase eram noi, cei doi morți (care și-au găsit un binemeritat sfârșit!), dar mai ales eu, care în loc să-mi văd de școală, folosindu-mă de înlesnirile pe care, în mărinimia lui, Partidul, fără nici o discriminare, le pune la îndemâna tuturor cetățenilor patriei socialiste, m-am asociat clicii de moșieri, pentru a-i ajuta să-și păstreze rodul exploatării de o viață, pe spinarea bieților țărani etc. etc.

Și pentru ca mascarada să fie totală, în filipica lui rocambolescă, care avea, presupun, menirea, mai degrabă, de a dovedi atașamentul lui la orânduirea ticăloasă în slujba căreia se pusese, decât să înfiereze un act recunoscut și asumat, aduse un argument stupefiant: « Nu este întâmplător, tovarășe Președinte și onorat tribunal, că acest individ s-a aflat, cu arma în mână, alături de un vechi dușman al ideilor înălțătoare ale socialismului, cu care am avut nefericirea să fiu coleg în clasele de liceu, dar ce altă dovadă mai elocventă doriți decât faptul că tatăl acestui criminal a murit el însuși, cu arma în mână, în războiul ticălos împotriva Uniunii Sovietice. Din păcate, am fost și cu acela coleg și-mi amintesc, cu dezgust, atitudinea lor în anii imediat următori Marii Revoluții din Octombrie. Dintr-un asemenea tată nu putea ieși altceva.»

Această perorație era atât de penibilă și de deplasată încât, fără să vreau, am făcut, cu privirea, un tur al întregii săli. Mama părea îngrozită, Ilinca furioasă, iar pe chipul lui Nicole se putea desluși, fără echivoc, un profund dezgust. Președintele asculta plictisit (obișnuit, probabil, cu alte asemenea exhibiții ale vajnicului acuzator), cei doi asesori nu-și puteau ascunde uimirea, iar sărmanul moș Măruță părea atât de nenorocit, că inspira milă. În sală (abia acum am privit cu mai multă atenție la asistența destul de pestriță), era un material de studiu extrem de valoros pentru un fizionomist. De la revolta și greața prezente pe fețele celor care se aflau acolo pentru a asista la judecata unor ființe apropiate, dragi, până la o admirație tâmpă pe mutrele "figuranților" despre care aflasem că sunt aduși de Securitate (probabil) pentru a umple sălile și a-și exprima indignarea proletară.

Procurorul și-a încheiat rechizitoriul cerând tribunalului să fie necruțător cu acest dușman al poporului care s-a aflat cu arma în mână împotriva organelor populare de ordine (avea ce-avea cu cuvântul ăsta "popular" , un laitmotiv prezent în aproape fiecare frază), dintre care un luptător a fost grav rănit (atunci am aflat ce se-ntâmplase cu militarul doborât de Toader), care la anchetă a avut o atitudine sfidătoare, refuzând să coopereze cu "organele" (așa cum rezultă din referatul Securității) și în baza nu știu cărui articol (dintr-o lege specială) a cerut pedeapsa capitală. Eu am rămas calm, deoarece eram pregătit (din discuțiile cu părintele Leopold și cu alții din camera 1) pentru un astfel de rechizitoriu. Doar biata mama se albise și cred că puțin a lipsit să nu leșine. I-am zâmbit, senin, sperând să-i dau curaj.

A urmat cuvântul apărării. Bătrânul avocat, deși din oficiu și fără să fi avut timpul necesar pentru o pregătire temeinică, a pledat destul de convingător, încercând să demonstreze că asocierea mea la rezistența armată a celor doi bărbați Cantemir fusese absolut întâmplătoare și că din nici un document nu rezultă caracterul premeditat al acțiunii. Că, în plus, contribuția mea era una derizorie, câteva focuri trase cu o armă de salon, care nu

au atins pe nimeni, deoarece nici o expertiză balistică nu demonstra că vreunul din gloanţele trase de mine ar fi atins pe cineva. Mă uitam la preşedintele evident plictisit, cu gândul în altă parte, deoarece se uita mereu la ceas, total insensibil la argumentele avocatului (cine mai stătea s-asculte o pledoarie, oricât de solidă, când, de câtăva vreme, procesele acestea erau nişte parodii jalnice, menite să dea doar o aparenţă de legalitate unor sentinţe hotărâte în birourile macabre ale Securităţii?) şi la fel de insensibil la soarta tânărului din boxă.

Singurul lucru care mă umplea de indignare era faptul că pentru asemenea simulacru de proces se găseau magistraţi de carieră, educaţi în şcolile "burgheze", care se pretau, din motive pe care nu le puteam nicicum înţelege, la această mascaradă jalnică. Avocatul şi-a încheiat discursul cu rugămintea de a se ţine cont de tinereţea inculpatului, de faptul că ar mai putea fi recuperat pentru societate, şi din aceste motive a cerut circumstanţe atenuante şi schimbarea încadrării într-un alt articol de lege, care prevedea o pedeapsă cuprinsă între 15 şi 25 de ani muncă silnică. Ce fericire! Plictisit, şi evident grăbit, preşedintele mi-a acordat ultimul cuvânt.

Ştiam, din discuţiile purtate în cameră, cum decurge un proces şi eram, într-un fel, pregătit pentru acest moment. Am spus, aproximativ, următoarele: « Spre deosebire de Dl. Procuror, care vede în incidentul de la Costoaia o acţiune organizată, inspirată de forţele imperialiste anglo-americane, domnul avocat a relevat adevărata faţă a lucrurilor şi anume faptul că prezenţa mea acolo în seara zilei de 26 aprilie 1949 a fost absolut întâmplătoare. În mod normal, ar fi trebuit să plec cu o zi mai devreme, o dată cu mama şi cu sora mea. Ceea ce nu ştie domnul avocat (dar n-are nici o vină pentru asta) e că dacă lucrurile s-ar fi petrecut altfel, dacă atacul forţelor de securitate ne-ar fi lăsat timp să reflectăm, să decidem lucid şi fără grabă, hotărârea mea ar fi fost aceeaşi, adică m-aş fi alăturat fără să ezit unor prieteni în a căror casă am petrecut unele dintre cele mai frumoase zile din scurta mea existenţă, prieteni care se aflau în mare nevoie şi primejdie.

Domnul procuror vă cere să vă pronunţaţi pentru pedeapsa capitală. Va fi surprins să afle că mă aşteptam la aceasta şi că sufletul meu e pregătit pentru marea călătorie. Nu cred că e o tragedie atât de mare sa părăseşti o lume în care dragostea de ţară şi prieteniile din anii copilăriei nu mai au nici o valoare, ba sunt chiar terfelite. N-am decât un mare, imens regret: că prin sfârşitul abrupt al destinului meu aduc o mare şi nemeritată suferinţă unor fiinţe pe care le iubesc mai mult decât propria-mi viaţă. » Am rostit ultimele cuvinte cu o voce tremurată, sub imperiul unei emoţii greu de stăpânit. Simţeam că daca situaţia se prelungeşte voi izbucni în plâns şi voi rata acest prilejdeosebit de a-i umili pe aceşti magistraţi de operetă. Din fericire m-am putut stăpâni.

M-am uitat la cele trei femei care păreau transfigurate, cu ochii şiroind de lacrimi şi pentru o clipă mi s-a părut că am în faţa mea imaginea îndurerată a Maicii Domnului şi a suratelor ei, la piciorul crucii de pe Golgota. În sală era o tăcere de mormânt. Pe toate feţele se citea o încordare dramatică, până şi preşedintele îşi ieşise din apatia din timpul dezbaterilor. Pe obrazul lui moş Māruţă două şiruri de lacrimi îşi croiau drum printre ridurile chipului acesta, care văzuse atâtea la viaţa lui.

Şedinţa s-a încheiat destul de precipitat. Înainte de a fi scos din sală, avocatul, vădit

emoționat și el, s-a apropiat de boxă și mi-a întins o hârtie cerându-mi s-o semnez. Era o cerere de recurs. Apoi mi-a întins o a doua hârtie, albă. « Știi, pentru cazul când se va da sentința capitală, există, aproape sigur, posibilitatea unei grațieri.Semnează hârtia. Cererea o fac eu mai târziu, dacă va fi cazul. » Am refuzat. A încercat să insiste, dar i-am explicat că nu accept clemența unor indivizi pentru care n-am nici un pic de respect. În tot acest timp privirea mea nu se dezlipise de fețele ființelor dragi care rămăseseră împietrite pe scaunele lor, trei mici statui ale deznădejdii. Această ultimă imagine mă urmărește de-atunci în toate coșmarurile nopților cu somn tresărit, dar și ziua când visez cu ochii deschiși.

După două zile am fost dus din nou la grefa unde aceeași individă insipidă, cu un zâmbet malefic și nedisimulată satisfacție, mi-a citit sentința de condamnare la moarte. Eram foarte calm (veneam tocmai după o discuție cu părintele Leopold) și-am primit sentința cu gravitate, dar senin. În prostia ei, cu sufletul ei mărunt de gânganie incapabilă să-și depășească ranchiunele, madam Grosu (aflasem între timp cum o cheamă) nu s-a putut abține să nu-mi arunce, rânjind, întrebarea: « Ei, o să vină americanii să te scape? » M-am uitat la ea cu milă.

Mi-au venit în minte cuvintele lui Hus privind la bătrânica nevoiașă care se străduia să întețească focul rugului ce avea să-l ardă pe "eretic"[4]. Dar dacă gestul bătrânei își avea, cumva, explicația într-o prost înțeleasă dragoste de Dumnezeu, răutatea pațachinei din fata mea venea, cu siguranță, din îndemnul lui Belzebut. M-am uitat la ea cu detașarea omului care începea să se desprindă de mizeriile unei lumi care-si pierduse busola și i-am spus calm, cu profundă convingere: « Dumnezeu să te ierte, doamnă! » A rămas fără grai, cu ochii mari deschiși, sub imperiul unei profunde surprize și, poate, a unei urme de căință.

Pe drumul de întoarcere gardianul mi-a spus că, o dată ajuns în cameră, să-mi strâng imediat lucrurile. Abia am apucat să le spun tovarășilor de suferință sentința (la care ne așteptam cu toții) și să-mi iau, în grabă, rămas bun. Părintele Leopold, profund emoționat (cum nu-l mai văzusem), cu ochii în lacrimi, m-a îmbrățișat, m-a sărutat pe amândoi obrajii și strângându-mi mâna într-un ultim gest de despărțire mi-a șoptit: « Nu uita de "Ave Maria"! »

Am fost dus la fierărie unde un deținut de drept comun mi-a nituit la picioare două brățări din fier, de care era legat un lanț gros și greu. Am străbătut cele câteva sute de metri până la noua mea "locuință" cu dificultate, nefiind obișnuit cu pasul limitat de scurtimea lanțului, cu greutatea acestuia, dar, mai ales, cu zornăiala fierului izbit de pietrele de pe drumul Golgotei mele. Era ora prânzului, un soare strălucitor și arzător, aproape de Zenit, mă lovea în creștetul descoperit și-mi încălzea trupul lipsit îndelung de lumina și căldura astrului dătător de viață. Bietul meu suflet, zdruncinat de câte se întâmplaseră în ultima jumătate de oră, se chircise speriat undeva în coșul pieptului. Dar aceeași forță care mă sprijinise și în înfruntarea cu Davidsohn și cu Bronz m-a făcut să-mi îndrept spinarea, să-mi ridic fruntea semeț și să pășesc, oarecum mândru, spre următorul popas de pe acest drum fără întoarcere. În fața ușii mă aștepta Cărăbuș.

Iată-ne oarecum la zi. Am condensat în aceste câteva zeci de pagini toată viața mea trecută. După cum ați văzut, n-a fost cine știe ce.

Note

1. *"Sunt tânăr, e-adevărat, dar pentru sufletele alese / valoarea nu ține cont de numărul anilor!" ("Cidul" de P. Corneille) [nota autorului]* ^
2. *Gott ist die Liebe! - Dumnezeu e iubirea ! (germ.)*^
3. *Numele laic al lui Pius al XII-lea. [nota autorului]*^
4. *Când Jan Hus, "ereticul" (reformator religios ceh) a fost dus la locul execuției pentru a fi ars pe rug, printre oamenii călăului care se străduiau să aprindă lemnele rugului se afla şi o bătrânică plină de zel. Văzând-o, Hus a exclamat: " Sancta simplicitas !" [nota autorului]*^

V

E greu, e uşor să te desparţi de o astfel de viață care n-are nimic extraordinar în ea? Încă nu-mi dau bine seama. S-au dus mai bine de două treimi din caiet, în ele a încăput, condensat, tot trecutul meu. Îmi mai rămâne o treime pentru restul vieții. Cine ştie, s-ar putea să fie prea mult?

De când mă aflu aici, în această celulă, am intrat într-un fel de rutină. Acelaşi program, cu cele trei mese sărăcăcioase zilnic, o "excursie" de 10 minute în curtea de vizavi, timp în care Cărăbuş mă lasă de capul meu, el întreținându-se cu femeile, numărătoarea de dimineață şi de seară, la ore fixe. Nimeni nu mă întreabă nimic, au renunțat până şi la percheziţiile inopinate cu care începusem să mă obişnuiesc. Aşa stând lucrurile, ar trebui să mă consider mulțumit. Am citit şi recitit "Bel Ami" c-am ajuns să ştiu povestea pe de rost. Scrisul în acest caiet e o îndeletnicire din cale-afară de plăcută. Doar două necazuri îmi strică liniştea, lanțurile (pe care ticălosul de fierar mi le-a fixat prea strâns şi, cu toate țurloaiele mele slăbănoage, mi-au intrat în carne şi-au făcut ca picioarele să se înnegrească şi să se umfle) şi arpacaşul. De când eram în liceul militar făcusem o intoleranță gravă la acest aliment care reprezentase hrana noastră de bază în anii de foamete de după război. Era destul să-i simt mirosul ca să mi se facă rău. Când au început să-mi toarne, seară de seară, fiertura aia băloasă în gamelă (treaba a început la câteva zile după ce mă mutasem aici), n-am avut încotro decât să las gamela să zacă lângă zid, neatinsă (nu-mi venea s-o arunc la tinetă).

Aşa se face că dimineața, când Cărăbuş a venit să-mi aducă terciul, m-a găsit cu gamela pe jumătate plină cu fiertura de arpacaş, acum sleit. S-a răstit la mine: «Ce, bă, de ce n-ai mâncat? Faci greva foamei?» «Nu, dom' şef, da' nu pot mânca arpacaş.» «A, nu-ți place? Să te văz peste câteva zile.» Adevărul e că din toată rația zilnică, singura parte mai consistentă e acest arpacaş. Între timp făcusem rost de o strachină de la vecinele mele şi în fiecare dimineață când ieşeam la program duceam porția mea de arpacaş şi-o lăsam într-o mică ascunzătoare, de unde ele o recuperau, lăsându-mi un vas gol şi, de cele mai multe ori, în compensație, câteva bucățele de zahăr, un măr sau o bucată de pâine. După câteva zile mă împrietenisem bine cu "fetele", învățasem repede alfabetul surdo-muților şi ore întregi, zilnic, stăteam de vorbă cu cele două "politice". Acestea fiind în contact permanent cu cele de drept comun, care aveau un regim mult mai blând (aveau dreptul la vorbitor, la pachete şi la scrisori), reuşeau să obțină de la acestea, mai ales în zilele de vorbitor, mici cantități de alimente din care rupeau şi pentru mine câte ceva. Cu ajutorul alfabetului îmi indicaseră o mică ascunzătoare între nişte pietre din colțul unde era closetul.

Partea extrem de interesantă a acestei istorii rămâne, incontestabil, atitudinea lui Cărăbuş. Omul ăsta avea o mutră fioroasă, în primul rând, poate, din cauza mustății "pe oală", ca a cazacilor lui Taras Bulba, dar şi a unor ochi crunți, cufundați adânc în orbite, străjuiți de nişte sprâncene groase, care se împreunau la baza nasului. Era puțin crăcănat şi-avea un mers legănat. La primul contact cu el, trebuie să recunosc că m-a strâns puțin în spate. Mă aşteptam

la o viață grea, plină de mizerii. În realitate, nu era hain la suflet. Limitele lui erau mai degrabă în capacitatea lui de judecată, dar o dată lămurită o anume situație, dacă ajungea la convingerea că nu riscă nimic (se temea cumplit de "turnători") era, uneori, surprinzător de îngăduitor.

Cu tot micul ajutor pe care îl primeam, lipsa din hrana zilnică a singurului aliment cât de cât consistent (dimineața primesc o căniță de terci subțire ca apa, iar la prânz un polonic de zeamă chioară în care înoată câteva foi de varză veştedă şi o felie de pâine neagră şi atât de mucegăită că dacă rupi o bucățică de miez se întinde ca o gumă de mestecat, din cele care apăruseră după război, din pachetele cu ajutoare americane) a avut în foarte scurt timp urmări dramatice, în două săptămâni am slăbit atât de rău că aproape nu mă mai puteam ridica de jos. Ajunsesem că nu mai eram în stare să mă târăsc până la closet decât susținut de Cărăbuş.

Într-o dimineață, după ce m-a adus înapoi de la "program", m-a pus să mă aşez pe marginea ferestrei şi uitându-se la mine cu o privire cruntă, în care desluşeam totuşi o licărire de omenie, de milă, îmi spuse: «Bă, Felix, eu credeam că şcoala te-ajută să fii mai şmecher, să te descurci în viață mai bine ca noi, ăştia, proştii. Da' văz că nu-i aşa. Ce dracu', mă, o fi în capu' ăsta a tău de te încăpățânezi, aci la puşcărie, să nu mănânci mâncarea de seară? Bă, eu înțeleg că eşti condamnat la moarte şi că te doare-n fund de viață, da' un om deştept nu se dă bătut până în ultima clipă. Eram mort de şapte ori pân-acum şi-mi rămâneau copiii pe drumuri dacă, prin câte-am trecut pe frontul din Rusia, nu mă țineam cu dinții de fiecare prilej care m-a ajutat să ies din încurcătură. Nu se ştie niciodată ce-aduce ziua de mâine. Şi pe urmă, între noi fie vorba, vrei să-ți laşi pielea în celula asta puturoasă, să mori singur într-o noapte fără să te ştie nimeni, sau să trebuiască să te ducă la *ezecuție* pe brațe? Mai mare ruşinea! Bă, să-ți mai spun ceva. Pe front am fost într-un *ploton de ezecuție* a unui partizan sovietic. Era aşa de mândru şi de țanțoş când l-au pus la zid şi s-a uitat la noi cu aşa o căutătură că, uite, au trecut atâția ani de-atunci, da' eu nu pot uita ochii rusnacului ăla. Eu zic că dac-o fi să te-mpuşte, mai bine să fii pe picioarele tale şi cu spinarea dreaptă. Aşa că apucă-te să mănânci! »

Sublimă lecție de morală şi de bărbăție de la acest om pe care-l credeam incapabil de orice judecată care depăşea cercul strâmt al îndatoririlor lui rudimentare şi cu atât mai puțin de asemenea idei privind demnitatea! Brusc, mi-a devenit simpatic. În seara aceea mi-am luat inima-n dinți şi-am înfipt lingura în fiertura de arpacaş. Mi s-a părut cel mai grozav pilaf pe care-l mâncasem vreodată. Încet, încet m-am mai întremat, cât sa mă pot mişca fără ajutor.

Astăzi, puțin înainte de prânz, a venit "în vizită" plutonierul de la grefă, însoțit de Cărăbuş, să mă anunțe că recursul meu a fost respins. Încercând să mă îmbărbăteze mi-a spus că acesta nu e ultimul episod, că urmează judecarea cererii de grațiere. I-am spus că n-am făcut cerere, dar mi-a zis că, sigur, avocatul va trimite (după respingerea recursului) o asemenea cerere, că aşa sunt uzanțele şi, deci, să nu-mi pierd speranța. M-a mişcat cumsecădenia acestui om. Probabil că-l cunoştea bine pe Cărăbuş, fiindcă nu s-a sfiit să-mi spună cele de mai sus. Iată, îmi ziceam, nişte oameni simpli, care mă ştiau doar din contactele acestea "oficiale", limitate, datorită regulamentului extrem de sever (orice "intimitate" a gardienilor cu "politicii" era aspru sancționată), la câteva cuvinte strict "funcționale" ("dă

gamela", "ia tineta", "ieşi" , "intră " şi altele asemănătoare) sunt în stare de mai multă omenie decât, să zicem, colonelul M., procurorul, colegul de clasă al tatei şi al lui nenea Grigore.

După ce-am rămas singur, gândindu-mă la recurs, am simţit că mi se urcă sângele la cap. Va să zică o altă instanţă (superioară), alcătuită, probabil, din alţi "burtoşi", proveniţi dintre magistraţii "de carieră", adică "burghezi", a validat, cu aceeaşi superficialitate şi ticăloşie, sentinţa stabilită de Davidsohn şi de Bronz. Simţeam cum mă cuprinde revolta, abia acum, nu atât pentru sentinţa în sine, la care mă aşteptam, ci pentru faptul că justiţia încetase să mai existe, că un singur individ înzestrat cu puteri discreţionare, de viaţă şi de moarte, de către un organism abstract şi obscur, tenebros şi imposibil de prins într-o definiţie exactă, concretă (Partidul!), dotat cu un stilou (pe care abia ştie să-l mânuiască), poate, dintr-o singură trăsătură de condei, să te treacă pe tine, locuitor liber al planetei, pe lumea cealaltă. Ştia el, ticălosul de Davidsohn, ce spune, când îmi arăta, teatral, peniţa stiloului său! Cum de-a decăzut societatea modernă atât de jos?

Când am aflat, cu stupoare, cu groază, cele întâmplate în lagărele de exterminare naziste, ne-am întrebat, uluiţi, cum de un popor evoluat, deştept şi cultivat, care a dat omenirii atâtea figuri strălucitoare ale spiritului, s-a putut lăsa prostit de o clică de demenţi fanatici? Toţi cei cu care am dezbătut subiectul au fost de acord că s-a întâmplat o eroare tragică, pe care poporul german o plăteşte din greu. Dar n-a învăţat omenirea nimic din această funestă experienţă prin care 6 milioane de oameni au fost lichidaţi pentru simplul motiv că s-au născut evrei, popor care, ca şi cel german, a dat omenirii atâtea valori? La cinci ani, doar, de la terminarea războiului, alte fiinţe, până de curând libere, sunt lăsate la discreţia altor escroci ai istoriei, motivul fiind, de această dată, că aparţin "burghezo-moşierimii"? Ce preţ va plăti omenirea pentru toate vieţile nevinovate stinse, de cele mai multe ori fără nici o justificare, din voinţa unor paranoici care, pentru câteva zile, s-au substituit Celui Atotputernic? Mă plimbam, agitat, pe culoarul celularului meu, cu lanţurile zornăind pe pietrele din pardoseală şi-abia mă stăpâneam să nu urlu.

Mi se întâmplă destul de rar să-mi pierd cumpătul şi, oricât ar părea de greu de crezut, asta nu mi se-ntâmplă pentru frustrările personale, ci atunci când mă ambalez în chestiuni generale, cum e cea de faţă.

Îmi veneau în minte, rostogolindu-se ca un torent, detalii din procese celebre de care luasem cunoştinţă din lecturile mele. Ce dezbateri, ce pledoarii, câte energii consumate în cursul actului de justiţie! Uneori câte un astfel de proces a necesitat ani de dezbateri până să se ajungă la o sentinţă şi nu întotdeauna la cea extremă. Iată, recent încheiatul proces de la Nürnberg! Deşi vinovăţia celor mai mulţi dintre acuzaţi nu mai trebuia demonstrată, au fost audiaţi sute de martori, s-au prezentat dovezi incontestabile, s-a dezbătut îndelung şi câţiva dintre colaboratorii apropiaţi ai lui Hitler au fost absolviţi de pedeapsa capitală, ba unii, dacă nu mă-nşel, au fost chiar achitaţi. Iar la noi soarta unui individ se decide în câteva zeci de minute, fără probe, fără martori, printr-un simplu referat al Securităţii, această odioasă maşinărie care se substituie progresiv tuturor instituţiilor importante ale statului?

E adevărat că în ce ne priveşte pe noi, românii, ultimii douăzeci de ani nu reprezintă un motiv de mândrie pentru justiţia noastră. Procese judecate sub presiunea maselor, sau a unor

simpatii personale ale slujitorilor Minervei, au putut duce la achitări revoltătoare în cazul unor crime, în cel mai propriu înțeles al termenului. (Mă gândesc la procesele lui Moța sau Codreanu.) Altele, ceva mai târziu, când s-au fabricat procese terminate cu sentințe grele, fără nici o dovadă serioasă (am în vedere, din nou, acel personaj tragic care a fost Corneliu Codreanu). Ca să nu mai vorbesc de abuzurile (de fapt crime în toată regula) care au avut loc ceva mai târziu, când sute de oameni au fost lichidați, într-o noapte, printr-un procedeu similar cu cel folosit de Davidsohn, în care o simplă antipatie personală se putea transforma, fără nici o judecată, în condamnare la moarte. Cumplite precedente! Iată, nu pot să nu recunosc, prin comparație, că Bronz și Davidsohn încearcă să dea acestei acțiuni de lichidare a indezirabililor un pospai de legalitate. La drept vorbind, revolta mea nu se îndreaptă către cei doi satrapi care din oportunism sau convingere împlinesc planul Moscovei de anihilare a reprezentanților vechii orânduiri. Dar jigodiile de magistrați, care au acceptat să le facă jocul și, astfel, să ia asupra lor păcatul capital de a distruge atâtea existențe, n-au nici o scuză. Absolut niciuna!

Însăși problema fundamentală a faptului dacă societatea, oricât de bine organizată, de libera și democratică, are sau nu dreptul să pună capăt unei vieți, în mod brutal, este foarte discutabilă. Încă din antichitate chestiunea a stârnit dispute aprinse. Socrate a acceptat sentința (nedreaptă în fond, dacă ținem seama de ceea ce i se imputa originalului filozof) pentru că pledoaria lui pentru adevăr se întemeia tocmai pe ideea de respectare a legilor. Dar asta nu schimbă datele esențiale ale problemei. Atâta vreme cât societatea, fie ea și foarte evoluată, ca a noastră, care a ajuns la performanțe științifice uluitoare, n-a reușit să realizeze un singur organism viu (fie el un protozoar, o amoebă, cel mai simplu organism monocelular capabil să se autoreproducă), n-ar trebui să se substituie Creatorului și să întrerupă șirul unei vieți în fața căreia e total neputincioasă. Patru elemente: Carbon, Oxigen, Hidrogen și Azot! Atât și nimic altceva! Nimic altceva măsurabil, detectabil cu cele mai sofisticate aparate! Și dacă, cu toată deșteptăciunea ei, societatea nu poate crea viață, atunci, cel puțin până la atingerea acestei performanțe (asupra căreia, așa cum spunea și părintele Leopold, ar trebui să fim foarte rezervați), cred că ar trebui să se abțină de la decizia de a întrerupe cursul vieții unei ființe create de Dumnezeu, chiar dacă aceasta a încăput în mâinile diavolului și s-a făcut vinovată de păcate extrem de grave. Există suficiente pedepse mai rele decât moartea. Dar trecând peste acest aspect (filozofic în fond) al problemei și admițând că o astfel de lege emană de la o autoritate supremă, pe care, pentru ca să se autoprotejeze, societatea o recunoaște, cei chemați s-o aplice ar trebui să tremure de fiecare dată când se află în fața unui caz care ar face obiectul unei asemenea legi, să judece îndelung cu mintea și cu inima înainte de a decide. Nu ca apaticul președinte care m-a judecat pe mine și care n-avea decât o grijă: ceasul. Fierbeam de furie și mă plimbam agitat când s-a deschis ușa. Venise zeama și felia de pâine. Întoarcere brutală și prozaică în lumea frustă, a spațiului concentraționar, în care până și gândurile se izbesc de gratiile care-l delimitează. Hai Felix, înfulecă și lasă-l pe Socrate să se odihnească!

Astă noapte m-am visat, împreună cu Nicole, pe o plajă, la malul mării. Era o mare

tropicală, cu ape albastre şi un ţărm, în spatele plajei, cu o vegetaţie exotică, luxuriantă, cu palmieri şi rododendroni. Stăteam pe nisipul fierbinte, goi, ne priveam fără să ne vorbim. Apoi ne-am aruncat în valuri şi-am început să înotăm spre o insuliţă aflată în larg, la câteva sute de metri de mal. În timp ce înotam, umăr la umăr, mă întrebam uimit (era o senzaţie stranie pe care o trăiam acut în vis) când o fi învăţat Nicole să înoate, şi încă aşa de bine? La un moment dat, intensificând ritmul, s-a desprins de mine, înaintând cu repeziciune spre insulă pe care a atins-o uşor, căţărându-se pe o stâncă ce ieşea puţin din apă astfel că m-a făcut să zic (tot în vis, bineînţeles): «Uite, parcă ar fi mica sirenă!» Încercam să mă apropii de ea, dar o forţă inexplicabilă mă ţinea pe loc, împiedecându-mă să înaintez, la câteva zeci de metri de stâncă. Făceam eforturi uriaşe, începusem să obosesc, dar parcă eram legat cu un lanţ nevăzut.

M-am trezit ud de năduşeală, obosit de parcă aş fi înotat câţiva kilometri. Când am realizat unde mă aflu, culmea, am respirat uşurat. După ce m-am liniştit am început să zâmbesc. Ce feste îţi joacă imaginaţia! De fapt eu n-am văzut marea decât în lecturile mele sau în filme. Fusese unul din visele mele neîmplinite (ca atâtea altele) s-ajung şi eu până la Mamaia, sau la Carmen Sylva, sau la Balcic. Un proiect mereu amânat de ai mei, până la război («lasă c-o să mergem la anul, să mai adunăm ceva bani! »). După aceea cine se mai putea gândi la aşa ceva? Dar iată că fantezia nocturnă m-a aruncat pe o plajă mirifică şi nu oriunde, ci pe malul unei mări ideale, cu apa de un albastru ca cerul, cu palmieri şi... cu o Nicole "*belle à mourir*"[1]. Însă chiar şi-n vis ea rămânea la fel de intangibilă ca-n viaţă.

Tot gândindu-mă la vis şi la Nicole s-a făcut ziuă de-a binelea. E duminică şi în această zi Cărăbuş e liber. Sunt liberi şi Pat şi Patachon care lunea îşi schimbă între ei tura. De dimineaţă vine un alt gardian (nu întotdeauna acelaşi) care îmi aduce terciul şi mă scoate, scurt, la program. După aceea dispare şi nu mai dă pe la uşa mea decât pentru masa de prânz.

E o zi de august, fierbinte, cu un soare strălucitor şi o linişte desăvârşită. M-am aşezat în locul meu preferat, pe marginea cuprinzătoare a ferestrei mele zăbrelite, fereastra mea spre curtea însorită şi spre viaţă. Peste drum nici o mişcare! Vecinele mele se feresc de zăpuşeală în umbra camerelor. Stau cu spatele rezemat de zid, cu picioarele întinse, cu gândurile slobode. De undeva din depărtare, de dincolo de ziduri, se aude un dangăt de clopot. În minte îmi vin versurile lui Verlaine, scrise în scurta lui experienţă carcerală:

Le ciel est, par-dessus le toit,
Si bleu, si calme !
Un arbre, par-dessus le toit,
Berce sa palme.

La cloche, dans le ciel qu'on voit,
Doucement tinte.
Un oiseau sur l'arbre qu'on voit
Chante sa plainte.

Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là,
Simple et tranquille.
Cette paisible rumeur-là
Vient de la ville.[2]

Da, dincolo de zidurile astea e viața! Şi e atâta soare, atâta linişte şi-atâta deznădejde! Mi-e un dor cumplit de Nicole şi de mama, de casa noastră, de toate câte au rămas dincolo de ziduri. Fără să vreau şi fără să-mi dau seama, două şiruri de lacrimi se scurg, liniştit, pe fața mea la vale.

De câteva zile, peste drum, în curtea femeilor, au fost aduse patru țigănci corturărese. Cu fuste înfoiate şi înflorate, cu salbele de bani la gât (mă mir că au scăpat cu ele!), cu gălăgia şi cu zarva pe care o stârnesc, oriunde s-ar afla, aceste ființe pitoreşti aparțin, fără îndoială, unei alte lumi decât a noastră. Trei dintre ele sunt nişte balabuste trecute de 40 de ani, guralive şi puse veşnic pe gâlceava. Cea de-a patra însă e o apariție fascinantă, înaltă şi subțire, cu un ten alb şi-un păr negru şi lucios ca pana corbului (şi pe deasupra creț), cu nişte ochi mari şi verzi şi nişte trăsături de o finețe şi armonie care te duc, fără să vrei, cu gândul la Madonele lui Boticelli. De unde linia aristocratică a contururilor acestui obraz pe care o gură perfect desenată întregeşte o armonie rar întâlnită? Buzele ei roşii de la natură ascund un şirag de perle mici şi egale, albe şi strălucitoare, care se dezvelesc de câte ori râde cu poftă, din te miri ce. Când nu râde, pe buzele ei se instalează un zâmbet discret, uşor enigmatic. Rămâne minute în şir rezemată de zidul opus ferestrei mele, cu fața la mine şi mâinile la spate, cu o expresie melancolică pe chip. La început credeam că se uită la mine, dar mi-am dat seama că în acele clipe nu vede nimic, iar gândurile ei o poartă, probabil, prin câmpiile Gangelui, sau pe la curțile vreunui maharadjah unde trebuie să fi fost stăpână absolută. Mă uitam prostit la ea şi nu puteam pricepe cum s-a rătăcit frumusețea asta printre suratele ei de şatră. Ce caută o asemenea creatură, zămislită direct din zei, într-o asemenea companie?

Le-am întrebat pe prietenele mele ce e cu ele, cu țigăncile? O poveste încâlcită, cu o bandă mare de tâlhari la drumui mare, cu omoruri şi jafuri cumplite. Mira are şi ea partea ei, e țiitoarea unuia dintre bandiți care e şi el, împreună cu întreaga bandă, tot la G., dar în altă parte a închisorii.

În ziua în care le-au adus, la puțin timp după ce fuseseră introduse în "rezervație", de dincolo de zid s-au auzit nişte strigăte, voci de femei care urlau ceva pe țigăneşte. Proaspetele mele vecine s-au apucat la rându-le să urle, purtând un dialog, peste zid, cu cele libere. Doamne ce hărmălaie a mai fost! Într-un târziu, "forțele de ordine" au intervenit de ambele părți ale zidului şi-au curmat acest "vorbitor" sui generis.

Trebuie să recunosc (iartă-mă, Nicole!) că tânăra țigancă mă fascinează. Cum n-am nimic de făcut, mă uit prostit de câte ori vine în fața ferestrei mele şi nu mă mai satur să privesc frumusețea asta sălbatică. Aflând, probabil, că sunt sortit morții, am surprins pe chipul ei o uimire tragică şi o expresie de tristețe emoționantă. După ce-a aflat ce e cu mine, vine

destul de des în dreptul ferestrei mele, se reazemă de zid şi stă nemişcată, uitându-se fix la mine, pe buze cu un zâmbet trist, dar care se vrea, cred, încurajator. E tot ce poate face ea, biată nomadă care, cu siguranță, ştie despre viață şi moarte mai mult decât înțelepții noştri de salon.

Astăzi, fiind duminică, pe la ora prânzului, țigăncile şi încă vreo câteva deținute de drept comun au fost duse la vorbitor. După vreun ceas, s-au întors încărcate cu papornițe, vesele şi gureşe. În curtea scăldată încă de soarele care mai coborâse pe cer şi-şi mai domolise focul, s-a încins un adevărat ospăț, la care au fost poftite toate, inclusiv Any şi Lenuța, cele două "politice". După ce-au mâncat pe săturate (fetele m-au asigurat că mi-au oprit şi mie câteva bunătăți) s-au aşezat în cerc şi-au început să spună snoave sau să istorisească amintiri.

La un moment dat, una din țigăncile mai bătrâne, care avea un glas frumos de contralto, s-a apucat să cânte o melodie ritmată, cu cuvinte de neînțeles. O alta s-a ridicat şi-a început un fel de dans (de fapt stătea pe loc şi-şi scutura numai cărnurile şi sânii voluminoşi în ritmul melodiei subliniat de bătăile din palme ale asistenței.) Una din fete a strigat: « Să danseze Mira! » Au sărit cu gura toate: « Da, Mira, Mira! »

Şi-atunci s-a ridicat ea. Eu stăteam nemişcat în locul meu predilect şi de la înălțimea ferestrei mele priveam ca dintr-o lojă spre cercul de femei, prins într-un fel şi eu în acest spectacol ieşit din comun. Avea pe buze acelaşi zâmbet enigmatic pe care-l mai surprinsesem de câteva ori. Ochii ei priveau undeva departe, probabil spre tărâmurile de vis din care îşi avea obârşia (cel puțin aşa mi-am imaginat în acele clipe). Şi-a aruncat papucii din picioare şi-a început dansul.

A pornit lent, cu mişcări reținute, unduindu-se toată, cu mâinile executând o serie de mişcări când largi, când adunate, o mână în şold şi alta curbată deasupra capului şi alte şi alte figuri ale unui dans ştiut numai de ea. Apoi melodia şi-a schimbat ritmul. Cele trei țigănci se încălziseră şi se ambalau progresiv în timp ce celelalte marcau ritmul îndrăcit bătând din palme. Mira s-a dezlănțuit! Mişcându-se larg în interiorul cercului alcătuit din femeile aşezate direct pe pământ, intrase în transă. Ce şcoală înaltă o fi urmat această stranie făptură pentru a imprima mişcărilor ei atâta grație şi eleganță? Nici cea mai mică urmă de vulgaritate, nimic obscen, chiar atunci când, în iureşul mişcărilor, piciorul ei se dezgolea prin crăpătura fustei, mai sus de jumătatea coapsei. Salba ei de bani de argint sălta o dată cu sânii "cuprinşi de furtună" (mi-a trecut fugar prin minte gândul că, mai mult ca sigur, o astfel de Riță trebuie să fi văzut, într-un dans sălbatic, Artur Enăşescu), chipul i se îmbujorase, iar pe față i se întipărise o expresie de extaz total. Dintr-o dată se opri brusc, cu fața spre mine. Am aplaudat şi eu călduros. Ce spectacol! Nici dacă m-aş fi aflat la Scala sau la Covent Garden n-aş fi fost mai mişcat!

De-atunci au trecut vreo două zile terne, fără nimic deosebit Azi au dus-o pe Any la proces. Mi-a făcut cu mâna de la geamul ei, evident emoționată. I-am urat succes şi i-am zis că-i țin pumnii. S-a întors după prânz, speriată şi tristă. Mi-a explicat, cu ajutorul alfabetului pe care îl stăpâneam acum foarte bine, că procesul nu s-a terminat, dar că semnele nu sunt

dintre cele mai bune. Făcea parte dintr-un lot în care era singura fată. Fusese de față la o discuție a prietenului ei cu un altul, în care cei doi puseseră la cale redactarea unui manifest. La anchetă, tâmpiții (că nu pot să le spun altfel) nu fuseseră în stare să treacă sub tăcere prezența fetei în camera în care săvârşiseră isprava. Afacerea era ceva mai complicată, cei doi fiind în legătură şi cu alții, Securitatea dăduse o amploare exagerată (cum făcea de obicei, pentru a-i speria pe posibilii amatori de asemenea aventuri) şi procesul se transformase din judecarea unor tineri exaltați, dar nepericuloşi, într-o afacere de spionaj, de subminare a ordinei sociale, inspirată de imperialiştii anglo-americani (cum s-ar fi putut altfel?) şi, după cum tuna şi fulgera acuzarea, se aşteptau la ani grei de închisoare.

E o zi cu puțin vânt. Pe cer nori groşi aleargă spre apus. Printre gratiile ferestrei mele vântul aduce câteva frunze galbene. E încă zăpuşeală, dar zilele scad şi încet, încet vara se apropie de capăt. Cum stăteam în "fotoliul" meu de pe pervaz, aşteptând momentele când soarele ieşea din nori să-mi încălzească fața, calm, cu gândurile umblându-mi prin cap la întâmplare, m-am trezit, printr-una din acele asociații de idei surprinzătoare pe care le face mintea mea veşnic agitată, comparându-mă cu Meursault[3]. În primele momente mi s-a părut că găsesc o asemănare aproape totală cu tragicul personaj. Bineînțeles, amândoi am intrat stupid, absolut din întâmplare, fără nici o premeditare, într-o dandana cu final dramatic. Amândoi ne-am trezit cu o armă pusă în mână de un prieten. Şi el şi eu aveam, cu un minim efort, posibilitatea să ne salvăm, dar n-am făcut-o. În acest punct asemănările se opresc. Ba mai mult, gândindu-mă mai bine, mi-am dat seama că în afara caracterului întâmplător al prezenței noastre (a lui pe plaja aceea blestemată şi a mea la Costoaia), nimic din paralela pe care încercam s-o trasez la începutul comparației nu rezistă. Aşa cum am spus şi la proces, atitudinea mea ar fi fost aceeaşi dacă aveam timp să judec. Refuzul de a ne salva are motivații diferite. Meursault respinge colacul de salvare pe care i-l întinde judecătorul de instrucție (un om cinstit şi bine intenționat, în fond) din apatie şi din ateismul lui încăpățânat. Eu am refuzat pentru că prețul era inacceptabil. Eroul lui Camus era un ateu feroce (de fapt era singura chestiune în care avea o poziție fermă, motivată interior), care l-a îngrozit până şi pe bunul duhovnic venit să-i salveze sufletul. În ce mă priveşte, sufletul meu este încălzit de credință şi se apropie de moarte calm, cu speranță, nu deznădăjduit şi revoltat ca al lui Meursault. Ne mai aseamănă totuşi "finalul".

Nu m-am putut opri să nu mă gândesc că, dacă plecam cu mama, cu Ilinca şi cu Nicole, nu mă aflam acum aici. Dar, cu siguranță, mai devreme sau mai târziu, ajungeam, într-un fel sau altul, pe mâna lui Davidsohn (sau a altui cirac de aceeaşi teapă). Ştia el ce spune când zicea că mă aştepta! Poate că scăpăm mai uşor. Poate.

Spre seară vântul a stat. Era zăpuşeală. N-am putut s-adorm. Mi-am reluat locul la fereastră uitându-mă la norii care acopereau aproape complet cerul. Printr-o spărtură din nori s-a arătat luna. O lună plină, mare, rotundă, argintie.

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece, albă, regina nopții, moartă......

Doamne, ce-o fi fost în sufletul chinuit al lui Mihai? Cât de puțin a trăit şi ce operă extraordinară a lăsat în urmă. Aşa e, părinte Leopold, nu e nevoie să trăieşti o sută de ani ca să laşi o urmă apăsată, inconfundabilă. Şi câți au fost ca el: Mozart sau Alexandru Macedon, sau tânărul, mort stupid, la 21 de ani, într-un duel, Évariste Galois, matematicianul de geniu care a creat o algebră ce dă şi azi de furcă specialiştilor. Dar tu, Felix, tu ce-ai făcut? Eu n-am făcut nimic. Am fost luat prin surprindere, mi s-a părut tot timpul că am destulă vreme înainte şi de aceea n-am făcut altceva decât să acumulez...

N-am făcut nimic remarcabil, afară doar de gestul acesta atât de scump plătit, care nu ştiu dacă are vreun sens, sau dacă va lăsa vreo urmă. Poate doar faptul că, *toute proportion gardée*[4], m-am aflat şi eu cu arma în mână ca şi înaintaşii mei, împotriva unui altfel de duşman, mai perfid, dar nu mai puțin periculos.

Pe la miezul nopții m-am dus la culcare. M-am trezit după câteva ceasuri de somn agitat, brusc. Cred c-am sărit în sus de spaimă. Eram lac de sudoare. Visasem că fusesem dus la execuție, că mă rezemaseră de zid. Vedeam, într-o imagine confuză, un grup de oameni cu armele îndreptate spre mine, am auzit comanda: "foc", am văzut lumina orbitoare a salvei şi-am auzit bubuitura armelor. Am căzut la baza zidului şi......m-am trezit pe pardoseala de cărămidă a chiliei mele.

Afară ploua cu găleata. Fulgere albe, unul după altul, luminau, ca o lampă de magneziu, pentru frânturi de secundă, pereții celulei. Tunetele se urmau unul altuia, într-un bubuit aproape continuu. Doamne, ce spaimă am tras! Realizând că sunt viu, că în somnul meu chinuit mă răsucisem şi căzusem de pe lavița îngustă care-mi servea de pat, puțin câte puțin, m-am liniştit. Aşa să fie oare momentul final? Cu-asemenea spaime, cu groaza asta? Asta-i tot ce poți tu, Felix, viteazule? Tu, care te-ai ținut dârz în fața torționarilor tăi până i-ai scos din minți? E-adevărat, dar atunci mă luptam cu nişte semeni de-ai mei, chiar dacă erau nişte ticăloşi vânduți diavolului.

Acum a fost altceva. M-am aflat în fața neantului. Dincolo de poarta asta închisă se mai află ceva? Un foc de armă şi inima asta se opreşte pentru totdeauna? Asta am realizat eu în secunda aceea în vis! Faptul că minunea pe care am trăit-o până acum, cu luminile şi umbrele ei, e irepetabilă. Esența tuturor filozofiilor e în acest cuvânt: irepetabil!!! M-am ridicat de jos buimac şi, ca de fiecare dată când eram tulburat, mi-am început plimbarea pe coridor. Frământat de gânduri de tot felul, de îndoieli, de revoltă şi de disperare, nici n-am băgat de seamă când s-a luminat de ziuă. Ploaia s-a oprit. Aerul dimineții e limpede şi rece.

A răsărit şi soarele. La această oră matinală razele lui n-ajung la mine. Dar curticica dintre clădirea în care mă aflu şi gardul de lemn al curții femeilor (ba chiar şi o bucată din aceasta) sunt scăldate într-o lumină aurie, calmă. Smocurile de iarbă, atâtea câte sunt, spălate de ploaia din timpul nopții, strălucesc verzi, revigorate. Da, e bine! M-am liniştit. Viața e aici şi eu încă fac parte din ea. Inspectez cu privirea toate ungherele până la care poate ajunge, mă uit curios, parcă surprins, ca şi cum le-aş vedea pentru întâia oară, parcă m-aş fi născut din nou. Lumea din jur încă nu s-a trezit. Ei dorm mai liniştiți, poate fără spaime, sau, în orice caz,

fără spaimele mele. Probabil îți vei spune, dragă Nicole, dacă vei ajunge să citeşti aceste rânduri, că tot cu capul în nori am rămas, de vreme ce mintea mea îşi caută liniştea mereu şi mereu în poezie. Dar uite, după noaptea asta de groază, deşi m-am liniştit, nu pot să-mi alung tristețea. Nu le-am chemat eu, au venit singure, aşa cum i-or fi venit Magdei Isanos, după o spaimă ca asta a mea de azi-noapte:

E-aşa de trist să cugeți că-ntr-o zi,
poate chiar mâine, pomii de pe-alee
acolo unde-i vezi or să mai stee
voioşi, în vreme ce vom putrezi.

Atâta soare, Doamne,-atâta soare
o să mai fie-n lume după noi;
cortegii de-anotimpuri şi de ploi,
cu păr din care şiruie răcoare…

Şi iarba asta o să mai răsară,
iar luna tot aşa o să se plece,
mirată, peste apa care trece –
noi singuri n-o să fim a doua oară.

Şi-mi pare-aşa ciudat că se mai poate
găsi atâta vreme pentru ură,
când viața e de-abia o picătură
între minutu-acesta care bate

şi celalalt – şi-mi pare ne'nțeles
şi trist că nu privim la cer mai des,
că nu culegem flori şi nu zâmbim,
noi, care-aşa de repede murim.

Astăzi i-au dat sentința lui Any: 4 ani de închisoare corecțională! Sărmana fată, era distrusă! Nu se mai putea opri din plâns. Câte vise prăbuşite! Ce cotitură dramatică în destinul ei, pentru că fusese simplu martor al unui act căruia nu i-a dat nici o importanță. Nu i-a dat ea, dar ticăloşii care au arestat-o, chinuit-o şi judecat-o, au făcut din această întâmplare derizorie un caz: "omisiune de denunț"! Şi i-au dat pedeapsa maximă! Pentru ca alții care, din pură întâmplare, vor mai lua la cunoştință despre cine ştie ce bazaconii fără importanță, cu caracter "antipopular", să nu mai stea pe gânduri…

M-am străduit, după priceperea mea, s-o liniştesc. Şi poate că aş fi reuşit mai uşor dacă un alt eveniment, aproape simultan, nu mi-ar fi stricat lucrarea: a fost judecat lotul țigăncilor. Cu excepția uneia (nu Mira) care fusese mai profund implicată în tăinuirea unor bunuri furate,

dar şi într-o afacere de omor, care a primit o condamnare de 2 ani (!), celelalte, deşi băgate până peste cap în tot felul de fărădelegi, au fost achitate. Biata Any! Nu că îi părea rău de bafta vremelnicelor ei tovarăşe de carceră, ba dimpotrivă, dar nu putea să nu judece prin comparaţie şi să nu urle de revoltă la nedreptatea cumplită care se consuma sub ochii noştri neputincioşi.

Vara e pe sfârşite şi nopţile sunt de-a dreptul reci. Pe scândura goală a laviţei mele, fără nimic de învelit, somnul meu e tot mai chinuit. Mă ghemuiesc cât mai strâns, îmi pun vestonul pe picioare (întotdeauna când mă ia cu frig totul începe de la picioare), dar orice-aş face, nu-mi găsesc locul.

Mă gândesc, cu groază, ce se va întâmpla mai târziu când va începe toamna (sau iarna, Doamne fereşte!)? Şi, fără să vreau, când dârdâi, în nopţile mai reci, îmi zic: de s-ar termina mai repede! Mai târziu, în timpul zilei, când se mai încălzeşte, moralul meu se mai drege şi-mi reiau gândurile mai luminoase din punctul în care le abandonasem în ziua precedentă. E interesant de constatat cum îţi influenţează judecata şi trăirile interioare micile mizerii ale existenţei cotidiene!

Îmi vine din nou în minte povestea lui Meursault. M-am tot gândit în ultima vreme la înverşunarea, ba chiar duşmănia lui faţă de orice tentativă de a fi atras pe căile Domnului. De unde oare atâta îndârjire la un individ care a tratat totul în viaţă cu o supremă indolenţă, care nu s-a angajat în nici o bătălie, pentru care totul era sub semnul îndoielii? Cum de în această chestiune era atât de brutal încât refuza până şi o simplă discuţie? Să nu se fi simţit destul de sigur pe terenul acesta, să nu-şi fi putut motiva în vreun mod credibil atitudinea? Mie, unul, mi se pare absolut nefiresc, în faţa morţii toţi oamenii devin mai concesivi, încearcă să afle orice i-ar putea ajuta să-şi micşoreze groaza de necunoscut. Probabil el n-a luat deloc în serios condamnarea lui la moarte, nutrind speranţa nesăbuită că se va produce o minune care să-l scoată dincolo de ziduri. Cred că aşa trebuie să înţeleg faptul că a refuzat mâna de ajutor întinsă, pe rând, de judecătorul de instrucţie şi de duhovnic. Este atitudinea individului care se crede la un seminar de filozofie unde el, ateul, îşi apără ideile de pe poziţia celui pentru care moartea este o noţiune abstractă, îndepărtată.

Dar aş fi vrut să-l văd pe Meursault în zorii zilei fatale (la ei, treaba are loc în zori!), când aude paşi pe coridor şi bubuitul zăvoarelor de la uşa celulei la o oră neobişnuită. Cum ar mai fi arătat îndârjirea lui, încadrat de trimişii morţii, pe drumul spre eşafod? Şi mai ales dacă evenimentul s-ar fi produs într-o dimineaţă însorită de vară, sau de primăvară, cu cer albastru, soare şi triluri de păsărele? Şi dacă în piaţa publică în care ar fi avut loc execuţia ar fi fost o mulţime de oameni frumoşi, tineri, cu Maria în primul rând de spectatori, care să-l plângă şi să se solidarizeze cu el, iar ghilotina să fie instalată pe un eşafod pe care el ar fi urmat să se urce în triumf? Ei, domnule Meursault, ai fi fost în stare să urci treptele? Mă tem că te-ar fi târât pe sus ajutoarele călăului. Într-un singur caz, poate, te-ai fi strecurat mai uşor prin uşa întredeschisă spre necunoscut: dacă ai fi avut bafta ca execuţia să se petreacă într-o dimineaţă de toamnă cu burniţă măruntă, (sau şi mai bine într-una de iarnă, cu ger cumplit), cu o piaţă goală şi maşina infernală aşezată direct pe pământ.

Mizeria fizică în care mă aflu a atins limita suportabilului. Nu vreau să intru în detalii, dar faptul că dorm de-atâta timp îmbrăcat, că n-am mai făcut o baie de nu mai țin minte când (e o întreagă istorie despre felul cum mă spăl la cişmeaua de lângă closet, pe bucățele, fără săpun şi cu chiloții neschimbați de când mi-au pus lanțurile!), dar, mai ales, faptul că lanțurile mi-au intrat în puțina carne care mai e pe ciolanele mele şi mi-au făcut răni care arată foarte urât, m-au determinat să-ncerc o schimbare. Primul pas, aşa cum era şi firesc, a fost să-i cer lui Cărăbuş să anunțe pe cine crede el de cuviință că vreau să ies la raportul direcțiunii. La început s-a uitat mirat, dar când i-am arătat picioarele a mormăit ceva şi-a plecat bombănind.

Seara, la "închidere", când a apărut primul gardian cu suita lui, m-a întrebat, cu brutalitate: «Ce, bă, nu-ți mai place "apartamentul"? Vrei să te bag la beci?» «Domnule, nu e vorba că-mi place sau nu, dar nu mai pot îndura lanțurile astea» şi i-am arătat picioarele mele umflate, înnegrite şi însângerate de fierul prea strâns al brățărilor. «Lasă, bă, că nu mori dintr-asta! »

Mi-am dat seama pe loc că cererea mea nu va trece de bruta asta, aşa că am început să mă gândesc la altă soluție. Ştiam, din discuțiile atât de interesante purtate în camera 1 (timpul petrecut acolo a fost o adevărată şcoală privitoare la viața de puşcărie), că singurul mod de a-i sensibiliza pe temniceri rămâne greva foamei. Nu ştiu cum se face (probabil din aceeaşi dorință de a da tuturor actelor lor un pospai de legalitate), când aud de greva foamei devin atenți.

Fiindcă nu ştiam cât de repede îşi va face efectul, pentru a nu rămâne total la cheremul lor, mi-am pregătit puțin acțiunea. Am păstrat rația de pâine pe două zile, am ascuns-o şi le-am spus şi "fetelor" despre intenția mea. Pe loc, ele s-au oferit să m-ajute cu ce-or putea strânge de mâncare, oricum, cel puțin încă vreo câteva bucăți de pâine. Apoi într-o dimineață i-am spus lui Cărăbuş: «Dom' şef, eu declar greva foamei.» S-a uitat lung la mine, a stat puțin pe gânduri şi-apoi mi-a zis: «Declar-o, mă!» Doamne, ce drag mi-a fost în acele clipe omul ăsta aspru, dar cumsecade! Când a venit primul gardian i-am spus că nu discut decât cu directorul. M-a înjurat, dar n-a avut ce face.

A doua zi, înainte de prânz, a apărut directorul însoțit de primul gardian. E un bărbat de vreo 50 de ani, de statură mijlocie, cu o mutră aspră, o privire crâncenă care țâşneşte din spatele unor ochelari cu ramă metalică. «Ce s-a întâmplat, domnule? De ce faceți greva foamei?» M-am uitat lung şi, cumva, surprins la el. Trebuie să recunosc că am fost mirat de felul cum mi se adresase, deşi timbrul vocii era dur şi puțin răstit.

Nu ştiu dacă aşa proceda întotdeauna, dar adresându-i-se lui Cărăbuş îi spuse: «Tovarăşe, lăsați-mă, vă rog, singur cu deținutul.» I-am spus că nu mai pot suporta lanțurile. «Din păcate, ăsta e regulamentul. Nu cred că pot face ceva.» «Domnule director, nu cred că regulamentul poate să prevadă o situație ca asta, în care picioarele mi se pot infecta, putând foarte bine să ducă la amputare. E-adevărat că sunt condamnat la moarte şi că aşa cum consideră domnul prim gardian, probabil nu mai contează, dar, deocamdată condamnarea mea nu e definitivă şi poate că nu e cazul să rămân olog.» Şi zicând acestea i-am arătat picioarele. Am văzut că se-ncruntă şi rămâne pe gânduri câteva clipe. «O să dau dispoziție să vi se scoată

lanțurile până vi se vindecă picioarele. » «Domnule director, mai am şi alte necazuri. N-am mai făcut o baie din preziua procesului. Uitați-vă vă rog în celula mea. Vedeți că fereastra asta e deschisă, n-are decât gratiile. Noaptea e foarte frig. N-am nici saltea, nici pătură. Dârdâi toată noaptea.» «Am reținut doleanțele Dvs., vă rog să încetați greva.» I-am mulțumit. Era totuşi un gest de omenie.

După nici o oră am fost dus la fierar şi mi-au scos lanțurile. Tot atunci am fost dus la baie. Deşi apa era aproape rece, Doamne, ce fericire! Mi-au dat şi o bucată de săpun de rufe cu care am îndepărtat solzii care se făcuseră în zonele unde nu ajungeam să mă spăl la cişmea. Mi-am spălat şi rufele. Cărăbuş (mi-am dat seama că era bucuros) m-a lăsat până mi-am terminat treaba. În tura de după amiază, Patachon mi-a adus (cu ajutorul unui deținut de drept comun) o saltea de paie şi o pătură. Ce chestie! Nu-mi venea să-mi cred ochilor! Lucrul cel mai grozav era că scăpasem de strânsoarea nenorocită a lanțurilor. Apoi, mă spălasem, iar noul meu culcuş mi se părea un pat împărătesc, cu saltea de puf şi plapumă de mătase. Mai lipsea doar baldachinul! Ce mai, eram fericit! Şi iar mi-am adus aminte de Abramovici şi de rabin. Doamne, cât adevăr în povestea aceea!

Şi pentru ca bucuria să fie totală (sărman destin!) în cursul dimineții m-am trezit cu un sanitar, adus de Cărăbuş, care mi-a dezinfectat rănile, le-a dat cu tinctură de iod şi cu o alifie, după care le-a bandajat. Păşeam țanțoş, uşurat de povara lanțurilor şi de durerile pe care mi le provocau rănile deschise şi mă simțeam, într-un fel victorios.

Any, care între timp se mai liniştise şi reuşise să se-mpace cu soarta (am convins-o după îndelungi "discuții" prin semne că e singura soluție de supraviețuire) mi-a zis, într-o după-amiază: «Felix, tu eşti un erou! » N-am contrazis-o ca să nu-i stric moralul, dar am căzut serios pe gânduri. Ce-nseamnă, de fapt, să fii erou? Până unde merge, într-o acțiune specială care presupune riscuri mari, eforturi ieşite din comun şi decizii dramatice, sentimentul datoriei şi de unde începe eroismul? Un militar care a fost crescut din copilărie (e cazul celor care au urmat şcoli militare, aşa cum mi s-a întâmplat şi mie) în ideea că se pregăteşte pentru meseria armelor, ştie că dacă se ajunge la un *casus belli* el trebuie să-şi onoreze pregătirea şi încrederea care s-au investit în el, aceasta presupunând, implicit, acceptarea ideii (măcar) a sacrificiului suprem. Ca o *îndatorire de serviciu* şi nu ca un act de eroism. Da, dar în îndeplinirea acestor îndatoriri există zeci de posibilități şi nuanțe.

Taică-meu, de exemplu, n-ar fi putut găsi vreun subterfugiu pentru a nu se afla în fruntea regimentului la trecerea Prutului? Cu siguranță, dar cine poate spune cum ar fi arătat bătălia, cât ar fi durat forțarea cursului apei şi instalarea capului de pod pe malul stâng, dacă ostaşii n-ar fi fost însuflețiți de comandantul lor care şi-a luat rolul în serios, uitând că a lăsat în urmă o soție şi doi copii încă mici. Mie unul (sigur, în cazul ăsta sunt, probabil, subiectiv) mi se pare că tata a făcut atunci un act de eroism pentru că, sunt sigur, a evaluat riscurile, toate pierderile care ar fi rezultat dacă proceda altfel şi a acționat în deplină cunoştință de cauză. Şi sacrificiul lui şi al celorlalți camarazi căzuți a avut o finalitate precisă, de mare importanță: aceea de a deschide drumul grosului unităților de diferite arme spre inima Basarabiei. Dar dacă actul de bravură se face pentru o cauză pierdută? Se mai poate vorbi de eroism?

În vara lui '44 eram refugiați la Z., un orășel pe malul Dunării. Prin luna iunie, pe o linie de garaj din micul triaj al gării orașului s-a instalat o unitate specială germană de radiolocație. Totul se afla montat pe vagoane, după o logică și organizare tipic germane, model de eficiență și de inteligență tehnică. Unitatea avea 66 de oameni, trupă și gradați, care s-au făcut repede remarcați în mica urbe prin disciplină, corectitudine, aspect și comportament civilizat și chiar atitudine prietenoasă fața de populație și față de camarazii lor români (grăniceri și marinari) cu care, toată vara, s-au întrecut în partide de fotbal și de atletism.

Ca unul care știam nemțește, îmi petreceam aproape toată ziua printre ei, împrietenindu-mă, în mod deosebit, cu unul din soldați, Tony Meier, care lucra la centrala telefonică a trenului. Tony era un uriaș de aproape doi metri, solid ca un halterofil, dar cu o față de copil, de o blândețe și cumsecădenie care m-au făcut să-l asemuiesc cu uriașul din povestea lui Oscar Wilde. Mă îndrăgise și el și destul de des îl invitam în familia noastră la masa de seară, sau uneori la prânz, în zilele de sărbătoare. Mă legasem foarte mult de el și-mi plăcea firea lui romantică, înclinată spre poezie. Știa (ca și mine) o mulțime de versuri pe de rost, îmi recita din Heine sau din Goethe, învățându-mă o mulțime de cântece, în special lieduri de Schubert pe versuri ale marilor poeți germani (fiindcă veni vorba de Goethe și de Schubert, părintele Leopold mi-a povestit că Schubert i-ar fi scris lui Goethe propunându-i să pună pe muzică unele din poeziile lui. Marele dar în același timp infatuatul poet i-ar fi răspuns: " Domnule Schubert, versurile mele sunt ele însele muzică și nu au nevoie de ajutorul Dtale ".) Doamne, cum pot să divaghez! Lui Tony îi plăcea mult un lied pe care-l fredona mereu: *"Röslein, Röslein, Röslein rot, Röslein auf der Heiden"*.

A fost o vară foarte plăcută, în ciuda faptului că eram refugiați și că părăsisem aproape toată agoniseala de-o viață (e-adevărat că la cei 14 ani ai mei nu realizam dimensiunile reale ale dezastrului; aveam să înțeleg totul la întoarcerea din refugiu).

Și deodată, peste noapte, întoarcerea armelor. Unitatea germană se afla singură, absolut izolată, în imposibilitatea de a se refugia (deplasarea pe calea ferată era, în zona respectivă, controlată în totalitate de ai noștri). Vreme de 3 zile, până în după-amiaza zilei de 26 august, comandantul trenului a dus tratative cu autoritățile militare române (cu care fusese în relații cordiale) pentru a obține o locomotivă și autorizația de a se retrage cu întreaga unitate. Cum era de așteptat, cererea i-a fost respinsă și așa cum se-ntâmplă adesea în viață, legile stupide ale războiului i-au transformat pe foștii aliați și amici în dușmani. Li s-a cerut să se predea. Locotenentul Glackau, pretextând că nu are nici un ordin superior în acest sens, a refuzat.

Cei 66 de nemți, dotați cu armament ușor de infanterie, se aflau înconjurați de cca. 800 de militari români care aveau la dispoziție inclusiv piese de artilerie și aruncătoare. Era mai mult decât evident că rezistența germanilor însemna sinucidere curată. Și totuși au ales această cale. Și-au săpat tranșee în jurul trenului, și-au instalat cele 3 sau 4 mitraliere în poziție, au aruncat în aer toate instalațiile strategice și-au rezistat aproape 20 de ore, până au terminat muniția. Aproape de sfârșitul luptei, Glackau s-a aruncat într-un vagon în flăcări și s-a împușcat. O parte, vreo 8 cred, au murit, doi au fost răniți și internați ulterior în spital, majoritatea au reușit să rupă încercuirea și, se spunea, apucaseră să treacă în Bulgaria, iar vreo 20 fuseseră luați prizonieri. Mai târziu am aflat că Tony Meier, care reușise să se

furişeze dincolo de linia frontului, ar fi fost împuşcat a doua zi de şeful postului de jandarmi dintr-o comună învecinată, aiurea, fără nici un rost. Aceasta a fost epopeea micii unități germane, care atunci m-a impresionat profund.

Şi-acum se pune întrebarea: a fost acesta un act de eroism? Fără nici o excepție (n-a existat nici o dezertare), toți ostaşii s-au supus ordinului comandantului, deşi toți ştiau că n-au nici o şansă. Trebuie să recunosc că în ce-i priveşte pe soldați, bravura lor e indiscutabilă. Dar ofițerul care i-a aruncat în luptă, ştiind că-i sacrifică fără rost, a fost el un erou, chiar dacă a plătit cu viața? Nu ştiu ce să zic. Eu unul nu cred.

Faptul de a fi pus mâna pe armă în confruntarea de la Costoaia are în el ceva eroic? A fost o acțiune de nici 5 minute, în care nici n-am avut timp să ne dăm bine seama ce se-ntâmplă. Poate ceea ce s-a întâmplat mai târziu în confruntările cu Davidsohn şi cu Bronz să fi însemnat ceva pe linia asta…

Rănile de la picioare sunt pe punctul de a se închide. Mă gândesc, cu groază, că-mi vor pune din nou lanțurile. Poate reuşesc să mai trag de timp. L-am întrebat pe sanitar (care pare un om cumsecade) dacă are de gând să le spună că sunt aproape vindecat. Mi-a zis că asta nu-i treaba lui şi că, oricum, o să mai vină, din două în două zile, cel puțin o săptămână. Ce bine! Fiecare zi "ciupită" în plus e importantă.

Astăzi a plecat, în necunoscut (probabil la Mislea), un lot de femei printre care şi Any. Când a aflat că trebuie să plece, a devenit (absolut firesc) agitată şi emoționată. Şi-a luat, în grabă, rămas bun. Ne-am urat, reciproc, baftă. În ce mă priveşte, plecarea fetei m-a întristat peste măsură. Ea era corespondenta mea, atât prin faptul că ştia bine alfabetul, dar şi pentru că era mai volubilă, Lenuța e o fire mai interiorizată şi n-a arătat, până acum, un interes deosebit pentru discuții. Poate fiindcă o avea pe Any alături, gata în orice moment să stabilească legătura. Dacă nu eram la fereastră şi voia să-mi spună ceva, scotea un scurt fluierat, inimitabil, şi imediat mă prezentam la "telefon". Acum că am rămas singurii "politici" din "cartier" va trebui să ne reorganizăm. Oricum, zilele au devenit destul de reci şi nu prea mai e de stat în golul ferestrei. Zidurile şi-au pierdut şi ele căldura adunată în zilele de caniculă. "Fotoliul" meu nu mai e atrăgător. Continuăm să facem un scurt schimb de idei, aproape zilnic, dar îmi petrec mai tot timpul în celulă, cu uşa închisă, încercând să reduc la minimum pierderile de căldură. În primele zile mi-a fost foarte greu. Nu-mi găseam locul. Ce să faci toată ziua (şi toată noaptea, fiindcă am început să am insomnii) într-un spațiu de nici 4 metri pătrați? Stăteam ghemuit pe pat, cu genunchii la gură, neştiind cum să fac să înving timpul.

Mai acum vreo 3 - 4 zile mi-a venit o primă idee salvatoare. Ia să văd, mi-am zis, dacă-mi mai amintesc capitalele principalelor țări ale lumii? Îmi imaginam conturul țărilor şi poziția pe hartă, apoi locul capitalei şi numele. Cu țările Europei şi ale Americilor n-am avut nici o problemă. Le învățasem temeinic (am avut la liceul militar un profesor de geografie extraordinar, pe Dl. Iancu) şi mi le-am amintit chiar cu unele detalii (întindere, populație, monumente importante). Bătălia a fost cu capitalele africane şi asiatice. După ceasuri de chinuri ale memoriei mi le-am amintit pe cele mai multe. (Da, Katmandu e, cu siguranță, capitala Nepalului!.) Sunt însă şi unele pierdute definitiv în bezna uitării. Ia să vedem când a

domnit Alexandru cel Bun? 1400 -1432. Prea uşor! Când a fost noaptea Sfântului Bartolomeu? Sigur, 23 spre 24 august 1572! Şi când mă săturam de istorie, dă-i cu literatura: scriitori, poeţi, romane şi poeme celebre, n-o să mă credeţi dar nu mai ştiu cum trece ziua, ba parcă mă tem că n-o să-mi ajungă timpul să trec în revistă tot ce-am strâns în mintea asta lacomă. Creierul meu lucra ca un motor la turaţie ridicată, mă concentram, uneori, atât de tare că simţeam trupul meu, mult împuţinat, încălzindu-se ca orice maşină care lucrează în plină sarcină. Asta e soluţia! Nici vorbă de plictiseală. Imaginaţi-vă (şi încercaţi) cum e să rezolvi un sistem de ecuaţii în minte, cu ochii închişi. Mai întâi unul simplu, cu două ecuaţii şi două necunoscute, doar. La început pierdeam şirul socotelilor şi greşeam frecvent. După ceva antrenament, îmbunătăţind metoda, devenise o joacă. Am ajuns să rezolv sisteme cu 4 ecuaţii. Dar ce probleme de geometrie analitică! Sau de analiză! Am încercat (şi-am reuşit) să-mi amintesc teoremele creşterilor finite (Rolle, Lagrange, Cauchy) cu demonstraţiile lor. Aproape am reconstituit tabloul lui Mendeleev. (M-am încurcat la lantanide şi la transuraniene).

Oamenii habar n-au ce rezerve de memorie şi de putere de calcul zac în creierele noastre. Am citit undeva că potenţialul real al "căpăţânii" umane e de zeci (poate chiar de sute) de ori mai mare şi că numai lenea noastră mentală e de vină că rămâne neexploatat. Milioane de neuroni aşteaptă să fie solicitaţi în tot felul de conexiuni şi combinaţii noi. Cred că toţi cei cu înclinaţii spre matematică (şi nu numai) ar trebui să stea închişi într-o celulă mică, doar cu lumină artificială, vreme de câteva luni, fără cărţi, fără hârtie şi creion, şi puşi să rezolve în minte probleme de dificultate crescândă. Nu-şi dă seama omenirea ce metodă de antrenament "ştiinţific" au descoperit bolşevicii şi, prin aceasta, ce serviciu imens aduc lumii ştiinţifice!

Dimineţile, când creierul e odihnit şi avid de muncă, mă lansez în "lucrări" din acestea care cer atenţie şi concentrare maximă. Am constatat un lucru. Un subiect o dată lansat trebuie dus până la capăt. Dacă întrerup treaba, totul se duce de râpă. Aşa că îmi aleg cu grijă "proiectele" ca să le pot încheia în câteva ore, să nu "muncesc" de pomană. După-amiezile sunt pentru subiecte mai uşoare, în general literatură sau, hai să zicem, chestiuni "umaniste". Seara, după o zi plină de muncă, mă delectez cu poezia. Avem de toate felurile şi genurile, după cum ne e dispoziţia. Prin clasa a III-a de liceu m-am ambiţionat să-nvăţ pe de rost "Luceafărul". Şi-am reuşit! De-atunci, luat de alte "curente" şi de îndatoririle zilnice, n-am mai avut vreme să repet (decât pe sărite) strofele fascinante ale poemului. Dar acum, pe îndelete, am reconstruit din fragmente de vers, asemeni unui arheolog, întregul edificiu. Ce splendoare! Mă gândesc, cu un fel de revoltă, că Mihai e nedreptăţit de faptul că a scris într-o limbă care, deşi superbă, rămâne în graniţele "strimte" ale spaţiului românesc.

A venit seara. E ora visurilor cu ochii deschişi.

Je fais souvent ce rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue, et que j'aime, et qui m'aime [...]
Est-elle brune, blonde ou rousse ? - Je l'ignore.[5]

Ba nu, maestre Verlaine! Dacă dumneata ai îndoieli, eu ştiu exact cum arată iubirea

mea, ştiu cum o cheamă! E coborâtă, parcă, dintr-o pânză de Gauguin. "*Sunt neagră, dar sunt frumoasă, fiice ale Ierusalimului, [...] căci m-a ars soarele.*"[6] E neagră, dar ochii ei sunt ca peruzeaua şi pielea ei ca mătasea de Shantung. Şi buzele ei sunt roşii şi cărnoase ca o rodie... şi fierbinţi...

O, Nicole, draga mea Nicole, cât de vie e amintirea ta! Iată, printre toate mirosurile astea fetide care exală din tot ce mă-nconjoară, ba chiar şi din trupul ăsta slăbănog şi nespălat, îşi face loc parfumul trupului tău, inconfundabil, aşa cum s-a strecurat şi s-a fixat în ultima fibră din mine în după-amiaza aceea de vis. Şi tot de-atunci păstrez pe buze gustul de piersică al gurii tale. Lăturile astea pe care sunt nevoit să le-nghit de trei ori pe zi n-au reuşit să-l şteargă, prelungind starea de graţie, de beatitudine în care mă aflu de-atunci. Din asta cred că mi se trage forţa cu care m-am putut împotrivi tuturor relelor care s-au abătut peste mine în ultimele luni. Mă tot gândesc, de-atunci, ce-ar fi fost dragostea noastră, mai târziu, dacă viaţa şi-ar fi urmat cursul firesc? M-ai fi învăţat tu lecţia de căpătâi, cea prin care natura îşi asigură continuitatea? Cum ar fi fost? Nu ştiu. Plec "dincolo" fără să fi aflat marea taină.

Mă tem că n-aş fi supravieţuit bucuriei. Dar dacă totuşi scăpam cu viaţă, cred că acum mi-ar fi fost infinit mai greu. Desprinderea pentru care mă pregătesc ar fi fost mult mai anevoioasă. Şi nu ştiu de ce mă tem că dragostea noastră n-ar mai fi fost aceeaşi. Vezi, draga mea, eu vorbesc mereu de dragostea "noastră" deşi, de fapt, n-am aflat niciodată, în mod explicit, din gura ta, ce-a fost pentru tine nebunia asta în care m-am trezit prins, fără să mă pot împotrivi, năuc şi... fericit. Ştiu că m-ai iubit şi tu. Şi chiar dacă n-am înţeles bine lucrurile, ce importanţă mai are acum? De tine mă voi sprijini până la ultima răsuflare!

De câtăva vreme dorm cu Nicole. O visez alături, calmă, întinsă pe spate lângă mine pe laviţa îngustă care-mi slujeşte de pat. Mă strâng lângă perete să-i fac loc. E un somn liniştit. Îi văd faţa senină şi zâmbetul enigmatic. Cu tot frigul din chilie parcă îi simt căldura trupului răspândindu-se sub pătura subţire şi roasă, într-o încercare supraomenească de a mă încălzi pe mine, cel atât de înfrigurat de la o vreme. Sunt fericit că e cu mine, dar bucuria imensă care mă cuprinde e una aparte, nepământeană. Sufletul meu se umflă, prinde aripi, e gata de zbor. Însă trupul ăsta, numai piele şi oase, nu mai vrea nimic (sau nu mai poate nimic). Dar mi-e bine, mi-e tare bine! După o asemenea noapte mă scol aproape vesel, plin de energie. De unde-o veni? Cred că de la tine, draga mea.

Iată, dragele mele, acum aţi aflat cum arată zilele mele în chilia asta în care cine ştie câte drame, monahale sau laice, s-or fi consumat. După cum vedeţi, puteţi fi liniştite. Spiritul meu rezistă bine şi se pregăteşte temeinic pentru marea trecere. Ca să fiu absolut sincer, mai am clipe de spaimă, de îndoieli şi, mai ales, de dor nemărginit după voi. Când simt însă o alunecare primejdioasă spre melancolie (sau, mai rău, spre deznădejde), aplic remediul părintelui Leopold. Efectul e instantaneu. Ştii mamă, e aşa cum era mâna ta blândă şi răcoroasă pe fruntea mea încinsă. O, dacă ar şti oamenii câtă linişte se află în cele câteva cuvinte ale rugăciunii! Trebuie doar să te cufunzi (total) în apa credinţei, fără condiţii (Doamne, cred, da' scapă-mă de...) şi poţi să păşeşti, asemeni lui Isus pe apă, peste toate greutăţile, necazurile şi spaimele.

Eu ştiu precis ce am de făcut. Când voi auzi, în toiul nopții, zăvoarele trântindu-se (la noi, spre deosebire de francezi, "evenimentul" are loc noaptea) voi începe Rozariul. Ştiți ce e un rozariu? E un şir de mătănii, cu boabe mici, din loc în loc cu unele mai mari (părintele Leopold avea unul făcut din bobițe de pâine) şi care are în capătul de jos un mic crucifix. La fiecare bobită se spune un "Ave Maria" şi la cele mai mari un "Pater" (adică un Tatăl nostru"). Iei bobițele la rând, te rogi şi nu te mai gândeşti la nimic. Am încercat şi eu pe rozariul improvizat al părintelui. E extraordinar! Faptul că ții în mână mătăniile, că trebuie să ții cumva seama când se termină rugăciunea ca să schimbi bobita, are un efect magic, îți adoarme rațiunea lăsând treaz doar acel segment ocupat cu rostirea cuvintelor rugăciunii şi cu gesturile simple ale parcurgerii şiragului de "perle". Efectul este cu totul remarcabil. Oricât ai fi de tulburat, cu fiecare bobiță, rozariul îți picură în suflet pacea şi liniştea. Cred c-a fost inventat de vreun suflet chinuit care, poate, la fel ca mine acum, se va fi aflat singur cu marile probleme ale vieții şi, mai cu seamă, ale morții.

Aşadar, când trimişii morții se vor înfățişa în pragul celulei mele, voi ieşi din realitatea imediată şi voi începe şirul de mărgele: *10 Ave Maria* şi un *Pater* şi tot aşa. În felul ăsta îi voi păcăli, fiindcă ceea ce vor duce între ei spre locul execuției va fi un fel de manechin neînsuflețit, pentru că sufletul va fi, deja, deasupra lor, plutind pe aripile rugăciunii. Tot secretul va fi să țin şirul mătăniilor. O să mă întrebați de unde mi-am făcut rost de mătănii? Păi de când mintea mea exersează tot felul de probleme, care de care mai fistichii, mai am eu vreo dificultate în a-mi imagina un obiect aşa de simplu? Nici o grijă, cu asta mă descurc. Vedeți, deci, că puteți fi liniştite! Victoria e de partea mea. Mă întreb ce mutră vor face nefericiții ăia când mă vor vedea păşind spre malurile Aheronului, zâmbind. Atâta că nu mă voi urca în luntrea lui Caron. Am alt itinerar.

Ah, iată am ajuns la ultima pagină. Caietul se termină aici. Dar viața mea? Cât va mai ține? Ce să vă mai spun acum la sfârşit? Mai e ceva ce nu ştiți? Că v-am iubit cu disperare? Că din tot ce mi-a fost dat să trăiesc în scurta mea existență, prezența voastră în viața mea a fost cel mai minunat lucru care mi s-a întâmplat? Sunt sigur că toate astea le ştiți, le-ați simțit nemijlocit. Fiți liniştite, dragele mele, şi nu mă plângeți. Mă duc să mă-ntâlnesc cu tata şi cu bunicu'. Inima mea e plină de iubire, în afară de voi îi iubesc pe Cărăbuş şi pe sanitarul ăsta, pe care nici nu ştiu cum îl cheamă, dar care mi-a uşurat suferința, chiar şi pe directorul ăsta aspru, dar drept. Sunt şi unii pe care nu pot să-i iubesc, aşa cum e Davidsohn sau Bronz, dar i-am iertat pe toți şi mă rog lui Dumnezeu să-i ierte şi El. Aşa că mi-e inima uşoară. Am despovărat-o de ură şi de tot ce-ar putea-o ține legată de viața asta. Desprinderea va fi uşoară, sunt sigur.

Şi, iată, în încheiere, câteva gânduri pentru voi:

Dragă Ilinca, surioară dragă, fată frumoasă, deşteaptă şi bună. Să nu te măriți decât dacă vei simți că dragostea pentru alesul tău te face să uiți cu totul de tine, că tu nu mai eşti decât o parte dintr-un organism bizar cu două capete, patru mâini şi patru picioare[7], dar cu o singura inimă şi un singur suflet. Dacă vei simți vreodată aşa, atunci munții se vor da la o parte din calea ta.

Tu, dragă mamă, ar trebui să te gândeşti la singurătatea care te-aşteaptă după ce Ilinca

îşi va lua zborul. Ştiu că amintirea tatei şi a dragostei extraordinare care a fost între voi te ţine departe de alţi bărbaţi. Dar, mamă, el e acolo sus, iar tu vei fi singură aici, pe pământ, printre rele. Va fi greu să le-nfrunţi singură. Ia-l lângă tine pe Onişor. Sunt sigur că te iubeşte nespus. L-am văzut cum se uită la tine, cu privirea aceea de câine credincios. Nu-i nevoie să te măriţi cu el dacă nu vrei sa-ţi strici "cartea de vizită" (dat fiind că el e mai mic în grad!), cu toate că sub bolşevici cărţile de vizită nu mai au nici o valoare.

Nicole, iubito, nu mai pregeta. Desparte-te de Paul (dacă n-ai făcut-o încă). Viaţa alături de un om (chiar dacă plin de calităţi) care te-a jignit grav o dată, nu mai merge. Ruptura dureroasă nu mai poate fi cârpită. Ia-ţi viaţa în propriile mâini şi trăieşte-o din plin.

Şi-acum câteva sfaturi comune (curios, nu-i aşa, ca tocmai eu, cel mai tânăr, să vă dau vouă sfaturi! Aşa e, dar ce-am învăţat eu în aceste câteva luni, nu se-nvaţă, în mod obişnuit, într-o viaţă lungă de o sută de ani.): Nu-i uitaţi pe Abramovici şi pe rabinul lui. Nu lăsaţi să treacă nici o zi cu soare, cu pomi înfrunziţi cu umbră răcoroasă, cu grădina plină de flori şi cântec de păsărele, fără să vă bucuraţi. Scoateţi şezlongul în grădină, aşezaţi-vă cu faţa spre soare şi-nchideţi ochii. Voi fi şi eu pe-aproape să mă bucur şi eu de soare, să vă privesc în taină, să vă veghez tihna şi să v-admir frumuseţea. Şi dacă veţi simţi pe obraz o atingere ca de fulg, ca un sărut de înger, să ştiţi c-am fost eu.

Ăsta e ultimul vis pentru care mai am loc în caiet (şi cine ştie, poate şi-n viaţă?). Eram, din nou, cu Nicole pe Toaca în plin răsărit de soare. Şi deodată, fără să-mi dau seama cum, m-am trezit zburând. Lucru ciudat, zburam fără să fac nimic, fără să dau din mâini. Dar nu-mi sfârşisem bine gândul şi m-am trezit în faţa unei porţi închise. Dar nu mai era imaginea porţii aceleia întunecate, înspăimântătoare, din alte vise. Nu vedeam ce e dincolo de ea, doar că pe deasupra se vedea o lumină difuză. Spre dimineaţă, când m-am trezit, aveam în minte, fără să ştiu de unde, patru versuri. Iată-le:

"Au bord de ma mer idéale,
Tenant dans ma main un lilas
Je n'attends que l'aurore boréale
Pour passer, calmement, au-delà."[8]

Asta era azi dimineaţă. Atunci era lumină. Acum e întuneric, afară viscoleşte. Doamne ce frig e! Ce frig... "*Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum...*"[9]

Note

1. *belle à mourir - frumoasă de mori (fr.)* ^

2. *Cerul e, pe deasupra acoperişului / atât de albastru, atât de calm! / Un arbore, deasupra acoperişului / îşi leagănă frunza / Clopotul, din cer, sună încetişor. / O pasăre din pomul care se vede/ îşi cântă plânsul / O, Doamne, Doamne, viața e acolo / simplă şi liniştită / toată rumoarea asta /vine dinspre oraş ! (Paul Verlaine - "Sagesse") [nota ediției, bazată pe o notă a autorului]^*
3. *Eroul romanului lui Albert Camus - "Străinul" [nota autorului] ^*
4. *toute proportion gardée – păstrând proporțiile (fr.)^*
5. *Am adesea un vis straniu şi penetrant / Cu o femeie necunoscută pe care o iubesc şi care mă iubeşte /[...] / E brună, blondă sau roşcată? Nu ştiu. (Paul Verlaine - " Mon rêve familier") ^*
6. Din *"Cântarea cântărilor" (Vechiul testament) [nota autorului]^*
7. *Aluzie la mitul androginului din "Banchetul" lui Platon.^*
8. *"Pe țărmul mării mele ideale / Ținând în mână un fir de liliac / N-aştept decât aurora boreală / Pentru a trece liniştit dincolo." [nota autorului]^*
9. *"Bucură-te, Marie cea plină de har, Domnul este cu tine…" (lat.) ^*